

Diagnoza potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej Gminy Łapy w zakresie usług społecznych

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wstęp i cele badania	7
1.1. Podstawa prawna	7
1.2. Przedmiot i cele diagnozy 2026.....	8
1.3. Przedmiot i cele badania ewaluacyjnego (2021–2026).....	9
2. Metodologia procesu diagnostyczno-ewaluacyjnego	12
2.1. Podejście badawcze – triangulacja i komplementarność metod	12
2.2. Podejście partycypacyjne (włączenie interesariuszy).....	12
2.3. Podejście funkcjonalne – koncentracja na usługach społecznych.....	13
2.4. Podejście systemowe i międzysektorowe	13
2.5. Podejście oparte na dowodach	13
2.6. Podejście dostępnościowe i inkluzywne	14
2.7. Podejście zorientowane na deinstytucjonalizację	14
2.8. Podejście ewaluacyjne – uczenie się systemu.....	14
2.9. Elastyczność metodologii	15
2.10. Orientacja na rezultaty i wdrożenie.....	15
3. Etapy realizacji badania	18
3.1. Etap I – Przygotowanie do badań	18
3.1.1. Analiza wstępna i desk research.....	18
3.1.2. Operacjonalizacja problemów badawczych	18
3.1.3. Opracowanie metodologii szczegółowej	19
3.1.4. Opracowanie narzędzi badawczych.....	19
3.2. Etap II – Realizacja badań terenowych	20
3.2.1. Badania ilościowe	21
3.2.2. Badania jakościowe – IDI (Indywidualne Wywiady Pogłębione).....	21
3.2.3. Badania jakościowe – FGI (Zogniskowane Wywiady Grupowe)	21
3.2.4. Konsultacje społeczne	22
3.2.5. Podsumowanie działań w ramach badań terenowych.....	22
3.3. Etap III – Analiza danych.....	22
3.3.1. Przygotowanie danych.....	22
3.3.2. Analiza danych ilościowych	23
3.3.3. Analiza danych jakościowych.....	23
3.3.4. Analiza systemowa	23
3.3.5. Analiza porównawcza	24
3.4. Etap IV – Opracowanie Raportów.....	24
3.4.1. Strukturyzacja wyników.....	24

3.4.2.	Opracowanie raportu z diagnozy.....	25
3.4.3.	Opracowanie raportu ewaluacyjnego	25
3.4.4.	Formułowanie rekomendacji.....	25
3.5.	Etap V – Konsultacje wyników i finalizacja	26
3.5.1.	Prezentacja wyników	26
3.5.2.	Walidacja wyników	26
3.5.3.	Finalizacja raportów	26
3.6.	Metodologia ewaluacji CUS (2021–2026)	27
3.7.	Etyka i dostępność badania	27
4.	Ogólna charakterystyka społeczno-gospodarcza Gminy Łapy.....	29
4.1.	Diagnoza demograficzna – Trendy i wyzwania	29
4.1.1.	Ogólna dynamika spadku populacji.....	29
4.1.2.	Rozkład geograficzny	29
4.1.3.	Struktura płci i wieku w 2021 roku	30
4.1.4.	Struktura płci i wieku w 2025 roku	31
4.1.5.	Przyczyny zmian w liczbie mieszkańców	33
4.1.6.	Wpływ trendów demograficznych na popyt na usługi społeczne	34
4.2.	Edukacja.....	36
4.2.1.	Zmiany w liczbie uczniów i dzieci	36
4.2.2.	Inwestycje i modernizacja infrastruktury	37
4.2.3.	Transformacja modelu wsparcia - rola CUS.....	37
4.2.4.	Bezpośrednie wsparcie terapeutyczne i edukacyjne.....	37
4.2.5.	Programy profilaktyczne realizowane w szkołach	38
4.2.6.	Asystentura rodziny i praca z rodziną dysfunkcyjną	38
4.2.7.	Wsparcie materialne i systemowe powiązane z edukacją.....	38
4.2.8.	Bezpieczeństwo i przeciwdziałanie przemocy	39
4.2.9.	Finansowanie edukacji	40
4.2.10.	Szczegółowa struktura i charakterystyka wydatków	40
4.2.11.	Rekomendacje strategiczne	40
4.3.	Rynek pracy i sytuacja ekonomiczna	41
4.3.1.	Rynek pracy i bezrobocie.....	41
4.3.2.	Przedsiębiorczość	42
4.3.3.	Podsumowanie i wpływ na usługi społeczne	43
4.3.4.	Analiza problemów społecznych	43
4.4.	Infrastruktura i usługi społeczne	43
4.4.1.	Rola Centrum Usług Społecznych (CUS) w lokalnym systemie wsparcia.....	44
4.4.2.	Struktura organizacyjna i zasoby kadrowe	44

4.4.3.	Infrastruktura i kluczowe placówki wsparcia.....	44
4.4.4.	Katalog podejmowanych działań i usług	45
4.4.5.	Mechanizmy koordynacji i monitoringu.....	46
4.5.	Wnioski dla dalszej diagnozy	48
4.5.1.	Zatrzymanie młodych mieszkańców i walka z wizerunkiem „sypialni”	48
4.5.2.	Rozszerzenie usług opiekuńczych w obliczu „srebrnego tsunami”	49
4.5.3.	Zwiększenie dostępności diagnostyki medycznej i rehabilitacji	49
4.5.4.	Przełamanie bariery informacyjnej	50
5.	Wyniki badań własnych	52
5.1.	Wyniki Ankiety diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej Gminy Łapy 2026	52
5.1.1.	Charakterystyka respondentów.....	53
5.1.2.	Ocena jakości życia w Gminie Łapy	56
5.1.3.	Najważniejsze problemy społeczne mieszkańców	58
5.1.4.	Sytuacja rodzin, dzieci i młodzieży	62
5.1.5.	Zdrowie i dostęp do usług zdrowotnych.....	65
5.1.6.	Sytuacja osób starszych	70
5.1.7.	Sytuacja osób z niepełnosprawnościami.....	74
5.1.8.	Aktywność społeczna mieszkańców i potencjał lokalny.....	78
5.1.9.	Wykluczenie społeczne i grupy wymagające wsparcia.....	82
5.1.10.	Oczekiwania wobec usług społecznych	84
5.2.	Wyniki sondy „Łapy oczami Młodych 2026”	88
5.2.1.	Charakterystyka respondentów.....	89
5.2.2.	Szkoła i codzienność młodzieży	90
5.2.3.	Problemy i zagrożenia młodzieży.....	93
5.2.4.	Czas wolny i oczekiwania wobec CAS	96
5.2.5.	Plany życiowe i migracyjne młodzieży	98
5.2.6.	Porównanie wyników 2021–2026	102
6.	Diagnoza potrzeb i potencjału w 14 ustawowych obszarach usług	107
6.1.	Polityka prorodzinna, wspieranie rodziny i piecza zastępcza	107
6.2.	Pomoc społeczna i wsparcie w trudnych sytuacjach.....	107
6.3.	Promocja i ochrona zdrowia oraz wsparcie osób z niepełnosprawnościami	108
6.4.	Edukacja publiczna i czas wolny dzieci i młodzieży	108
6.5.	Kultura, sport, turystyka i aktywność obywatelska	109
6.6.	Mieszkalnictwo i ochrona środowiska.....	109
6.7.	Przeciwdziałanie bezrobociu i reintegracja zawodowa	110
6.8.	Podsumowanie porównawcze procesów diagnostycznych (2021–2026)	111
6.9.	Mapa luk i nadmiarów systemu usług społecznych	111

6.10.	Rekomendacje strategiczne i operacyjne na lata 2026–2030	113
6.10.1.	Wsparcie rodziny i zdrowia psychicznego - priorytet interwencyjny	113
6.10.2.	Nowoczesna oferta dla młodzieży – przeciwdziałanie emigracji.....	117
6.10.3.	Deinstytucjonalizacja 2.0 – opieka nad seniorami i osobami z niepełnosprawnościami.....	119
6.10.4.	Promocja i przełamanie barier systemowych.....	123
7.	Mapa lokalnego systemu usług społecznych.....	130
7.1.	Zasoby instytucjonalne i kadrowe gminy	130
7.2.	Potencjał organizacji pozarządowych i sektora prywatnego.....	130
7.3.	Analiza luk i nadmiarów w systemie usług	131
8.	Ewaluacja funkcjonowania Centrum Usług Społecznych	133
8.1.	Kryterium trafności: Adekwatność usług do potrzeb mieszkańców.....	133
8.2.	Kryterium skuteczności i efektywności realizacji Programów Usług Społecznych .	133
8.3.	Analiza procesu deinstytucjonalizacji i integracji usług.....	134
8.4.	Bariery wdrożeniowe i dobre praktyki	134
8.4.1.	Bariery wdrożeniowe.....	135
8.4.2.	Dobre praktyki	136
9.	Podsumowanie wniosków i rekomendacje strategiczne	140
9.1.	Główne deficyty i wyzwania rozwojowe	140
9.2.	Rekomendacje operacyjne i priorytety działań na lata 2026–2030	140
9.2.1.	Wsparcie rodziny i zdrowia psychicznego.....	140
9.2.2.	Aktywizacja młodzieży i nowoczesna oferta czasu wolnego	141
9.2.3.	Usługi dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami.....	141
9.2.4.	Promocja i komunikacja:.....	141
9.3.	Proponowane wskaźniki monitoringu nowych usług.....	141
9.3.1.	Proponowane wskaźniki monitoringu usług społecznych	141
9.3.2.	Wskaźniki strategiczne programu	143
9.3.3.	Podsumowanie	143
10.	Bibliografia i wykaz źródeł danych.....	144
10.1.	Akty prawne.....	144
10.2.	Dokumenty strategiczne i programowe Gminy Łapy	144
10.3.	Raporty, sprawozdania i opracowania analityczne.....	144
10.4.	Publiczne bazy danych i statystyka	144
10.5.	Literatura metodologiczna i poradniki	145
10.6.	Wyniki badań własnych (Narzędzia Diagnozy 2026)	145
11.	Spis tabel, wykresów i rysunków	146

Wstęp i cele badania

Niniejszy raport stanowi kompleksowe opracowanie procesów diagnostycznych i ewaluacyjnych zrealizowanych w 2026 roku na zlecenie Centrum Usług Społecznych w Łapach. Dokument łączy w sobie dwa kluczowe nurty analityczne: rozpoznanie aktualnych potrzeb mieszkańców oraz ocenę dotychczasowej skuteczności nowatorskiego modelu świadczenia usług społecznych, wdrażanego w gminie od 2021 roku.

1.1. Podstawa prawna

Głównym fundamentem prawnym prowadzonych działań jest ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Zgodnie z art. 21 tej ustawy, centrum usług społecznych jest zobowiązane do okresowego przeprowadzania diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych. Diagnoza ta jest przygotowywana na potrzeby gminy w celu dostarczenia władzom lokalnym rzetelnych informacji, które stają się podstawą do opracowania lub aktualizacji Programu Usług Społecznych.

Proces ten wpisuje się w szerszą strategię państwa, mającą na celu deinstytucjonalizację usług, czyli przejście od opieki w dużych instytucjach stacjonarnych do wsparcia świadczonego w środowisku lokalnym, blisko miejsca zamieszkania obywatela.

Poniżej znajduje się rozbudowana treść rozdziałów 1.1 oraz 1.2, opracowana na podstawie dokumentacji strategicznej, sprawozdań z działalności CUS oraz ogólnokrajowych wytycznych metodologicznych.

Fundamentem prawnym dla przeprowadzanej diagnozy oraz funkcjonowania lokalnego systemu usług społecznych są przepisy rangi krajowej oraz akty prawa miejscowego:

1. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – akt ten stanowi kluczowy punkt odniesienia, definiując CUS jako nową jednostkę organizacyjną gminy mającą na celu integrację i rozwój usług. Zgodnie z art. 21 tej ustawy, Centrum jest ustawowo zobowiązane do okresowego (raz na 5 lat) przeprowadzania diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej.
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – nakłada na gminę obowiązek sporządzania corocznej Oceny Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS) (art. 16a) oraz opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych (art. 17 ust. 1 pkt 1). Art. 110 ust. 9 tej ustawy obliguje kierownika CUS do corocznego przedstawiania potrzeb w zakresie pomocy społecznej.
3. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej – w szczególności art. 179 ust. 1, który nakłada obowiązek składania rocznych sprawozdań z realizacji zadań i potrzeb w obszarze wspierania rodziny.
4. Pozostałe akty sektorowe, które definiują standardy w 14 obszarach usług społecznych, m.in.: ustawa o ochronie zdrowia psychicznego, ustawa o rehabilitacji

zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnościami, ustawa o systemie oświaty oraz ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

5. Akty prawa miejscowego Gminy Łapy:

- Statut Centrum Usług Społecznych w Łapach, przyjęty Uchwałą Nr XLI/312/21 Rady Miejskiej w Łapach z dnia 25 czerwca 2021 r., który określa zakres zadań przekazanych jednostce po przekształceniu MOPS.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łapy na lata 2024–2030, będąca nadrzędnym dokumentem programowym dla lokalnej polityki społecznej.
- Programy Usług Społecznych, przyjmowane w drodze uchwał Rady Miejskiej, stanowiące podstawę do realizacji konkretnych pakietów wsparcia.

1.2. Przedmiot i cele diagnozy 2026

Przedmiotem diagnozy jest identyfikacja deficytów i potrzeb mieszkańców Gminy Łapy oraz inwentaryzacja potencjału lokalnych usługodawców w celu zaprojektowania optymalnej oferty wsparcia na lata 2026–2030.

Głównym celem diagnozy jest dostarczenie rzetelnych danych do opracowania nowego Programu Usług Społecznych, który pozwoli na realizację usług „szytych na miarę”.

Szczegółowe cele diagnozy obejmują:

1. **Identyfikację potrzeb i oczekiwań mieszkańców** w 14 ustawowych obszarach, takich jak: polityka prorodzinna, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, wsparcie osób z niepełnosprawnościami, edukacja, kultura oraz reintegracja zawodowa.
2. **Ocenę obecnego stanu i dostępności usług**, w tym rozpoznanie barier (np. transportowych, informacyjnych), które utrudniają mieszkańcom korzystanie z istniejącej oferty.
3. **Rozpoznanie potencjału wspólnoty lokalnej**, czyli zasobów organizacji pozarządowych (NGO), sektora prywatnego oraz instytucji publicznych, które mogą zostać włączone w system świadczenia usług.
4. **Wypracowanie rekomendacji strategicznych**, dotyczących kierunków rozwoju nowych usług (np. Akademii Rodziny, psychiatrii dziecięcej) oraz metod ich realizacji.
5. **Określenie przewidywanej liczby beneficjentów** oraz zasad kwalifikowania osób zainteresowanych do korzystania z nowych form wsparcia.
6. **Budowę modelu partycypacyjnego**, w którym mieszkańcy – zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas” – stają się koproducentami usług, a ich głos realnie wpływa na kształt polityki społecznej gminy.

7. **Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji**, poprzez poszukiwanie możliwości zastąpienia opieki w dużych instytucjach stacjonarnych usługami świadczonymi w miejscu zamieszkania (np. usługi sąsiedzkie, asystenckie).

Diagnoza 2026 ma również za zadanie **zmianę wizerunku CUS**, tak aby był on postrzegany nie jako następca MOPS zajmujący się wyłącznie ubóstwem, ale jako instytucja animująca życie całej wspólnoty i oferująca wsparcie wszystkim mieszkańcom, bez względu na sytuację materialną.

Diagnoza ma też pozwolić na identyfikację potrzeb i oczekiwań mieszkańców Gminy Łapy oraz rozpoznanie potencjału lokalnych instytucji, organizacji pozarządowych i sektora prywatnego do ich zaspokajania.

Badanie objęło 14 ustawowych obszarów usług społecznych, w tym:

- politykę prorodzinną i wspieranie rodziny,
- system pieczy zastępczej i pomocy społecznej,
- promocję i ochronę zdrowia oraz wsparcie osób z niepełnosprawnościami,
- edukację publiczną, kulturę i turystykę,
- przeciwdziałanie bezrobociu oraz reintegrację zawodową i społeczną,
- mieszkalnictwo i pobudzanie aktywności obywatelskiej.

Celem operacyjnym diagnozy jest dostarczenie danych do określenia przewidywanej liczby beneficjentów nowych usług oraz wypracowanie rekomendacji dotyczących trybu ich kwalifikowania i zasad realizacji.

1.3. Przedmiot i cele badania ewaluacyjnego (2021–2026)

Głównym celem badania ewaluacyjnego jest systematyczne porównanie stanu wyjściowego (zdiagnozowanego w 2021 roku) ze stanem aktualnym, aby ocenić, w jakim stopniu transformacja systemowa i wdrożone usługi społeczne przyczyniły się do poprawy jakości życia mieszkańców Gminy Łapy oraz realizacji założeń deinstytucjonalizacji. Ewaluacja nie jest traktowana jedynie jako kontrola, ale jako narzędzie „uczenia się systemu”, pozwalające na identyfikację dobrych praktyk i barier wdrożeniowych.

Badanie koncentruje się na ocenie funkcjonowania Centrum Usług Społecznych w oparciu o następujące szczegółowe kryteria:

1. Trafność (adekwatność)

Kryterium to służy ocenie, czy katalog usług (w szczególności nowych form wsparcia, takich jak Centrum Aktywności Społecznej, Punkt Poradnictwa Specjalistycznego czy Klub Wolontariusza) realnie odpowiada na zdiagnozowane problemy społeczne, takie jak izolacja podczas epidemii COVID, kryzysy psychiczne czy bezradność opiekuńcza. Analiza ma wykazać, czy usługi są „szyte na miarę” i czy proces ich kwalifikowania (poprzez IPUS) jest drożny i przyjazny dla mieszkańca.

2. Skuteczność

Rozumiana jako stopień osiągnięcia założonych celów programowych i wartości docelowych wskaźników. W tym kontekście oceniana jest m.in. liczba opracowanych Indywidualnych Planów Usług Społecznych (ponad 500 rocznie), skala uczestnictwa w zajęciach CAS oraz efektywność działań profilaktycznych w szkołach (np. program „Unplugged”). Badana jest również skuteczność integracji usług rozproszonych w jeden spójny system „jednego okienka”.

3. Efektywność

Analiza relacji między nakładami finansowymi i organizacyjnymi a uzyskanymi rezultatami społecznymi. Szczególny nacisk położony jest na efektywność modelu deinstytucjonalizacji – ocenę, na ile rozwój usług świadczonych w miejscu zamieszkania (np. teleopieka - w skład której wchodzi usługi sąsiedzkie, asystentura osobista, usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze czy usługi teleopiekuńcze – opaski bezpieczeństwa) jest korzystniejszą i bardziej pożądaną alternatywą dla kosztownej opieki stacjonarnej w Domach Pomocy Społecznej.

4. Użyteczność i trwałość

Ocena rzeczywistej wartości usług dla ich bezpośrednich odbiorców oraz zdolności systemu do kontynuowania i rozwijania tych efektów po zakończeniu finansowania projektowego. Dotyczy to zwłaszcza trwałości usług mobilnych, takich jak transport door-to-door czy wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, które zyskały najwyższe poparcie społeczne.

Wyniki ewaluacji pozwolą na sformułowanie praktycznych rekomendacji wdrożeniowych, które wskażą, które usługi należy kontynuować, które wymagają modyfikacji, a jakie nowe deficyty (np. w obszarze psychiatrii dziecięcej) wymagają pilnego zaprojektowania w kolejnej perspektywie strategicznej.

Metodologia procesu diagnostyczno-ewaluacyjnego

Proces badawczy zrealizowany w 2026 roku został zaprojektowany jako kompleksowe przedsięwzięcie łączące bieżące rozpoznanie potrzeb mieszkańców z pogłębioną ewaluacją efektów transformacji systemowej rozpoczętej w 2021 roku. Metodologia opiera się na systematycznym badaniu i porównaniu stanu wyjściowego (założeń z 2021 r.) z uzyskanymi efektami działań, co pozwala na ocenę skuteczności i adekwatności usług CUS w pięcioletniej perspektywie.

2.1. .... P

12

odejście badawcze – triangulacja i komplementarność metod

Badanie zostało oparte na triangulacji metodologicznej, polegającej na łączeniu metod ilościowych, jakościowych oraz analizy danych zastanych (desk research). Takie podejście umożliwia wzajemną weryfikację wyników z różnych źródeł, identyfikację rozbieżności między deklaracjami mieszkańców a ich faktycznymi doświadczeniami oraz pogłębione zrozumienie lokalnych mechanizmów społecznych.

W ramach diagnozy 2026 określono następujący zakres badań:

- **Analiza danych zastanych:** obejmowała dokumenty strategiczne gminy, sprawozdania z działalności CUS (w tym OZPS za lata 2021–2025), dane statystyczne GUS oraz ewidencję ludności.
- **Badania ilościowe:** składały się z badania ankietowego mieszkańców (łączenie metod CAWI i PAPI) w celu pozyskania danych z 350 pełnych kwestionariuszy oraz szybkiej sondy wśród młodzieży, która objęła minimum 150 opinii.
- **Badania jakościowe:** obejmowały wywiady pogłębione (IDI) z minimum trzema grupami odbiorców (Radni, pracownicy CUS, mieszkańcy), zogniskowane wywiady grupowe (FGI) służące konfrontacji perspektyw oraz analizę materiałów zebranych w tzw. skrzynkach inspiracji ulokowanych w dwóch punktach gminy.

Metody te nie są traktowane równolegle, lecz sekwencyjnie i uzupełniając – wyniki z jednego etapu (np. ankiet) informują i ukierunkowują kolejne działania (np. pytania w wywiadach pogłębionych).

2.2. Podejście partycypacyjne (włączenie interesariuszy)

Kluczowym założeniem procesu jest model partycypacyjny, w którym mieszkańcy i lokalni liderzy nie są jedynie przedmiotem badań (respondentami), lecz stają się współtwórcami diagnozy i koproducentami usług. Zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”, diagnoza zapewnia społeczności realny wpływ na kształtowanie oferty CUS.

Instrumenty włączenia interesariuszy obejmują:

- **Panel ekspertów:** spotkanie minimum 15 specjalistów i osób zaangażowanych we wdrażanie modelu CUS w celu wypracowania wiążących rekomendacji.
- **Warsztat World Cafe:** moderowana dyskusja dla grupy minimum 40 osób, służąca wymianie pomysłów oraz określeniu oczekiwań wszystkich zaangażowanych stron.

- **Spotkania konsultacyjne:** cykl minimum 3 spotkań skierowanych do specyficznych grup odbiorców (seniorzy, rodziny z dziećmi, osoby z niepełnosprawnościami), w których łącznie uczestniczy minimum 50 osób.

Tak szerokie uspołecznienie procesu badawczego ma na celu zwiększenie trafności diagnozy oraz zapewnienie wyższego poziomu akceptacji dla rekomendowanych rozwiązań strategicznych.

2.3. Podejście funkcjonalne – koncentracja na usługach społecznych

13

Badanie 2026 kładzie szczególny nacisk na aspekt funkcjonalny, koncentrując się nie tylko na diagnozowaniu problemów społecznych, ale przede wszystkim na analizie całego systemu usług. Przedmiotem diagnozy jest 14 ustawowych obszarów usług społecznych, obejmujących m.in. politykę prorodziną, pomoc społeczną, ochronę zdrowia, edukację publiczną, mieszkalnictwo oraz reintegrację zawodową.

Podejście to zakłada:

- **Badanie adekwatności**
Sprawdzenie, czy oferta (np. teleopieka, transport door-to-door, mieszkania treningowe) odpowiada na realne potrzeby zidentyfikowane w toku diagnozy.
- **Orientację na deinstytucjonalizację**
Analizę potencjału do rozwoju usług świadczonych w środowisku lokalnym jako alternatywy dla opieki stacjonarnej.
- **Integrację międzysektorową**
Ocenę poziomu współpracy między sektorem publicznym, organizacjami pozarządowymi (NGO) a podmiotami prywatnymi w zaspokajaniu potrzeb wspólnoty.

2.4. Podejście systemowe i międzysektorowe

Podejście to zakłada, że diagnoza i ewaluacja nie mogą ograniczać się do izolowanych problemów, lecz muszą uwzględniać powiązania między różnymi obszarami życia, takimi jak zdrowie, pomoc społeczna, edukacja i mieszkalnictwo. CUS w Łapach pełni rolę koordynatora lokalnego systemu, integrując usługi publiczne (świadczone przez gminę), niepubliczne (NGO i sektor prywatny) oraz nieformalne (wsparcie sąsiedzkie).

Już w pierwszym badaniu z 2021 r. zidentyfikowano, że problemy społeczne w gminie mają charakter systemowy – np. uzależnienia często współwystępują z bezrobociem, tworząc efekt „błędnego koła”. Diagnoza 2021 stała się punktem wyjścia do budowy modelu „jednego okienka”, który obecnie, w 2026 roku, jest poddawany weryfikacji pod kątem stopnia integracji tych wcześniej rozproszonych usług.

2.5. Podejście oparte na dowodach

Wszystkie wnioski i rekomendacje strategiczne w 2026 roku są oparte na twardych danych empirycznych oraz analizie statystycznej, co pozwala unikać opinii niepopartych faktami.

Metodologia łączy analizę danych zastanych (desk research) z badaniami terenowymi, aby stworzyć rzetelny obraz potrzeb wspólnoty.

Diagnoza z 2021 r. dostarczyła wartości bazowych dla kluczowych wskaźników, takich jak wskaźnik deprywacji lokalnej czy liczba osób korzystających z pracy socjalnej. Dane z 2021 roku (np. 84,5% poparcia dla Punktu Poradnictwa Specjalistycznego) posłużyły jako punkt wyjścia, do którego porównuje się obecne wyniki, aby ocenić, czy interwencje przyniosły zakładaną zmianę społeczną.

2.6. Podejście dostępnościowe i inkluzywne

14

Proces badawczy realizowany jest zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”, co oznacza eliminowanie barier w udziale w badaniu dla osób ze szczególnymi potrzebami. Narzędzia badawcze, takie jak ankiety i scenariusze wywiadów, są dostosowane do seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami (np. poprzez prosty język i alternatywne formy kontaktu).

Pierwsza diagnoza z 2021 r. wyraźnie wskazała na barierę mobilności jako główny czynnik wykluczenia osób niepełnosprawnych w Łapach. Wynik ten stał się bezpośrednim impulsem do uruchomienia usługi transportu door-to-door. Obecne badania w 2026 r. sprawdzają inkluzywność tego systemu, włączając samych odbiorców usług w rolę „współbadaczy” oceniających dostępność oferty.

2.7. Podejście zorientowane na deinstytucjonalizację

Metodologia 2026 koncentruje się na rozwoju usług świadczonych w społeczności lokalnej, co ma na celu ograniczenie konieczności korzystania z opieki instytucjonalnej (np. w Domach Pomocy Społecznej). Analiza obejmuje potencjał gminy do wdrażania usług spersonalizowanych, takich jak asystentura czy teleopieka.

Diagnoza z 2021 roku zdefiniowała kierunek przejścia od modelu zasiłkowego do usługowego. Od tamtego czasu gmina sukcesywnie wdrażała rekomendacje dotyczące usług środowiskowych – od teleopieki domowej po mieszkania treningowe.

Metodologia uwzględnia kierunek polityk publicznych, w szczególności:

- rozwój usług środowiskowych,
- ograniczanie instytucjonalizacji,
- wzmacnianie usług lokalnych i spersonalizowanych.

Analiza obejmuje:

- stopień rozwoju usług środowiskowych,
- możliwości przechodzenia z opieki instytucjonalnej do środowiskowej,
- potencjał lokalny w tym zakresie.

2.8. Podejście ewaluacyjne – uczenie się systemu

Ewaluacja w 2026 roku jest traktowana jako narzędzie rozwoju organizacji, a nie tylko kontroli. Służy ona identyfikacji barier wdrożeniowych oraz dobrych praktyk, które można replikować.

Założenia i dane z wcześniejszych badań:

- **Systematyczne porównanie**

Głównym założeniem ewaluacji 2026 jest zestawienie stanu wyjściowego (ex-ante) z 2021 r. z efektami uzyskanymi w ciągu 5 lat działalności CUS.

- **Kryteria oceny**

Badanie opiera się na kryteriach trafności (czy usługi PPS, CAS realnie odpowiedziały na potrzeby), skuteczności (np. liczba IPUS – wzrost z 191 w 2021 r. do ponad 500 rocznie) oraz trwałości efektów po zakończeniu finansowania projektowego.

- **Luki informacyjne**

Wcześniejsze badania (w tym aktualizacja z 2023 r.) wykazały, że mimo bogatej oferty, barierą pozostaje niedostateczny przepływ informacji, co w 2026 roku jest kluczowym wątkiem badawczym wymagającym naprawy.

Podsumowując, diagnoza i ewaluacja 2026 stanowią logiczny ciąg działań rozpoczętych pięć lat wcześniej, pozwalając na korektę kursu lokalnej polityki społecznej w oparciu o rzetelnie sprawdzone doświadczenia mieszkańców.

2.9. Elastyczność metodologii

Podejście to zakłada, że proces badawczy nie jest sztywnym schematem, lecz dopuszcza **możliwość modyfikacji narzędzi i zakresu analiz** w trakcie trwania prac, aby jak najlepiej zareagować na specyfikę lokalną oraz wątki pojawiające się „w polu”. Elastyczność ta wyraża się w sekwencyjnym stosowaniu metod – wstępne wyniki badań ilościowych (ankiet) mogą wpłynąć na uszczegółowienie scenariuszy wywiadów pogłębionych (IDI), aby lepiej zbadać nieprzewidziane wcześniej problemy.

Wstępna diagnoza z 2021 r. oraz faza testowania modelu CUS pokazały, że wspólnota samorządowa jest organizmem dynamicznym, a potrzeby mieszkańców ewoluują pod wpływem czynników zewnętrznych (np. pandemia, zmiany przepisów). Doświadczenie to stało się impulsem do wykonania uzupełnienia diagnozy w 2023 r., co udowodniło, że tylko elastyczne podejście pozwala na skuteczne skorygowanie oferty usług (np. wprowadzenie Wypożyczalni Sprzętu Rehabilitacyjnego po zdiagnozowaniu nowych braków). W badaniu 2026 r. zasada ta pozwala na bieżące uzgadnianie z Zamawiającym korekt w narzędziach badawczych, aby uchwycić najbardziej aktualne wyzwania, takie jak kryzys psychiatrii dziecięcej.

2.10. Orientacja na rezultaty i wdrożenie

Badanie w 2026 roku nie kończy się na samej diagnozie problemów, lecz jest ukierunkowane na dostarczenie konkretnych, operacyjnych rozwiązań. Celem nadrzędnym jest wypracowanie rekomendacji strategicznych i operacyjnych, które będą mogły zostać bezpośrednio przeniesione do Programu Usług Społecznych na lata 2026–2030 oraz innych dokumentów planistycznych gminy. Metodologia kładzie nacisk na to, by usługi były „szyte na miarę” i realnie wpływały na jakość życia mieszkańców poprzez system Indywidualnych Planów Usług Społecznych (IPUS).

Pierwsza diagnoza była fundamentem, na którym zbudowano cały obecny system usług CUS w Łapach – to wyniki z 2021 r. zdecydowały o uruchomieniu takich jednostek jak Centrum Aktywności Społecznej czy Punkt Poradnictwa Specjalistycznego. Sukces wdrożeniowy tamtych rekomendacji (np. wysokie poparcie społeczne dla PPS na poziomie 84,5%) stanowi w 2026 roku punkt porównania dla jakości obecnych badań.

Etapy realizacji badania

Proces badawczy został podzielony na sekwencyjne etapy, które pozwalają na płynne przejście od analizy teoretycznej do praktycznych rekomendacji wdrożeniowych.

3.1.....E

tap I – Przygotowanie do badań

Faza przygotowawcza jest fundamentem całego procesu, warunkującym rzetelność i trafność końcowych wniosków.

18

3.1.1. Analiza wstępna i desk research

Głównym celem tego podetapu jest zrozumienie specyficznego kontekstu lokalnego Gminy Łapy oraz identyfikacja luk systemowych w oparciu o istniejącą dokumentację. Desk research w 2026 roku nie jest nowym otwarciem, lecz kontynuacją analizy trendów zapoczątkowanych w 2021 roku. Analiza ta pozwala na uchwycenie zmian w natężeniu zjawisk społecznych (np. starzenia się populacji czy spadku bezrobocia) na przestrzeni ostatnich 5 lat.

W ramach analizy wstępnej i desk research w 2026 r. analizie poddano następujące dokumenty:

1. **Dokumenty strategiczne:** Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łapy na lata 2024–2030, Gminny Program Rewitalizacji do 2035 roku oraz Strategia Rozwoju Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku.
2. **Dokumentacja CUS:** Raport z diagnozy potrzeb i potencjału z 2021 r., Uzupełnienie diagnozy z 2023 r., sprawozdania z działalności CUS w Łapach za lata 2024 i 2025, aktualne Programy Usług Społecznych oraz Statut i Regulamin Organizacyjny jednostki.
3. **Opracowania analityczne:** Oceny Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS) za lata 2021 – 2025, Raport o stanie Gminy Łapy za 2024 i 2025 rok oraz sektorowe programy (wspierania rodziny, przeciwdziałania przemocy).
4. **Dane statystyczne:** Dane z Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych) dotyczące demografii i gospodarki oraz statystyki bezrobocia z Powiatowego Urzędu Pracy.

3.1.2. Operacjonalizacja problemów badawczych

Na tym etapie następuje doprecyzowanie celów badania oraz sformułowanie pytań badawczych, które pozwolą na ocenę jakości i dostępności usług. Kluczowym elementem jest powiązanie logiki badania z 14 ustawowymi obszarami usług społecznych. W odniesieniu do diagnozy z 2021 r., operacjonalizacja w 2026 r. została rozszerzona o aspekt ewaluacyjny. Pytania nie dotyczą już tylko tego, „co jest potrzebne”, ale „w jakim stopniu wdrożone od 2021 r. usługi (np. CAS, PPS, teleopieka) realnie poprawiły jakość życia mieszkańców”.

3.1.3. Opracowanie metodologii szczegółowej

Etap ten obejmuje dobór metod i technik badawczych oraz precyzyjne zaplanowanie próby. Zastosowano triangulację metodologiczną, łączącą badania ilościowe (ankietowe) z jakościowymi (wywiady, warsztaty). Odniesienie do diagnozy z 2021 r.:

- **Zakres:** Diagnoza z 2021 r. skupiała się na rozpoznaniu 14 obszarów w celu utworzenia CUS. Badanie z 2026 r. utrzymuje ten zakres przedmiotowy, aby zapewnić porównywalność danych ex-ante i ex-post.
- **Metodyka:** W 2021 r. zastosowano 8 metod (m.in. desk research, ankiety, sondaż młodzieżowy, skrzynkę inspiracji, FGI, World Cafe i panel ekspertów). Metodologia 2026 r. powieli ten sprawdzony model partycypacyjny, wzmacniając go o pogłębioną analizę skuteczności i efektywności realizowanych IPUS-ów.
- **Cel operacyjny:** Podczas gdy w 2021 r. celem było skonsultowanie 5 projektowanych usług (Inspiratorium, Wolontariat, Liderzy, Mieszkanie, Punkt Poradnictwa), w 2026 r. priorytetem metodologicznym jest określenie przewidywanej liczby beneficjentów dla nowych usług, takich jak Akademia Rodziny czy psychiatria dziecięca.

3.1.4. Opracowanie narzędzi badawczych

Etap opracowania narzędzi badawczych stanowił kluczowy element fazy przygotowawczej, mający na celu stworzenie instrumentów pozwalających na rzetelną realizację celów diagnostycznych i ewaluacyjnych. Proces ten opierał się na paradygmacie podejścia inkluzywnego i dostępnościowego, co oznaczało dostosowanie języka i formy narzędzi (np. prosty język) do potrzeb osób o różnych stopniach sprawności czy seniorów. Narzędzia zostały poddane pilotażowi oraz uzgodnieniom z Zamawiającym, co umożliwiło ich precyzyjne dopasowanie do specyfiki Gminy Łapy.

Charakterystyka poszczególnych narzędzi (2026 r.)

W procesie badawczym wykorzystano zintegrowany zestaw narzędzi ilościowych i jakościowych:

- **Kwestionariusz ankiety ogólnej mieszkańców (PAPI/CAWI):**
  - **Adresaci:** dorośli mieszkańcy Gminy Łapy (cel: 350 pełnych ankiet).
  - **Zagadnienia:** ogólna jakość życia, identyfikacja 3 najważniejszych wyzwań lokalnych (np. bezrobocie, starzenie się), przyczyny bezradności rodziców, bariery dla osób z niepełnosprawnościami oraz ocena instytucji pomocowych.
- **Kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej usług CUS:**
  - **Adresaci:** bezpośredni beneficjenci usług Centrum.
  - **Zagadnienia:** korzystanie z konkretnych ofert (PPS, CAS, Teleopieka, door-to-door), ocena przydatności i jakości usług, wpływ wsparcia na zdrowie, relacje społeczne i poczucie bezpieczeństwa oraz ocena transformacji MOPS w CUS.
- **Sonda „Łapy oczami Młodych 2026”:**
  - **Adresaci:** młodzież w wieku 14–20 lat (cel: 150 opinii).

- **Zagadnienia:** plany na przyszłość (chęć pozostania w gminie), poczucie wpływu na sprawy miasta, zapotrzebowanie na ofertę CAS, bezpieczeństwo oraz znalezienie atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego.
- **Scenariusze wywiadów pogłębionych (IDI):**
  - **Adresaci:** radni, pracownicy CUS oraz mieszkańcy (łącznie min. 15 wywiadów).
  - **Zagadnienia:** eksploracja problemów systemowych, identyfikacja barier wdrożeniowych oraz zbieranie opinii o kierunkach rozwoju usług.
- **Scenariusze zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI):**
  - **Adresaci:** grupy mieszkańców i liderów lokalnych.
  - **Zagadnienia:** konfrontacja różnych perspektyw na temat dostępności usług oraz identyfikacja rzeczywistych doświadczeń użytkowników.
- **Narzędzia warsztatowe (World Cafe i Panel Ekspertów):**
  - **Adresaci:** eksperci, pracownicy JST, przedstawiciele NGO (łącznie ok. 55 osób).
  - **Zagadnienia:** priorytetyzacja zadań, wypracowanie wiążących rekomendacji strategicznych i mapowanie argumentacji za konkretnymi rozwiązaniami.
- **Skrzynka inspiracji:**
  - **Adresaci:** wszyscy mieszkańcy (narzędzie pasywne).
  - **Zagadnienia:** zbieranie nieformalnych pomysłów, historii i opinii mieszkańców w fizycznych punktach na terenie gminy.

Odniesienie do narzędzi z badania z 2021 roku

Projektując narzędzia na rok 2026, zachowano ciągłość metodologiczną z pierwszą diagnozą, wprowadzając jednak istotne modyfikacje wynikające z nowej, ewaluacyjnej roli badania:

1. Rozszerzenie zakresu: podczas gdy narzędzia z 2021 r. służyły głównie zidentyfikowaniu potrzeb w celu utworzenia jednostki, narzędzia 2026 r. mają charakter porównawczy (ex-ante vs ex-post) i skupiają się na ocenie trwałości wdrożonych rozwiązań.
2. Skala badań: zwiększono wymagane próby badawcze – np. w ankiecie ogólnej z 150 respondentów w 2021 r. do 350 w 2026 r., a w sondzie młodzieżowej z 97 do 150 opinii.
3. Nowe moduły tematyczne: do kwestionariuszy z 2026 r. wprowadzono pytania o usługi, które w 2021 r. były jedynie projektowane, a obecnie stanowią trzon oferty (np. teleopieka domowa, transport door-to-door, wypożyczalnia sprzętu).
4. Ewolucja partycypacji: narzędzia z 2021 r. (np. Skrzynka Inspiracji) pozwoliły zebrać pierwsze oddolne pomysły (np. wolontariat, mieszkania), natomiast narzędzia z 2026 r. weryfikują poziom zaspokojenia tych potrzeb po pięciu latach funkcjonowania systemu.

3.2. Etap II – Realizacja badań terenowych

Realizacja badań terenowych w 2026 roku stanowi kluczową fazę gromadzenia danych pierwotnych, pozwalających na bezpośrednie zderzenie założeń strategicznych z rzeczywistymi doświadczeniami mieszkańców Gminy Łapy. Badania zostały zaprojektowane

tak, aby umożliwić analizę porównawczą między stanem z 2021 roku (ex-ante) a obecną sytuacją (stan aktualny po 5 latach działalności CUS).

3.2.1. Badania ilościowe

Głównym narzędziem w tym obszarze jest ankieta mieszkańców realizowana technikami CAWI (ankieta online) oraz PAPI (ankieta papierowa), a także sondaż dla młodzieży.

- **Narzędzia:**

- **Kwestionariusz ankiety mieszkańców 2026:** Rozbudowany formularz badający ogólną jakość życia, bariery dla osób z niepełnosprawnościami oraz szczegółową ocenę funkcjonujących usług społecznych.
- **Sonda „Łapy oczami Młodych 2026”:** Szybka forma zbierania opinii skupiona na planach życiowych młodzieży i ich oczekiwaniach wobec oferty CAS.
- **Skala i odniesienie do 2021 r.:** W 2021 roku w badaniu ankietowym zebrano 150 odpowiedzi, a w sondażu młodzieżowym 97 opinii. W 2026 roku wymagania wzrosły do 350 pełnych ankiet od mieszkańców oraz ponad 200 opinii od młodzieży, co zapewnia wyższą rzetelność statystyczną.
- **Pierwsze różnice:** Podczas gdy badania z 2021 r. identyfikowały głównie luki i zapotrzebowanie na nowe usługi (np. powstanie PPS), badania w 2026 r. kładą silny nacisk na ewaluację skuteczności tych usług oraz identyfikację nowych kryzysów, takich jak drastyczny spadek chęci młodzieży do pozostania w gminie.

3.2.2. Badania jakościowe – IDI (Indywidualne Wywiady Pogłębione)

Badania te służą do eksploracji problemów systemowych, których nie da się ująć w proste ramy statystyczne.

- **Grupy docelowe:** Minimum 3 grupy interesariuszy: Radni, pracownicy CUS oraz mieszkańcy (po min. 5 osób z każdej grupy).
- **Zagadnienia:** Narzędziem są scenariusze IDI skupiające się na identyfikacji barier wdrożeniowych (np. brak informacji, bariery transportowe) oraz dobrych praktyk.
- **Różnice względem 2021 r.:** Wcześniejsze wywiady służyły wypracowaniu modelu przekształcenia MOPS w CUS. Obecne wywiady IDI w 2026 r. koncentrują się na mechanizmach integracji usług i ocenie modelu „jednego okienka” w praktyce operacyjnej.

3.2.3. Badania jakościowe – FGI (Zogniskowane Wywiady Grupowe)

Moderowane dyskusje grupowe pozwalają na konfrontację różnych perspektyw i ujawnienie rzeczywistych doświadczeń użytkowników.

- **Realizacja:** Minimum 2 spotkania w grupach 8–12 osób.
- **Metodyka:** Wykorzystuje się techniki moderacyjne, a w poprzednich badaniach (2021 r.) stosowano program Miro do tworzenia map myśli, co ułatwiało wizualizację powiązań między usługami.

- **Wyniki z 2021 r.:** Uczestnicy FGI zasygnalizowali wtedy m.in. problemy z mobilnością w dostępie do żłobków oraz brak zorganizowanych form spędzania czasu wolnego dla całych rodzin. W 2026 r. FGI sprawdzają, czy transport door-to-door i działalność CAS realnie rozwiązały te bolączki.

3.2.4. Konsultacje społeczne

To najbardziej uspołeczniona część badań, mająca na celu walidację wstępnych wniosków i budowanie akceptacji dla nowych rekomendacji.

- **Metody:**
  - **World Cafe:** Warsztat dla min. 40 osób służący wymianie pomysłów między mieszkańcami, ekspertami i urzędnikami.
  - **Panel Ekspertów:** Spotkanie min. 15 specjalistów w celu wypracowania wiążących rekomendacji strategicznych.
  - **Spotkania konsultacyjne:** Min. 3 spotkania dla grup specyficznych (seniorzy, rodziny, młodzież, os. niepełnosprawne).
  - **Skrzynka inspiracji:** Analiza materiałów zebranych w dwóch fizycznych punktach na terenie gminy.
- **Ewolucja potrzeb:** W 2021 r. konsultacje wskazały na potrzebę powołania Klubu Wolontariusza i Akademii Lidera Lokalnego. W 2026 r. punkt ciężkości przesuwa się w stronę wsparcia zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz usług sąsiedzkich, co jest odpowiedzią na starzenie się populacji (26,2% seniorów w 2025 r.).

3.2.5. Podsumowanie działań w ramach badań terenowych

Działania podjęte w fazie terenowej w 2026 roku cechują się triangulacją i komplementarnością. Kluczową różnicą względem 2021 r. jest przejście od fazy projektowania systemu do fazy jego pogłębionej optymalizacji i walki z wykluczeniem informacyjnym, które wciąż pozostaje barierą dla mieszkańców wsi.

3.3. Etap III – Analiza danych

Etap analizy danych w procesie diagnostyczno-ewaluacyjnym 2026 stanowi proces przekształcania surowych informacji, zebranych podczas badań terenowych i desk researchu, w operacyjne wnioski i rekomendacje strategiczne. Celem tego etapu jest nie tylko opisanie obecnego stanu usług, ale przede wszystkim zrozumienie dynamiki zmian zachodzących w Gminie Łapy od momentu utworzenia Centrum Usług Społecznych.

3.3.1. Przygotowanie danych

Pierwsza faza analizy obejmuje techniczne uporządkowanie materiału badawczego:

- **Czyszczenie baz danych:** weryfikacja kompletności 350 ankiet mieszkańców oraz ponad 200 opinii młodzieży, eliminacja rekordów błędnych lub niepełnych.

- **Kodowanie odpowiedzi:** transkrypcja i kategoryzacja wypowiedzi z wywiadów IDI oraz FGI, a także analiza materiałów zebranych w „skrzynkach inspiracji”.
- **Odniesienie do 2021 r.:** w poprzedniej diagnozie proces ten dotyczył mniejszej skali (150 ankiet i 97 sond młodzieżowych). W 2026 r. przygotowanie danych wymaga bardziej zaawansowanych narzędzi statystycznych z uwagi na większą reprezentatywność próby i konieczność zachowania porównywalności struktur demograficznych.

3.3.2. Analiza danych ilościowych

Proces ten opiera się na metodach statystyki opisowej oraz analizie zależności:

- **Statystyka opisowa:** zestawienie rozkładów częstości dla pytań dotyczących jakości życia, dostępności specjalistów i oceny konkretnych usług CUS.
- **Analiza korelacji:** badanie powiązań między grupami społecznymi (np. wiek, miejsce zamieszkania) a poziomem satysfakcji z usług lub rodzajem zgłaszanych barier.
- **Odniesienie do 2021 r.:** analiza ilościowa z 2021 r. dostarczyła wartości bazowych, takich jak poziom deprivacji lokalnej (6,36% w 2020 r.) czy skala poparcia dla Punktu Poradnictwa Specjalistycznego (84,5%). Obecna analiza weryfikuje te trendy – przykładowo spadek wskaźnika deprivacji do 4,50% w 2025 r. potwierdza skuteczność interwencji systemowych.

3.3.3. Analiza danych jakościowych

Koncentruje się na pogłębionej interpretacji narracji mieszkańców i ekspertów:

- **Analiza treści:** identyfikacja powtarzających się wzorców problemowych oraz „ukrytych” potrzeb, których nie wychwyciły ankiety (np. specyficzne lęki młodzieży czy bariery mentalne seniorów).
- **Mapowanie argumentacji:** wykorzystanie wyników z warsztatów World Cafe i Panelu Ekspertów do stworzenia map decyzyjnych.
- **Odniesienie do 2021 r.:** w 2021 r. analiza jakościowa służyła głównie testowaniu koncepcji nowych usług. W 2026 r. nacisk przesuwa się na analizę doświadczeń użytkowników i identyfikację „wąskich gardeł” w realizowanych już Indywidualnych Planach Usług Społecznych (IPUS).

3.3.4. Analiza systemowa

W tej części badany jest cały mechanizm funkcjonowania usług społecznych w gminie:

- **Mapa luk i nadmiarów:** porównanie potencjału instytucjonalnego (CUS, NGO, sektor prywatny) z realnym popytem na usługi.
- **Integracja usług:** ocena efektywności modelu „jednego okienka” oraz stopnia koordynacji działań międzysektorowych w ramach Partnerskiego Zespołu Koordynacji Służb.

- **Odniesienie do 2021 r.:** pierwotna analiza systemowa wskazała na całkowity brak usług zintegrowanych i dominację modelu zasiłkowego. Analiza 2026 r. ocenia dojrzałość systemu, który ewoluował w stronę deinstytucjonalizacji (m.in. teleopieka, transport door-to-door).

3.3.5. Analiza porównawcza

Jest to kluczowy element oceny skuteczności reformy CUS:

- **Ex-ante a Ex-post:** bezpośrednie zestawienie wskaźników z 2021 r. (stan wyjściowy) z wynikami z 2026 r. (efekt końcowy).
- **Kryteria ewaluacji:** ocena zmiany w czasie przez pryzmat trafności, skuteczności, efektywności, użyteczności i trwałości wdrożonych usług.
- **Odniesienie do danych z 2021 r.:** porównanie obejmuje m.in. wzrost liczby beneficjentów usług niematerialnych (z poziomu bliskiego zera do ponad 500 IPUS rocznie) oraz zmianę struktury powodów przyznawania pomocy, gdzie obok bezrobocia i ubóstwa coraz silniej pojawiają się potrzeby opiekuńcze związane ze starzeniem się społeczeństwa.

24

3.4. Etap IV – Opracowanie Raportów

Czwarty etap realizacji badania stanowi fazę syntezy, w której surowe dane poddane wcześniej analizie zostają przekute w oficjalne dokumenty strategiczne. Proces ten ma na celu nie tylko podsumowanie wyników, ale przede wszystkim dostarczenie władzom Gminy Łapy oraz kierownictwu CUS rzetelnej wiedzy niezbędnej do programowania polityki społecznej na lata 2026–2030.

3.4.1. Strukturyzacja wyników

Strukturyzacja polega na uporządkowaniu ogromnej masy informacji pochodzącej z triangulacji metodologicznej (350 ankiet mieszkańców, 150 opinii młodzieży, wywiady IDI, FGI oraz warsztaty eksperckie).

- **Integracja danych:** kluczowym elementem jest połączenie „twardych” danych ilościowych (statystyk) z „miękkimi” danymi jakościowymi (narracjami mieszkańców), co pozwala zbudować spójną i wiarygodną opowieść analityczną.
- **Budowa narracji:** wyniki nie są prezentowane jako zbiór tabel, lecz jako logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy, wyjaśniający mechanizmy społeczne zachodzące w gminie.
- **Odniesienie do 2021 r.:** strukturyzacja wyników w 2026 r. jest znacznie bardziej złożona niż w 2021 r., ponieważ musi uwzględniać nie tylko obecne potrzeby, ale także dynamikę zmian wskaźników (np. wskaźnika deprywacji czy poziomu zadowolenia z konkretnych usług) na przestrzeni ostatnich 5 lat.

3.4.2. Opracowanie raportu z diagnozy

Raport z diagnozy koncentruje się na opisie „tu i teraz” wspólnoty samorządowej w 14 ustawowych obszarach usług.

- **Zawartość merytoryczna:** dokument zawiera szczegółową charakterystykę społeczną gminy, analizę potrzeb różnych grup (seniorzy, rodziny, młodzież) oraz mapę lokalnego systemu usług.
- **Mapa potencjału:** ważną częścią raportu jest inwentaryzacja zasobów instytucjonalnych (CUS, szkoły, Dom Kultury) oraz potencjału sektora NGO i prywatnego.
- **Odniesienie do 2021 r.:** podczas gdy raport z 2021 r. służył jako „biznesplan” dla powstania CUS i testowania 5 nowych usług, raport z 2026 r. jest dokumentem dojrzałym, identyfikującym nowe kryzysy (np. luki w psychiatrii dziecięcej), których skala nie była tak wyraźna w pierwszej diagnozie.

3.4.3. Opracowanie raportu ewaluacyjnego

Jest to dokument o charakterze retrospektywnym, oceniający transformację systemową, która dokonała się w sierpniu 2021 r..

- **Kryteria oceny:** ewaluacja opiera się na klasycznych kryteriach: trafności (czy usługi CAS, PPS, teleopieka realnie odpowiedziały na potrzeby), skuteczności (stopień realizacji IPUS), efektywności (relacja kosztów wsparcia domowego do DPS), a także użyteczności i trwałości.
- **Porównanie ex-ante a ex-post:** raport ten bezpośrednio zestawia założenia z Planu Wdrażania CUS z 2021 r. z efektami uzyskanymi do 2026 r., co pozwala wskazać, które obszary wymagają korekty.
- **Identyfikacja barier:** ważnym elementem raportu jest analiza trudności (np. bariera informacyjna na wsiach) oraz dobrych praktyk, które mogą być wzorcem dla innych gmin.

3.4.4. Formułowanie rekomendacji

Rekomendacje są najważniejszą, praktyczną częścią procesu, służącą bezpośredniemu wdrożeniu wyników badań do praktyki urzędniczej.

- **Podział rekomendacji:** w raporcie zostają sformułowane rekomendacje operacyjne (konkretne zmiany w sposobie świadczenia obecnych usług) oraz strategiczne (wyznaczające nowe kierunki rozwoju, np. deinstytucjonalizacja usług dla seniorów 80+).
- **Priorytetyzacja:** dokument wskazuje hierarchię działań – od tych niezbędnych do natychmiastowego wdrożenia (np. skrócenie kolejek do psychologa w PPS), po projekty długofalowe (np. modernizacja infrastruktury KIS).

- **Wskaźniki realizacji:** każda rekomendacja powinna być powiązana z mierzalnymi wskaźnikami sukcesu, co nawiązuje do modelu monitoringu wypracowanego w badaniach z 2021 i 2023 r..

3.5. Etap V – Konsultacje wyników i finalizacja

Piąty etap stanowi zwieńczenie cyklu diagnostyczno-ewaluacyjnego, mające na celu nie tylko formalne zakończenie prac, ale przede wszystkim uspołecznienie wyników i zapewnienie ich wysokiej użyteczności dla władz samorządowych Gminy Łapy.

26

3.5.1. Prezentacja wyników

Głównym celem tego etapu jest przedstawienie surowych danych i wstępnych interpretacji kierownictwu Centrum Usług Społecznych oraz władzom gminy w celu omówienia kluczowych wniosków.

- **Działania:** przygotowanie multimedialnej prezentacji, która w sposób syntetyczny pokazuje najważniejsze trendy społeczne, stopień nasycenia usługami oraz zidentyfikowane luki systemowe.
- **Odniesienie do 2021 r.:** w poprzedniej edycji diagnozy prezentacja wyników stanowiła element "uczenia się" nowej struktury CUS. Wykorzystano wtedy pokazy slajdów zawierające opisy elementów diagnozy i projektowanych rekomendacji, co pozwoliło na sprawne przejście do fazy konsultacyjnej.

3.5.2. Walidacja wyników

Walidacja polega na poddaniu wniosków z badań weryfikacji przez przedstawicieli wspólnoty samorządowej, co ma zapewnić ich trafność i akceptację społeczną.

- **Działania:** konsultacje z interesariuszami, podczas których sprawdza się, czy sformułowane rekomendacje są realne do wdrożenia i czy właściwie oddają głos mieszkańców.
- **Odniesienie do 2021 r.:** podczas diagnozy tworzącej CUS przeprowadzono aż 7 spotkań konsultacyjnych z różnymi grupami (seniorzy, absolwenci szkół, podopieczni ŚDS, eksperci PZK, nauczyciele), co pozwoliło skonfrontować wyniki badań z oczekiwaniami przyszłych beneficjentów. Dzięki temu potwierdzono m.in. konieczność powołania Punktu Poradnictwa Specjalistycznego (84,5% poparcia).

3.5.3. Finalizacja raportów

Ostatni podetap obejmuje naniesienie poprawek wynikających z walidacji oraz przygotowanie ostatecznych wersji dokumentów.

- **Działania:** sporządzenie ostatecznej wersji raportu końcowego (w wersji papierowej i elektronicznej) wraz z wnioskami i mierzalnymi wskaźnikami realizacji działań. Raport ten jest prezentowany na sesji Rady Miejskiej w Łapach.

- **Odniesienie do 2021 r.:** finalizacja raportu w 2021 r. zaowocowała powstaniem pakietu 6 typów załączników (m.in. mapy argumentacji Swarmcheck, plany wdrożenia IPUS), które stały się fundamentem pierwszego Programu Usług Społecznych.

3.6. Metodologia ewaluacji CUS (2021–2026)

Ewaluacja zostanie przeprowadzona w oparciu o klasyczne kryteria:

Rysunek 1 Kryteria ewaluacji CUS

3.7. Etyka i dostępność badania

Proces badawczy 2026, podobnie jak ten z 2021 roku, realizowany jest z zachowaniem najwyższych standardów etycznych oraz dbałością o włączenie wszystkich grup społecznych, zgodnie z zasadą „**nic o nas bez nas**”.

- **Zasady etyczne:** badanie gwarantuje pełną anonimowość i poufność danych, dobrowolność udziału oraz równe traktowanie wszystkich uczestników.
- **Standardy dostępności:** narzędzia badawcze (ankiety, scenariusze) są tworzone z użyciem prostego języka (ETR), co eliminuje bariery komunikacyjne dla osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi czy starszych mieszkańców.
- **Odniesienie do 2021 r.:** wcześniejsza diagnoza kładła szczególny nacisk na włączenie osób ze Środowiskowego Domu Samopomocy oraz Dziennego Domu Senior+, gdzie pracownicy firmy badawczej oraz CUS pełnili rolę mediatorów w komunikacji, pomagając uczestnikom o niższych kompetencjach cyfrowych lub komunikacyjnych w pełnym wyrażeniu swoich opinii. W 2021 r. odnotowano również, że luki transportowe ograniczają dostępność nie tylko do usług, ale i do procesów partycypacyjnych, co w 2026 r. skutkuje szerszym wykorzystaniem metod mobilnych i terenowych.

Ogólna charakterystyka społeczno-gospodarcza Gminy Łapy

4.1. .... D

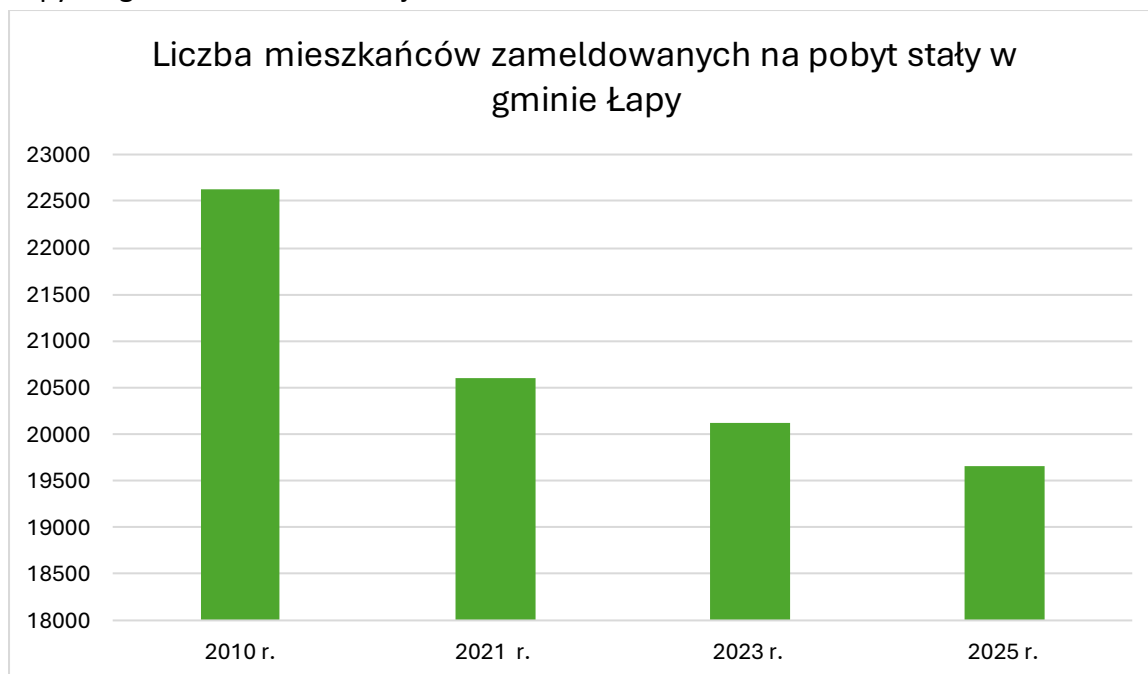
diagnoza demograficzna – Trendy i wyzwania

Gmina Łapy w ciągu ostatnich pięciu lat (2020–2025) mierzy się z pogłębiającymi się niekorzystnymi trendami demograficznymi, które przejawiają się w systematycznym spadku liczby ludności, ujemnym przyroście naturalnym oraz postępującym starzeniu się społeczeństwa.

Temat liczby mieszkańców gminy Łapy jest jednym z kluczowych elementów diagnozy społecznej, ponieważ od lat wskazuje na pogłębiający się regres demograficzny. Gmina mierzy się z systematycznym spadkiem populacji, co wynika zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak i niekorzystnego salda migracji.

4.1.1. Ogólna dynamika spadku populacji

Na przestrzeni ostatnich 15 lat liczba mieszkańców zameldowanych na pobyt stały w gminie Łapy uległa znacznemu zmniejszeniu:

Wykres 1 Liczba mieszkańców zameldowanych na pobyt stały w gminie Łapy w latach 2010 - 2025

Oznacza to, że w latach 2010–2025 populacja gminy zmniejszyła się o blisko 3000 osób (ok. 13,2%). Tylko w ostatnim badanym roku (2024–2025) odnotowano spadek o 251 osób, czyli o 1,26%.

4.1.2. Rozkład geograficzny

Większość mieszkańców gminy skupiona jest w ośrodku miejskim, jednak trend spadkowy dotyczy obu obszarów:

- miasto Łapy – w 2025 roku zamieszkiwało tu 13 736 osób (69,9% populacji gminy). Dla porównania, w 2010 roku miasto liczyło 16 049 mieszkańców.
- obszar wiejski - w 2025 roku tereny wiejskie zamieszkiwało 5 914 osób (30,1% populacji). Liczba mieszkańców wsi spadła z 6 582 w 2010 roku do 5 914 w 2025 roku (spadek o 10,1%). Obecnie tereny wiejskie zamieszkuje 30,1% ludności gminy. Największe miejscowości wiejskie (2025): Uhowo (1350 os.), Gąsówka Stara (475 os.) oraz Łapy-Dębowa (461 os.). Najmniejsze miejscowości wiejskie (2025): Łapy-Korczaki (54 os.), Gąsówka-Somachy (58 os.) oraz Daniłowo Małe (58 os.).

W perspektywie kolejnych lat gmina spodziewa się głębokiego regresu demograficznego. Prognozy opierają się na zmianie liniowej, która postępuje zgodnie z trendem spadkowym obserwowanym od lat. W ciągu ostatnich 15 lat (2010–2025) gmina straciła blisko 3000 mieszkańców (spadek z 22 631 do 19 650). Jeśli to tempo (ok. 200 osób rocznie) się utrzyma, za 10 lat (ok. 2035 r.) liczba mieszkańców może spaść poniżej 17,5 tysiąca, a za 20 lat (ok. 2045 r.) zbliżyć się do poziomu 15,5 tysiąca.

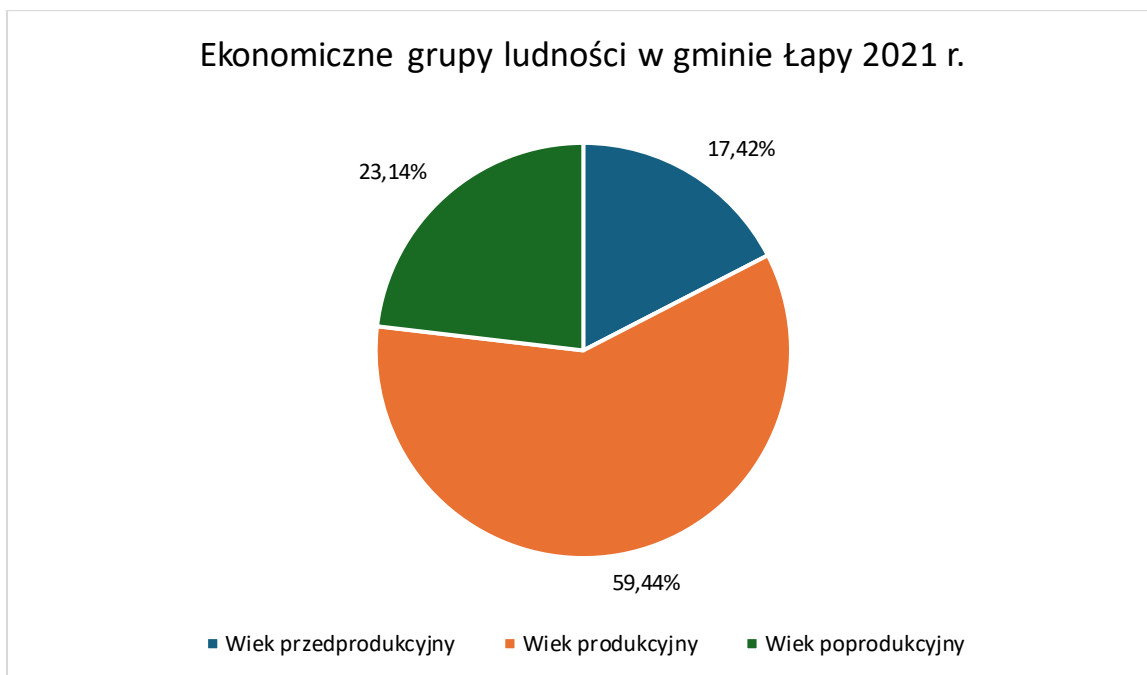
Prognozy na najbliższe lata uwzględniają drastycznie ujemny przyrost naturalny (w 2025 r. wyniósł on -149) oraz utrzymujące się ujemne saldo migracji.

Struktura wieku i płci w Gminie Łapy w latach 2021 i 2025 wykazuje postępujący proces depopulacji oraz wyraźne starzenie się społeczności lokalnej. Poniżej znajduje się szczegółowe porównanie oparte na danych z ewidencji ludności oraz raportów o stanie gminy.

4.1.3. Struktura płci i wieku w 2021 roku

W 2021 roku Gmina Łapy liczyła 20 609 mieszkańców zameldowanych na pobyt stały.

- Podział według płci:
  - kobiety: 10 610 osób (51,48% populacji),
  - mężczyźni: 9 999 osób (48,52% populacji).
- Podział według ekonomicznych grup wieku:
  - wiek przedprodukcyjny (do 17 lat): 3 590 osób (17,42%), w tym 1 778 kobiet i 1 812 mężczyzn,
  - wiek produkcyjny: 12 249 osób (59,44%), w tym 5 617 kobiet i 6 632 mężczyzn,
  - wiek poprodukcyjny (seniorzy): 4 770 osób (23,14%), w tym 3 215 kobiet i 1 555 mężczyzn.

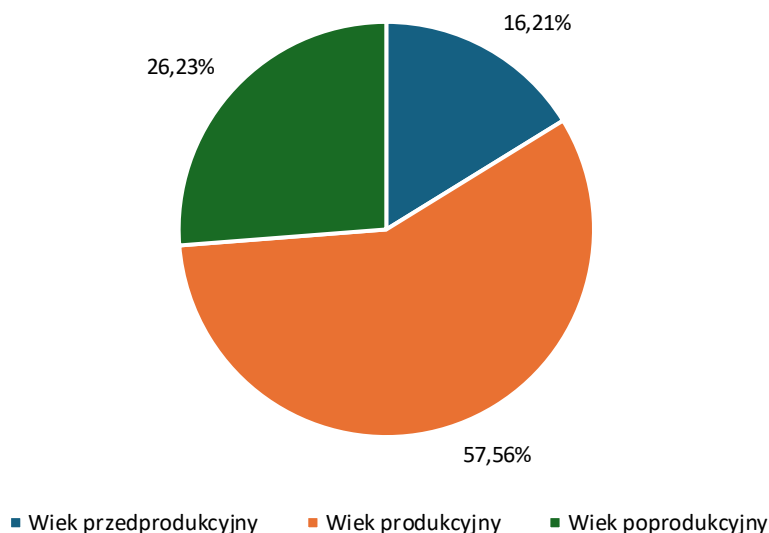
Wykres 2 Ekonomiczne grupy ludności w gminie Łapy 2021 r.

4.1.4. Struktura płci i wieku w 2025 roku

Na koniec 2025 roku liczba mieszkańców spadła do 19 650 osób.

- Podział według płci:
  - kobiety: 10 136 osób (51,58% populacji),
  - mężczyźni: 9 514 osób (48,42% populacji).
- Podział według ekonomicznych grup wieku:
  - wiek przedprodukcyjny (do 17 lat): 3 185 osób (16,21%), w tym 1 563 kobiety i 1 622 mężczyzn,
  - wiek produkcyjny: 11 310 osób (57,56%), w tym 5 221 kobiet i 6 089 mężczyzn,
  - wiek poprodukcyjny (seniorzy): 5 155 osób (26,23%), w tym 3 352 kobiety i 1 803 mężczyzn.

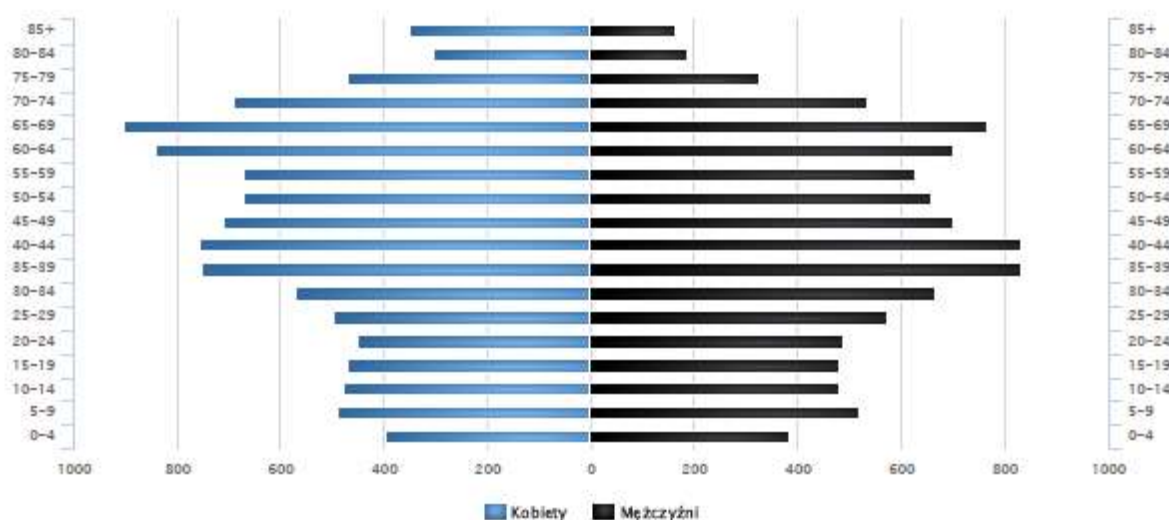
Ekonomiczne grupy ludności w gminie Łapy 2025 r.

Wykres 3 Ekonomiczne grupy ludności w gminie Łapy 2025 r.

Średni wiek mieszkańców gminy Łapy wynosi 44,3 lata i jest nieznacznie większy od średniego wieku mieszkańców województwa podlaskiego oraz nieznacznie większy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Piramida wieku mieszkańców gminy Łapy, 2024. Dane GUS

Wykres 4 Piramida wieku. Gmina Łapy. Dane GUS 2024 r.

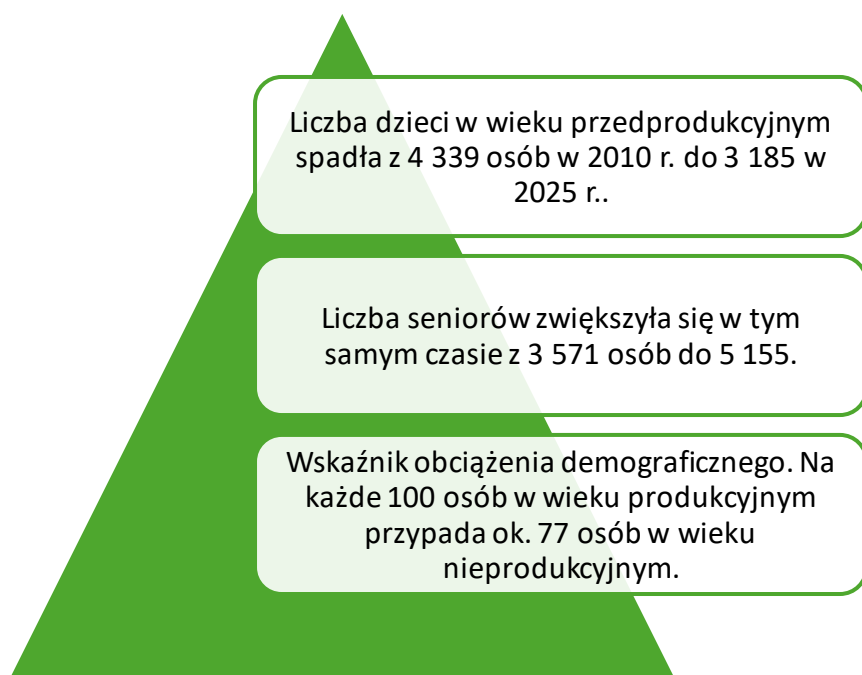
Piramida wieku gminy Łapy obrazuje proces pogłębiającego się regresu demograficznego oraz postępującego starzenia się społeczeństwa. Jej kształt, z wyraźnie zwężającą się podstawą i rozszerzającym się wierzchołkiem, jest typowy dla populacji o ujemnym przyroście naturalnym i wysokim udziale osób starszych.

W piramidzie wieku gminy Łapy wyraźnie zaznacza się nadreprezentacja kobiet w starszych grupach wiekowych:

- średni wiek kobiety w gminie (45,9 lat) jest wyższy niż średni wiek mężczyzny (42,7 lat),
- w grupie poprodukcyjnej kobiety stanowią aż 65,02% (3 352 osoby wobec 1 803 mężczyzn),
- szczególnie widoczne jest to w najstarszej kohorcie (80+), gdzie w 2025 roku odnotowano 657 kobiet i 339 mężczyzn.

Porównanie danych z ostatnich 15 lat pokazuje drastyczne zmiany w "fundamencie" demograficznym gminy:

Obecny kształt piramidy wieku wskazuje na brak zastępowalności pokoleń. Współczynnik dynamiki demograficznej (0,82) oraz ujemny przyrost naturalny (-149 w 2025 r.) potwierdzają, że baza ludnościowa gminy się kurczy. Rozszerzający się szczyt piramidy generuje stały wzrost popytu na usługi opiekuńcze, asystenckie oraz programy takie jak teleopieka domowa, która w 2025 r. objęła 106 osób.

4.1.5. Przyczyny zmian w liczbie mieszkańców

Głównymi czynnikami wpływającymi na kurczenie się społeczności są drastycznie ujemny przyrost naturalny

W 2025 roku zarejestrowano jedynie 110 urodzeń przy 259 zgonach, co dało przyrost naturalny na poziomie -149. Współczynnik dynamiki demograficznej (stosunek urodzeń do zgonów) w 2024 r. wyniósł 0,82, co wskazuje na brak zastępowalności pokoleń.

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny

2016	176	248	-72
2017	225	240	-15
2018	208	231	-23
2019	184	209	-25
2020	157	261	-104
2021	167	320	-153
2022	149	265	-116
2023	123	205	-82
2024	128	242	-114
2025	110	259	-149
	łącznie		-853

Tabela 1 Zestawienie przyrostu naturalnego w Gminie Łapy (2016–2025)

Drugim czynnikiem mającym wpływ na liczbę mieszkańców gminy są migracje wewnętrzne i zewnętrzne. Gmina ma ujemne saldo migracji wewnętrznych. W 2024 roku wyniosło -105 osób (171 zameldowań wobec 276 wymeldowań w ruchu wewnętrznym). Z roku na rok zauważalny jest postępujący spadek tego wskaźnika od -63 w 2021 r. do -105 w 2024 r. Szczególnie niepokojąca jest emigracja ludzi młodych – jedynie ok. 15% młodzieży deklaruje chęć powrotu do Łap po studiach (Dane z sondażu dla młodzieży 2026 r.).

4.1.6. Wpływ trendów demograficznych na popyt na usługi społeczne

Zmiany w strukturze ludności determinują konieczność radykalnego przeformułowania oferty Centrum Usług Społecznych (CUS) w Łapach:

- **Wzrost popytu na usługi opiekuńcze i asystenckie.**

Systematyczne starzenie się populacji (średni wiek mieszkańca to 44,3 lata) generuje rosnące zapotrzebowanie na wsparcie w miejscu zamieszkania. Priorytetem stały się usługi DI, takie jak usługi teleopiekuńcze (w tym usługi opiekuńcze, asystenckie, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie i opaski bezpieczeństwa) czy wsparcie asystentów osobistych osób z niepełnosprawnością.

- **Konieczność rozwoju opieki wytchnieniowej.**

Wzrost liczby osób starszych i niesamodzielnych obciąża opiekunów faktycznych (rodziny), co wymusza rozwój usług pozwalających na ich czasowe odciążenie,

- **Deficyt usług dla młodzieży.**

Badania wskazują, że jedynie ok. 15% młodzieży planuje pozostać w gminie po ukończeniu edukacji. Powoduje to konieczność tworzenia nowoczesnych usług „miałotwórczych”, takich jak przestrzenie do spędzania wolnego czasu, tworzenie nowych miejsc pracy czy programy wspierające młodych liderów, aby zatrzymać migrację do większych ośrodków.

- **Zapotrzebowanie na specjalistyczne wsparcie zdrowotne.**

Mieszkańcy wskazują na dotkliwe braki w dostępie do rehabilitacji (oczekiwanie do pół roku). Rosnący udział seniorów zwiększa presję na rozwój lokalnej diagnostyki i rehabilitacji dla seniorów,

- **Reintegracja zawodowa w kurczącej się grupie produkcyjnej.**

Przy wysokim odsetku bezrobocia długotrwałego (61% w 2025 r.) konieczna jest intensyfikacja działań Klubu Integracji Społecznej oraz współpraca międzyinstytucjonalna, aby aktywizować pozostałe zasoby rynku pracy.

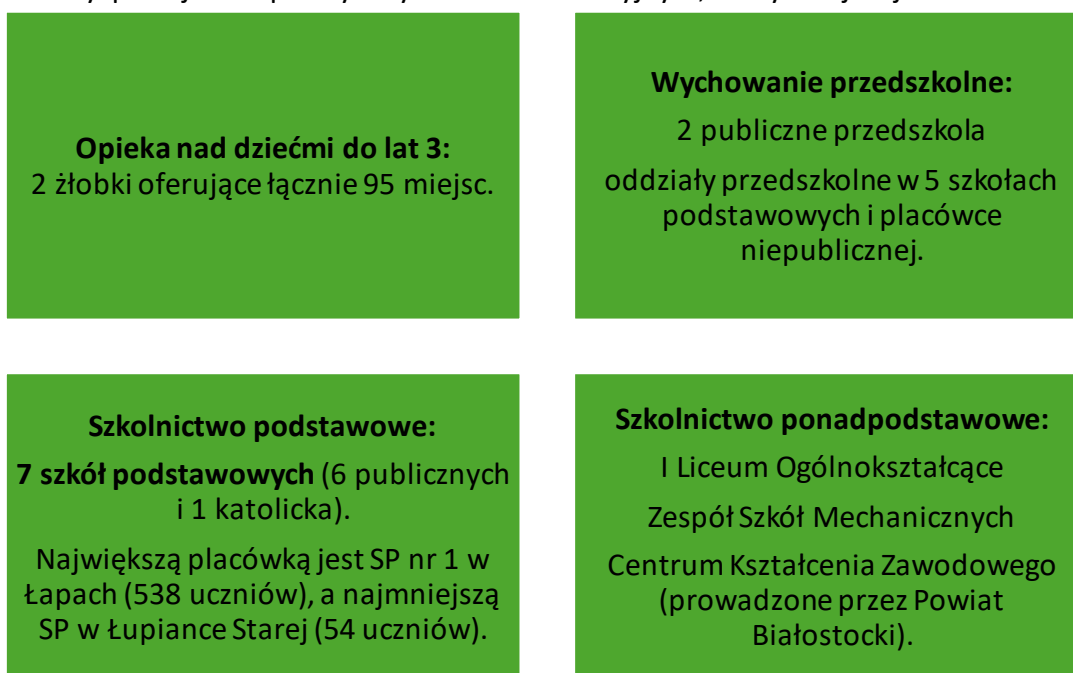
Podsumowując, Gmina Łapy staje się wspólnotą o przewadze osób starszych, co wymusza przesunięcie środków z tradycyjnej pomocy zasiłkowej na specjalistyczne usługi środowiskowe i zdrowotne, przy jednoczesnej walce o zatrzymanie ludzi młodych poprzez nowe formy aktywności społecznej.

4.2. Edukacja

Analiza obszaru edukacji i wychowania dzieci i młodzieży w gminie Łapy wskazuje na dobrze rozwiniętą sieć placówek oświatowych, przy jednoczesnym wzroście zapotrzebowania na specjalistyczne usługi wsparcia psychologicznego i socjoterapeutycznego ze względu na pogarszającą się kondycję psychiczną młodych mieszkańców.

Infrastruktura edukacyjna w gminie Łapy w latach 2021–2025 charakteryzuje się stabilnością liczby placówek przy jednoczesnej intensywnej modernizacji bazy materialnej oraz dynamicznych zmianach w liczbie uczniów i zakresie oferowanego wsparcia specjalistycznego.

Gmina dysponuje kompletnym systemem edukacyjnym, który obejmuje:

Rysunek 2 System edukacji w Gminie Łapy

4.2.1. Zmiany w liczbie uczniów i dzieci

Mimo ogólnych trendów depopulacyjnych, w sektorze szkolnym odnotowano wzrosty:

- żłobki – liczba dzieci objętych opieką wzrosła z 91 w 2021 r. do 95 w 2025 r.,
- przedszkola - nastąpił spadek liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym z 756 w 2021 r. do 717 w 2025 r.,
- szkoły podstawowe – odnotowano znaczący wzrost liczby uczniów z 1442 w 2021 r. do 1539 we wrześniu 2025 r.,
- szkoły ponadpodstawowe - liczba uczniów wzrosła z 590 w roku szkolnym 2021/2022 do 672 w roku 2025/2026,
- zatrudnienie – liczba etatów nauczycielskich w szkołach gminnych wzrosła z 230 w 2021 r. do 235 w 2025 r..

4.2.2. Inwestycje i modernizacja infrastruktury

W analizowanym okresie zrealizowano szereg projektów poprawiających standardy nauczania:

- **Nowoczesna baza kulturalno-edukacyjna**

W lipcu 2021 r. Dom Kultury w Łapach przeniósł się do nowej siedziby, co pozwoliło na otwarcie 21 specjalistycznych pracowni tematycznych.

- **Infrastruktura sportowa**

Doposażono boiska i place zabaw, m.in. przy SP nr 1 (rozbudowa strefy aktywności), SP nr 3 (piłkochwyty) oraz Przedszkolu nr 1 („Mała scena”).

- **Projekty unijne**

Realizowano programy takie jak „Bo w przedszkolu fajnie jest!” (2021–2023) oraz rozpoczęto „Zintegrowany Program Rozwoju Talentów” (2025–2028), obejmujący wsparciem 620 dzieci przedszkolnych.

37

4.2.3. Transformacja modelu wsparcia - rola CUS

Powiązanie edukacji i wsparcia rodzin z dziećmi z usługami Centrum Usług Społecznych (CUS) w Łapach opiera się na zintegrowanym modelu wsparcia, który łączy tradycyjną pomoc materialną z nowoczesnymi usługami terapeutycznymi, profilaktycznymi i doradczymi. CUS przejął zadania dawnego MOPS, ale rozszerzył je o działania skierowane do wszystkich mieszkańców, bez względu na dochód, kładąc szczególny nacisk na profilaktykę i deinstytucjonalizację.

4.2.4. Bezpośrednie wsparcie terapeutyczne i edukacyjne

CUS prowadzi placówki, które bezpośrednio wspierają rozwój dzieci i pomagają rodzicom w procesie wychowawczym:

Świetlica Socjoterapeutyczna „Świat w kolorach”

Kluczowe ogniwo łączące edukację z terapią. W 2025 roku ze wsparcia świetlicy skorzystało łącznie 57 dzieci. Placówka zapewnia nie tylko opiekę, ale i zajęcia socjoterapeutyczne oraz wsparcie psychologa dla rodziców, pomagając im w rozwiązywaniu kryzysów wychowawczych.

Punkt Poradnictwa Specjalistycznego (PPS)

Oferuje bezpłatne wsparcie psychologiczne i terapię uzależnień. W 2025 r. z Punktu poradnictwa specjalistycznego skorzystały 92 osoby: poradnictwo psychologiczne – 286 godz., poradnictwo terapeuty uzależnień – 176 godz.

Nowe usługi

W odpowiedzi na rosnący kryzys psychiczny wśród najmłodszych, CUS uruchomił konsultacje psychiatry dzieci i młodzieży oraz planuje utworzenie Akademii Rodziny, która oferowałaby systemową psychoterapię rodzinną i mediację.

4.2.5. Programy profilaktyczne realizowane w szkołach

CUS samodzielnie lub wspólnie z ściśle z placówkami oświatowymi, wdraża rekomendowane programy profilaktyczne bezpośrednio dla uczniów:

- program „Unplugged”, skierowany do młodzieży (12–14 lat), mający na celu zapobieganie uzależnieniom. W 2025 r. uczestniczyło w nim 40 uczniów klas VIII ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Łapach,
- program „GADKI”, warsztaty wzmacniające bezpieczeństwo dzieci i chroniące przed krzywdzeniem (w tym seksualnym). W 2025 r. przeszkolono 40 dzieci z klas I–III,
- gimnastyka korekcyjna, usługa wspierająca rozwój fizyczny, w której w 2025 r. wzięło udział 32 uczestników (realizowany w siedzibie CAS).

4.2.6. Asystentura rodziny i praca z rodziną dysfunkcyjną

Rola asystenta polega na indywidualnym wsparciu dobranym do potrzeb, aby zapobiec umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej.

- skala wsparcia – w 2025 roku 3 asystentów rodziny pracowało z 30 rodzinami, w których wychowywało się 64 dzieci,
- zakres działań – asystenci pomagają rodzicom w poprawie umiejętności opiekuńczych, gospodarowaniu budżetem oraz wspierają dzieci w nauce i dożywianiu w szkole,
- wyzwanie - odnotowano wzrost liczby dzieci z rodzin objętych asystenturą, które trafiły do pieczy instytucjonalnej (11 dzieci w 2025 r. wobec 4 w 2024 r.), co wskazywać może na narastające problemy w tych środowiskach.

4.2.7. Wsparcie materialne i systemowe powiązane z edukacją

CUS zarządza również funduszami wspierającymi edukację i codzienne życie rodzin:

Stypendia i zasiłki szkolne: W 2025 r. Pomoc materialną o charakterze socjalnym otrzymało 75 uczniów,

Program „posiłek w szkole i w domu”: W 2025 r. Na dożywianie (w tym gorące posiłki w szkołach i przedszkolach) wydatkowano 1 210 677 zł, obejmując wsparciem m.in. 271 dzieci,

Karta dużej rodziny. W 2025 roku wydano 68 nowych kart, wspierając rodziny wielodzietne w dostępie do zniżek i usług.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego. W 2025 r. Wsparciem objęto 37 rodzin w łącznej kwocie ponad 358 tys. Zł,

Pieczą zastępczą. W 2025 r. W pieczy zastępczej przebywało 40 dzieci z terenu gminy, z czego 25 w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, co generuje rosnące koszty dla budżetu (ok. 1,38 mln zł rocznie).

Rysunek 3 Wsparcie materialne i systemowe powiązane z edukacją

4.2.8. Bezpieczeństwo i przeciwdziałanie przemocy

CUS koordynuje pracę Zespołu Interdyscyplinarnego, który w 2025 r. prowadził 22 procedury Niebieskiej Karty. Pracownicy socjalni i asystenci współpracują ze szkołami, aby wcześniej rozpoznawać sygnały krzywdzenia małoletnich i zapewniać im bezpieczeństwo. Mimo rozbudowanej infrastruktury, badania wskazują na istotne luki:

Kryzys zdrowia psychicznego

Zdiagnozowano narastający problem stanów depresyjnych i lękowych u młodzieży,

Deficyt czasu wolnego

ponad 40% respondentów uważa brak zorganizowanych form spędzania czasu wolnego za najważniejszy problem młodzieży,

Kryzys perspektyw

Niepokojący jest wskaźnik, według którego tylko ok. 15% uczniów szkół ponadpodstawowych planuje wiązać swoją przyszłość z Gminą Łapy.

Przemoc i patologie

Młodzież postrzega alkoholizm (55,4%) oraz biedę (40,2%) jako główne dysfunkcje dotykające ich rodziny.

Rysunek 4 Zidentyfikowane luki w zakresie przeciwdziałania przemocy

4.2.9. Finansowanie edukacji

W latach 2021–2025 widać dynamiczny wzrost nakładów w obszarze wydatków na edukację, który w 2025 roku stał się największą pozycją w budżecie gminy.

Rok	Kwota wydatków (w PLN)	Udział w wydatkach ogółem
2021	31 178 100,87	27%
2022	38 711 283,43	28%
2023	38 797 694,65	32%
2024	47 494 047,71	31%
2025	51 995 006,30	36%

Tabela 2 Wydatki na oświatę i wychowanie (Dział 801) w latach 2021–2025

4.2.10. Szczegółowa struktura i charakterystyka wydatków

W 2025 roku wydatki na oświatę osiągnęły rekordowy poziom blisko 52 mln zł, stanowiąc 36% wszystkich wydatków gminy. Dla porównania, w 2024 roku kwota ta wynosiła 47,5 mln zł (31,4%). Łączne wydatki na same szkoły i przedszkola publiczne wyniosły 50 077 936,75 zł, z czego:

- 67,76% (ok. 33,9 mln zł) pokryła otrzymana kwota potrzeb oświatowych (część subwencyjna).
- 31,64% (ok. 15,8 mln zł) stanowiły środki własne gminy.
- 0,6% (ok. 300 tys. zł) pochodziło z dotacji celowych na konkretne programy i podręczniki.

Średni roczny koszt utrzymania jednego ucznia w placówkach publicznych systematycznie rośnie – w 2025 r. wyniósł 22 513,51 zł. Najwyższe koszty jednostkowe odnotowano w małych placówkach, np. w SP w Łupiance Starej (39 046 zł na ucznia).

Oprócz głównego działu oświaty, gmina ponosi koszty opieki wychowawczej (np. stypendia socjalne, świetlice), które w 2021 r. wynosiły 1,3 mln zł, jednak w kolejnych latach uległy zmniejszeniu (do ok. 124,7 tys. zł w 2025 r. w ramach polityki społecznej).

W 2025 roku na inwestycje w obszarze oświaty i wychowania przeznaczono 749 396,86 zł. Przykładowe zadania to rozbudowa strefy aktywności przy SP nr 1 (97,9 tys. zł) czy modernizacja instalacji w Przedszkolu nr 1 (150 tys. zł).

4.2.11. Rekomendacje strategiczne

W celu poprawy sytuacji dzieci i młodzieży zaleca się:

Rozwój oferty wsparcia psychiatrycznego dla dzieci i młodzieży w ramach Punktu Poradnictwa Specjalistycznego i na NFZ.

Rozwój „Akademii Rodziny” oferującej systemową psychoterapię rodzinną i wsparcie w kryzysach wychowawczych.

Zwiększenie oferty zajęć pozalekcyjnych w CAS i Domu Kultury, w tym nowoczesnych form aktywności.

Intensyfikację działań profilaktycznych w szkołach, szczególnie w zakresie hejtu i cyberprzemocy.

Rysunek 5 Rekomendacje w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży

4.3. Rynek pracy i sytuacja ekonomiczna

Sytuacja gospodarcza Gminy Łapy w latach 2021–2025 wykazuje dwa równoległe trendy: z jednej strony nastąpił systematyczny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz wzrost liczby podmiotów gospodarczych, z drugiej zaś utrwały się negatywne zjawiska strukturalne, takie jak wysoki udział bezrobocia długotrwałego oraz rosnąca rola gminy jako „sypialni” dla większych ośrodków (głównie Białegostoku).

4.3.1. Rynek pracy i bezrobocie

W analizowanym okresie liczba osób bezrobotnych w gminie spadła o ponad 15%. Mimo tej poprawy, struktura bezrobocia pozostaje wyzwaniem:

- **Bezrobocie długotrwałe**

Choć liczba osób w tej grupie spadła (z 579 do 451), ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wciąż utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie 61%.

- **Grupy szczególnego ryzyka**

W 2025 roku osoby powyżej 50. roku życia stanowiły 29% ogółu bezrobotnych, co wskazuje na bariery związane ze stanem zdrowia lub wypaleniem zawodowym w tej grupie wiekowej.

- **Mobilność zawodowa**

Rynek pracy w Łapach charakteryzuje się dużym ujemnym saldem dojazdów do pracy (-624). Aż 1 233 mieszkańców wyjeżdża do pracy poza gminę, podczas gdy przyjeżdża do niej jedynie 609 osób.

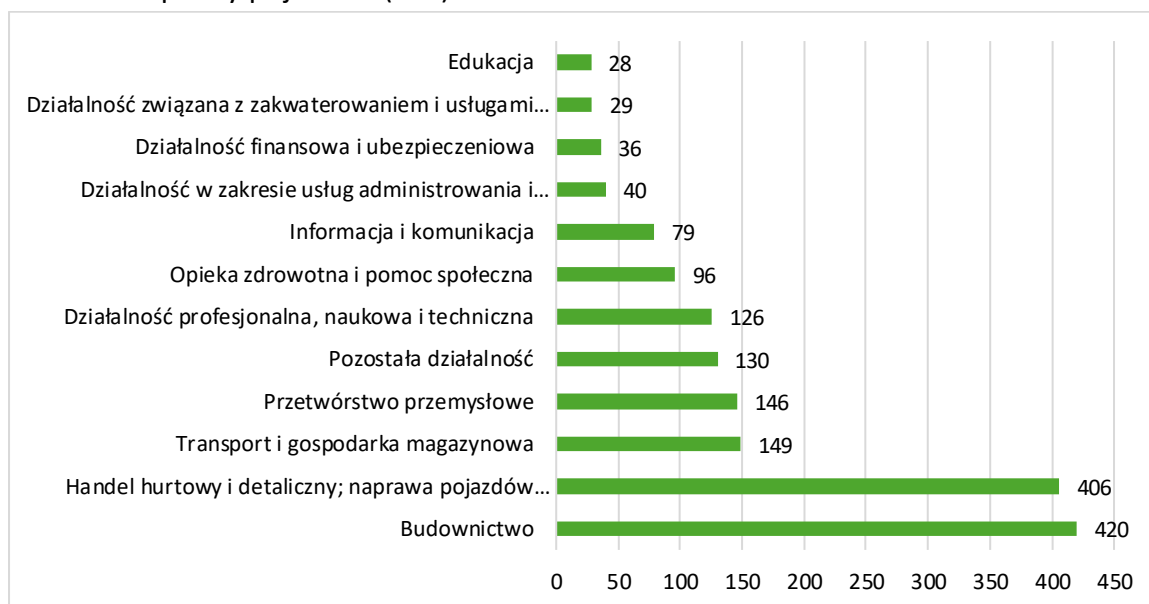
	2021	2025	Zmiana
Ogółem	879	738	-15,5%

Kobiety	350	264	-23,9%
Mężczyźni	529	474	-9,9%
do 25 roku życia	94	93	1%
do 30 roku życia	223	159	-27,1%
powyżej 50 roku życia	243	214	-11,9%
długotrwale bezrobotni	579 (66,3%)	451 (61,0%)	-22,1%

Tabela 3 Bezrobotni zarejestrowani z terenu Gminy Łapy porównanie 2021 i 2025 r.

4.3.2. Przedsiębiorczość

Sektor przedsiębiorstw w gminie Łapy opiera się głównie na mikroprzedsiębiorstwach. W latach 2021–2025 odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o blisko 8,6%. Aż 97,9% wszystkich firm to podmioty zatrudniające do 9 osób (2 129 firm w 2025 r.). Najwięcej osób fizycznych prowadzi działalność w sektorze budownictwa (420) oraz w branży handlu i naprawy pojazdów (406).

Wykres 5 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą według sekcji PKD 2007

Odnotowano dynamiczny przyrost liczby prywatnych spółek handlowych – z 85 w 2021 roku do 141 w 2025 roku.

Wskaźnik	Rok 2021	Rok 2025	Zmiana
Podmioty gospodarcze (REGON)	2 002	2 174	+8,6%
- sektor prywatny	1 940	2 092	+7,8%
- osoby fizyczne (działalność gosp.)	1 661	1 745	+5,1%
- mikroprzedsiębiorstwa (0-9 os.)	1 953	2 129	+9,0%

Tabela 4 Podmioty gospodarcze w REGON. Porównanie najważniejszych danych w latach 2021 i 2025

4.3.3. Podsumowanie i wpływ na usługi społeczne

Poprawa wskaźników ogólnych nie niweluje problemów grup marginalizowanych. Wysoki odsetek bezrobocia długotrwałego (61%) oraz fakt, że bezrobocie jest najczęstszym powodem ubiegania się o pomoc społeczną (361 rodzin w 2025 r.), wymusza na CUS intensyfikację działań reintegracyjnych. Kluczową rolę odgrywa tu Klub Integracji Społecznej (KIS), który w 2025 r. realizował projekt „Sukces w działaniu”, wspierając powrót mieszkańców na rynek pracy poprzez staże i kursy zawodowe.

4.3.4. Analiza problemów społecznych

Dane zastane wskazują na utrzymywanie się „błędnego koła” między bezrobociem a uzależnieniami:

- **Uzależnienia**

Alkoholizm jest wskazywany jako jedna z głównych przyczyn bezradności opiekuńczo-wychowawczej (58,2% wskazań w badaniach).

- **Niepełnosprawność**

Rośnie liczba osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Kluczową barierą dla tej grupy jest mobilność i bariery architektoniczne.

- **Kryzysy psychiczne**

Zdiagnozowano narastający problem kondycji psychicznej u dzieci i młodzieży oraz deficyt oraz długi czas oczekiwania w zakresie dostępu do psychiatrii dziecięcej w regionie finansowanej w ramach NFZ.

4.4. Infrastruktura i usługi społeczne

Przekształcenie MOPS w CUS w 2021 roku umożliwiło odejście od modelu czysto zasiłkowego na rzecz deinstytucjonalizacji i usług środowiskowych.

Centrum Aktywności Społecznej (CAS): Druga najwyżej oceniana usługa; stało się miejscem integracji rodzin i pokoleń.

Program Teleopieki Domowej: Wdrożenie usług opiekuńczych, asystenckich, specjalistycznych usług opiekuńczych, usługi sąsiedzkie i opaski bezpieczeństwa) dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

Mieszkalnictwo: Funkcjonowanie 4 mieszkań treningowych/wspomaganych, które umożliwiają usamodzielnianie się osób w kryzysie.

Transport „door-to-door”: Usługa eliminująca bariery mobilności, z której w 2023 r. skorzystało 131 osób.

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego: Nowa usługa wprowadzona w 2023 r., bardzo pozytywnie przyjęta przez mieszkańców.

4.4.1. Rola Centrum Usług Społecznych (CUS) w lokalnym systemie wsparcia

Centrum Usług Społecznych w Łapach, utworzone 1 sierpnia 2021 r. w wyniku przekształcenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, pełni rolę koordynatora i integratora lokalnego systemu wsparcia.

- **Model „Jednego Okienka”:** CUS funkcjonuje jako centralny punkt dostępu, gdzie każdy mieszkaniec (niezależnie od dochodu) może uzyskać informację i pomoc dostosowaną do indywidualnych potrzeb.
- **Deinstytucjonalizacja:** Misją CUS jest przesunięcie ciężaru wsparcia z opieki instytucjonalnej na usługi świadczone w środowisku lokalnym, blisko miejsca zamieszkania.
- **Koordinacja międzysektorowa:** Centrum zarządza współpracą z organizacjami pozarządowymi (NGO), sektorem prywatnym oraz innymi jednostkami publicznymi w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty.

4.4.2. Struktura organizacyjna i zasoby kadrowe

Zarządzanie systemem usług opiera się na wyspecjalizowanej strukturze, którą kieruje Dyrektor CUS. Kluczowe ogniwa struktury to:

Zespół ds. realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej: Odpowiada za tradycyjne formy wsparcia, takie jak zasiłki i praca socjalna.
Zespół ds. organizowania usług społecznych: Koncentruje się na wdrażaniu i realizacji nowych pakietów usług niematerialnych.
Organizator Społeczności Lokalnej (OSL): Stanowisko dedykowane animowaniu aktywności oddolnej, wspieraniu wolontariatu i budowaniu więzi sąsiedzkich.
Koordinаторzy Indywidualnych Planów Usług Społecznych (IPUS): Osoby odpowiedzialne za diagnozowanie potrzeb konkretnego mieszkańca i opracowanie dla niego spersonalizowanej ścieżki wsparcia.
Wsparcie administracyjno-techniczne: Działy: organizacyjny, finansowo-księgowy oraz ds. świadczeń.

Tabela 5 Struktura Centrum Usług Społecznych

4.4.3. Infrastruktura i kluczowe placówki wsparcia

System usług społecznych opiera się na rozproszonej infrastrukturze zlokalizowanej w strategicznych punktach gminy:

Rysunek 7 Infrastruktura i kluczowe placówki wsparcia

4.4.4. Katalog podejmowanych działań i usług

Działania CUS są realizowane w ramach 14 ustawowych obszarów, ze szczególnym uwzględnieniem:

1. Wsparcie mobilności i bezpieczeństwa: usługa transportu door-to-door dla osób o ograniczonej sprawności oraz program usług teleopiekuńczych (w tym usługi opiekuńcze, asystenckie, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie oraz opaski bezpieczeństwa z monitoringiem 24/7).
2. Poradnictwo Specjalistyczne (PPS): dostęp do psychologa, terapeuty uzależnień oraz psychiatry dziecięcego.
3. Wsparcie rodziny: praca asystentów rodziny (wsparcie ok. 30 rodzin rocznie), grupy wsparcia (np. „Siła Miłości”) oraz projektowana usługa „Akademii Rodziny”.
4. Usługi środowiskowe: rozwój usług sąsiedzkich, opiekuńczych, asystentury osobistej dla osób z niepełnosprawnościami oraz opieki wytchnieniowej dla opiekunów.
5. Aktywizacja społeczna i wolontariat: prowadzenie Klubu Wolontariusza jako łącznika między potrzebującymi a pomagającymi oraz oferta zajęć w CAS (Pilates, warsztaty).

Katalog realizowanych usług obejmuje:

1. Usługi opiekuńcze
2. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (dla osób dorosłych i dzieci)

3. Usługi indywidualnego transportu door – to – door
4. Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością
5. Opieka wytchnienia
6. Teleopieka – Usługi opiekuńcze
7. Teleopieka – Usługi asystenckie
8. Teleopieka – Specjalistyczne usługi opiekuńcze
9. Teleopieka – Usługi sąsiedzkie
10. Teleopieka – Usługa teleopiekuńcza - opaska bezpieczeństwa
11. Punkt poradnictwa specjalistycznego – Konsultacje psychologiczne
12. Punkt poradnictwa specjalistycznego – Terapeuta uzależnień
13. Punkt poradnictwa specjalistycznego – Konsultacje psychiatry dzieci i młodzieży
14. Klub wolontariusza
15. Dzienny Dom Senior +
16. Klub Senior +
17. Świetlica socjoterapeutyczna „Świat w kolorach”
18. Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego
19. Mieszkania wspomagane i treningowe
20. Centrum Aktywności Społecznej (CAS) – Pilates
21. CAS – Pilates w Duecie „Mama i dziecko”
22. CAS – Gimnastyka korekcyjna dla dzieci i młodzieży
23. CAS – Tato Net – spotkania wzmacniające ojcowskie umiejętności i pogłębiające relacje ojciec-dziecko
24. CAS – Spotkania pRAKtyczne – grupa wsparcia dla osób chorujących na nowotwory oraz ich bliskich
25. CAS – Siła Miłości – grupa wsparcia dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami
26. CAS – Kreatywne Soboty – zajęcia animacyjne dla dzieci
27. CAS – Otwarte Drzwi – spotkania aktywizujące osoby z niepełnosprawnością
28. CAS – Tabata & Mobility – treningi wzmacniające kondycję fizyczną
29. CAS – Kampanie profilaktyczne
30. CAS – Program Unplugged – rekomendowany program profilaktyczny prowadzony w szkołach podstawowych dla klas 6-8
31. CAS – Skrzynka Korczakowska – anonimowa forma wsparcia skierowana do dzieci i młodzieży gdzie mogą zgłosić doświadczanie przemocy\
32. Klub Integracji Społecznej „Sukces w działaniu”

4.4.5. Mechanizmy koordynacji i monitoringu

Skuteczność funkcjonowania systemu usług społecznych w Gminie Łapy opiera się na nowoczesnych mechanizmach zarządzania, które integrują rozproszone dotąd zasoby i zapewniają stałą kontrolę nad jakością oraz efektywnością świadczonego wsparcia. Kluczową rolę w tym procesie pełni Centrum Usług Społecznych, działające jako centralny koordynator („jedno okienko”) oraz platforma współpracy międzysektorowej.

1. Partnerski Zespół Koordynacji Służb (PZK)

Najważniejszym organem koordynacyjnym o charakterze strategicznym i operacyjnym jest Partnerski Zespół Koordynacji Służb, powołany w celu wdrażania planu deinstytucjonalizacji oraz integrowania działań różnych podmiotów.

- **Skład zespołu**

W pracach PZK uczestniczą przedstawiciele instytucji pomocy społecznej, zdrowia, oświaty, kultury (Dom Kultury, Biblioteka), Policji, organizacji pozarządowych (NGO) oraz radni Rady Miejskiej.

- **Zadania**

Do głównych kompetencji zespołu należy opiniowanie i aktualizowanie listy usług społecznych, rekomendowanie nowych form wsparcia, monitorowanie fazy wdrażania Programów Usług Społecznych oraz wspólne rozwiązywanie trudnych sytuacji systemowych.

- **Współpraca międzyinstytucjonalna**

PZK stanowi forum wymiany informacji, co pozwala unikać dublowania działań i umożliwia holistyczne podejście do problemów mieszkańca.

2. Monitoring Indywidualnych Planów Usług Społecznych (IPUS)

Monitoring na poziomie indywidualnym jest realizowany poprzez system Indywidualnych Planów Usług Społecznych, który pozwala na precyzyjne śledzenie ścieżki wsparcia każdego beneficjenta.

- **Rola Koordynatora IPUS**

Za bieżący monitoring realizacji planu odpowiada wyznaczony koordynator, który w porozumieniu z mieszkańcem ocenia postępy i dokonuje ewentualnych modyfikacji wsparcia.

- **Narzędzia dokumentacyjne**

Proces ten wspierany jest przez Kartę Monitoringu IPUS oraz formularze opisu przebiegu i rezultatów, które dokumentują faktyczne efekty podjętych działań.

- **Ocena końcowa**

Po zakończeniu realizacji planu koordynator przeprowadza z beneficjentem rozmowę podsumowującą, która służy ocenie wpływu usługi na jakość życia mieszkańca.

3. Standardy jakości i mierniki efektywności

System monitoringu CUS Łapy opiera się na wystandaryzowanych procedurach, które mają zapewnić wysoką jakość usług niezależnie od podmiotu je realizującego.

- **Kryteria oceny**

Monitoring obejmuje zbieranie danych obiektywnych (ilościowych) oraz subiektywnych (jakościowych) opinii mieszkańców.

- **Wskaźniki ilościowe**

Liczba osób korzystających z usług, liczba zrealizowanych IPUS (ponad 500 rocznie w latach 2024–2025), liczba zawiązaných grup w CAS czy liczba przeprowadzonych zajęć.

- **Wskaźniki jakościowe**

Poziom zadowolenia odbiorców, czas oczekiwania na usługę, profesjonalizm kadry oraz stopień dostosowania wsparcia do indywidualnych potrzeb.

- **Efektywność finansowa**

Systematyczna analiza relacji nakładów finansowych do uzyskanych rezultatów społecznych, prowadzona m.in. w ramach rocznych Ocen Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS).

4. Systemy informatyczne i sprawozdawczość

Koordynacja i monitoring wspierane są przez nowoczesne narzędzia teleinformatyczne, zapewniające sprawny przepływ danych:

- **Centralna Aplikacja Statystyczna (CAS)**

Wykorzystywana do gromadzenia danych i generowania sprawozdań dla organów nadzorczych (Wojewody, Ministerstwa).

- **Monitoring Strategii**

Proces śledzenia postępów w realizacji celów strategicznych Gminy, oparty na wskaźnikach kontekstowych pozyskiwanych z GUS, Policji, PUP oraz sprawozdań jednostek organizacyjnych.

- **Platformy komunikacji**

Wykorzystanie portalu mieszkańców (np. LUPE) oraz mediów społecznościowych do zbierania zwrotnych opinii o funkcjonowaniu systemu.

Dzięki tak zaprojektowanym mechanizmom, Gmina Łapy posiada zdolność do **bieżącej korekty działań** i elastycznego reagowania na zmieniające się potrzeby społeczne, co jest fundamentem modelu Centrum Usług Społecznych.

4.5. Wnioski dla dalszej diagnozy

Analiza danych potwierdza, że Gmina Łapy posiada rozbudowany i nowoczesny system wsparcia, oparty na modelu deinstytucjonalizacji usług społecznych. Aby jednak system ten był adekwatny do wyzwań lat 2026–2030, musi ewoluować w następujących kierunkach:

4.5.1. Zatrzymanie młodych mieszkańców i walka z wizerunkiem „sypialni”

- **Dane krytyczne**

Jedynie niecałe 15% uczniów szkół ponadpodstawowych deklaruje chęć związania swojej przyszłości z Gminą Łapy. Główną przyczyną jest brak ofert pracy dla osób z wykształceniem wyższym oraz poczucie, że miasto jest „sypialnią” Białegostoku (saldo dojazdów do pracy wynosi -624 osoby).

Kierunek rozwoju

Dalsza diagnoza powinna określić zapotrzebowanie na utworzenie strefy coworkingu w Inkubatorze Przedsiębiorczości, co umożliwiłoby młodym specjalistom pracę zdalną bez

konieczności migracji. Kierunki rozwoju powinny opierać się na kilku obszarach tematycznych w tym np.: Tworzenie atrakcyjnych miejsc aktywności społecznej i kulturalnej dla młodych mieszkańców, w tym przestrzeni integracyjnych, klubów młodzieżowych, pracowni kreatywnych oraz wydarzeń odpowiadających zainteresowaniom młodego pokolenia. Ważne jest także stworzenie systemu zachęcającego do pozostania np. poprzez budowanie marki Gminy Łapy jako miejsca rozwoju i dobrego życia, poprzez kampanie promujące lokalne sukcesy przedsiębiorców, organizacji społecznych i młodych mieszkańców, przeciwdziałające utrwalonemu wizerunkowi miasta jako wyłącznie zaplecza mieszkaniowego dla Białegostoku. Ważnym elementem może być także rozwój oferty edukacyjnej związanej z kompetencjami przyszłości, obejmującej szkolenia z zakresu nowych technologii, sztucznej inteligencji, kompetencji cyfrowych, przedsiębiorczości oraz zielonej transformacji gospodarki.

4.5.2. Rozszerzenie usług opiekuńczych w obliczu „srebrnego tsunami”

- **Dane krytyczne**

Odsetek seniorów w wieku poprodukcyjnym wzrósł z 15,8% w 2010 r. do 26,2% w 2025 r. Jednocześnie odpłatność gminy za pobyt mieszkańców w Domach Pomocy Społecznej stale rośnie (ponad 1,48 mln zł w 2025 r.), co stanowi ogromne obciążenie dla budżetu.

- **Kierunek rozwoju**

Niezbędne jest przesunięcie ciężaru opieki z instytucjonalnej na usługi środowiskowe. Dalsza diagnoza musi oszacować przewidywaną liczbę beneficjentów dla usług sąsiedzkich oraz asystencji osobistej, które są tańszą i bardziej pożądaną alternatywą dla DPS. Konieczne jest też zbadanie potrzeb najstarszej grupy (80+), która wymaga wsparcia wytchnieniowego dla opiekunów faktycznych.

4.5.3. Zwiększenie dostępności diagnostyki medycznej i rehabilitacji

- **Dane krytyczne**

Badania wykazały, że dostęp do badań diagnostycznych (USG, RTG, EKG) jest priorytetem naprawczym dla 43,2% respondentów, a na darmową turę rehabilitacji w gminie czeka się nawet pół roku.

- **Kierunek rozwoju**

Kolejnym krokiem diagnostycznym powinno być zidentyfikowanie konkretnych luk w dostępie do lekarzy specjalistów oraz zaprojektowanie modelu mobilnej diagnostyki. Priorytetem na rok 2026, wskazanym w rekomendacjach, jest także dalszy rozwój wsparcia psychiatrii dziecięcej w ofercie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego, co odpowiada na alarmujący kryzys zdrowia psychicznego młodzieży. W punkcie już funkcjonuje usługa konsultacji psychiatry dla dzieci i młodzieży.

4.5.4. Przełamanie bariery informacyjnej

- **Dane krytyczne**

Mimo szerokiej oferty CUS, mieszkańcy terenów wiejskich nadal wskazują na deficyt informacji o dostępnych usługach.

- **Kierunek rozwoju**

Badanie musi zweryfikować skuteczność obecnych kanałów komunikacji i zaprojektować system mobilnych punktów informacyjnych oraz zintensyfikować rolę sołtysów i liderów lokalnych w docieraniu do osób wykluczonych cyfrowo.

Wyniki badań własnych**5.1. .... W****wyniki Ankiety diagnozy potrzeb i potencjału społeczności
lokalnej Gminy Łapy 2026**

Ankieta Diagnozy Potrzeb i Potencjału Społeczności Lokalnej Gminy Łapy stanowiła podstawowe narzędzie badawcze wykorzystane w procesie aktualizacji diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych w 2026 roku. Badanie zostało przeprowadzone wśród mieszkańców Gminy Łapy z wykorzystaniem technik CAWI (ankieta internetowa) oraz PAPI (ankieta papierowa), co pozwoliło na dotarcie do zróżnicowanych grup mieszkańców, reprezentujących różne kategorie wiekowe, zawodowe i społeczne. Łącznie zebrano **350 prawidłowo wypełnionych ankiet**, co stanowi istotny wzrost w porównaniu z diagnozą przeprowadzoną w 2021 roku, w której udział wzięło 150 mieszkańców. Zwiększenie liczebności próby badawczej pozwala na bardziej wiarygodną ocenę sytuacji społecznej gminy oraz identyfikację zmian, jakie zaszły w społeczności lokalnej w ciągu pięciu lat funkcjonowania Centrum Usług Społecznych w Łapach.

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców na temat jakości życia w gminie, najważniejszych problemów społecznych, potrzeb różnych grup mieszkańców oraz oceny dostępności i adekwatności usług społecznych. Szczególną uwagę poświęcono zagadnieniom związanym ze zdrowiem, sytuacją rodzin, funkcjonowaniem osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, aktywnością społeczną mieszkańców oraz zagrożeniami wykluczeniem społecznym. Badanie miało również na celu identyfikację lokalnych zasobów i potencjałów, które mogą stanowić podstawę dalszego rozwoju usług społecznych oraz wzmacniania kapitału społecznego gminy.

W odróżnieniu od diagnozy przeprowadzonej w 2021 roku, której głównym celem było rozpoznanie potrzeb społeczności lokalnej na potrzeby utworzenia Centrum Usług Społecznych, badanie z 2026 roku pełni dodatkowo funkcję ewaluacyjną. Pozwala ono ocenić stopień dopasowania wdrożonych usług do potrzeb mieszkańców, wskazać obszary, w których nastąpiła poprawa sytuacji społecznej, a także zidentyfikować nowe wyzwania wymagające uwzględnienia w dalszym rozwoju lokalnego systemu usług społecznych.

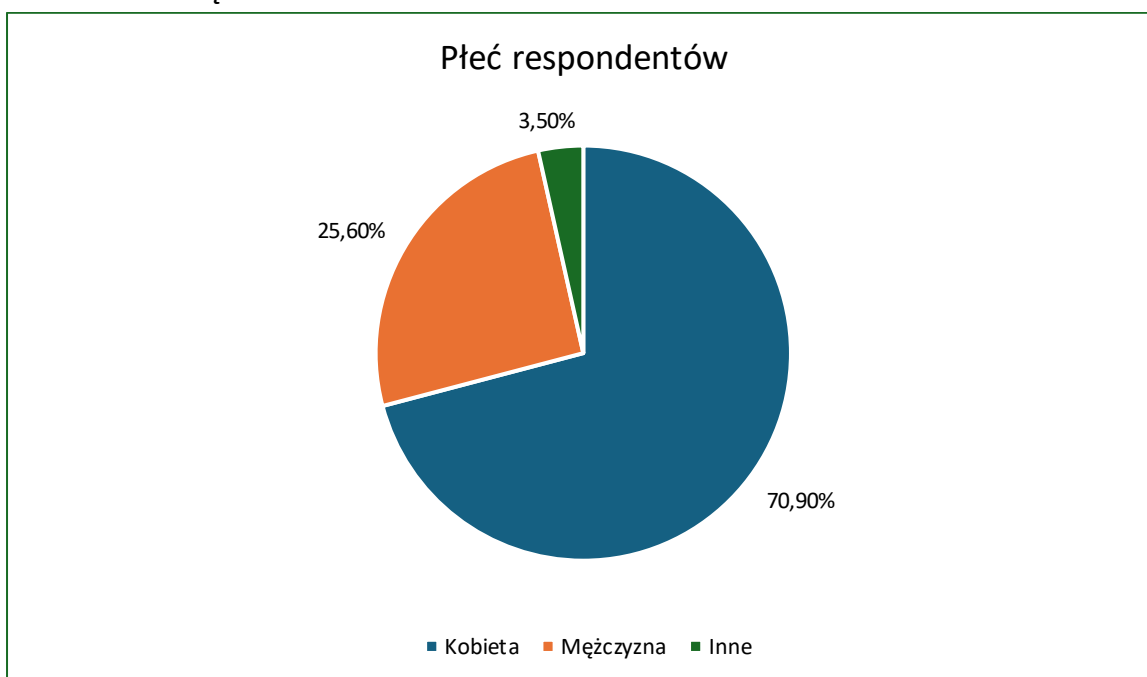
Prezentowane w dalszej części wyniki stanowią nie tylko diagnozę aktualnej sytuacji społecznej mieszkańców Gminy Łapy, ale również ważne źródło wiedzy dla planowania działań samorządu, Centrum Usług Społecznych, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów realizujących politykę społeczną na terenie gminy. Wnioski płynące z badania zostały wykorzystane do sformułowania rekomendacji oraz kierunków rozwoju usług społecznych odpowiadających na rzeczywiste potrzeby mieszkańców i wspierających dalszy rozwój społeczności lokalnej.

5.1.1. Charakterystyka respondentów

W badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby Diagnozy Potrzeb i Potencjału Społeczności Lokalnej Gminy Łapy wzięło udział 350 mieszkańców gminy. Struktura respondentów pozwala uznać, że w badaniu uczestniczyły osoby reprezentujące różne grupy wiekowe, sytuacje życiowe i zawodowe, co umożliwia wieloaspektową ocenę potrzeb społecznych oraz potencjałów lokalnej społeczności.

1. Płeć respondentów

Wśród uczestników badania dominowały kobiety, które stanowiły ponad dwie trzecie wszystkich respondentów. Mężczyźni stanowili około jednej czwartej badanej próby. Niewielka grupa respondentów nie chciała ujawniać swojej płci lub wskazała odpowiedź niestandardową.

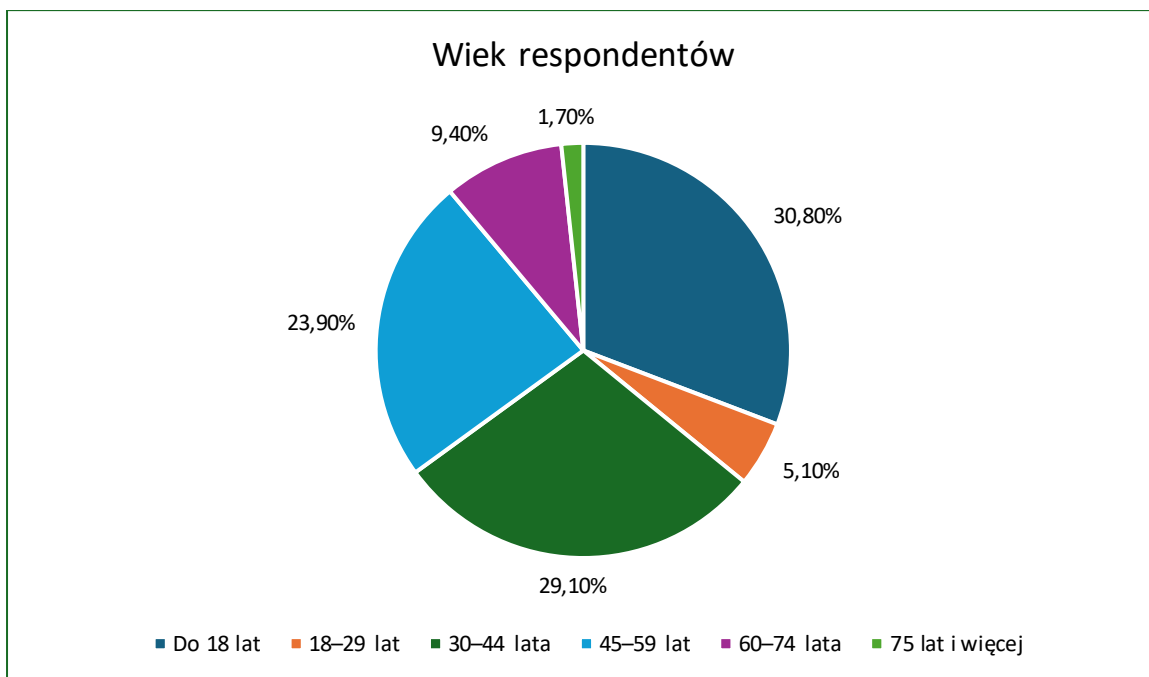

Wykres 1 Płeć respondentów. Badanie 2026.

Dominacja kobiet w badaniu jest zjawiskiem często obserwowanym w diagnozach społecznych. Kobiety częściej angażują się w konsultacje społeczne oraz kwestie związane z funkcjonowaniem rodziny, edukacją dzieci, opieką nad osobami starszymi i organizacją usług społecznych.

2. Wiek respondentów

Najliczniejszą grupę stanowiły osoby młode, poniżej 18 roku życia (30,8%). Znaczący udział miały również osoby w wieku produkcyjnym od 30 do 44 lat (29,1%) oraz od 45 do 59 lat (23,9%). Seniorzy powyżej 60 roku życia stanowili 11,1% badanych.

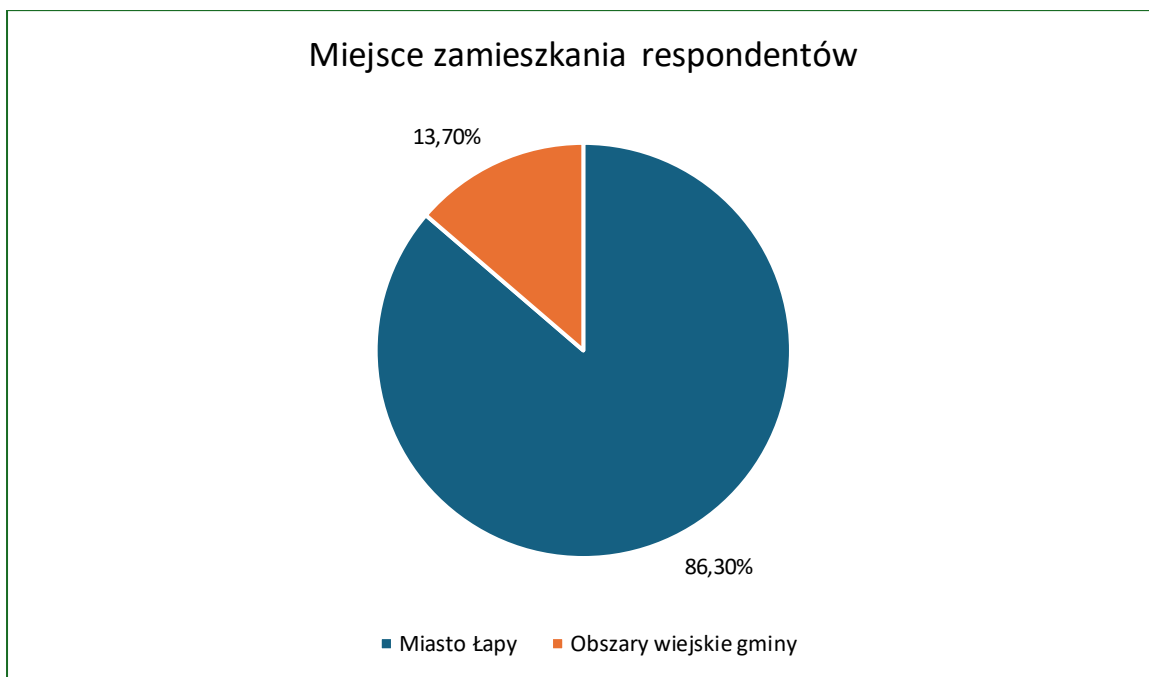

Wykres 2 Wiek respondentów. Badanie 2026.

Struktura wieku wskazuje na istotny udział zarówno młodzieży, jak i osób aktywnych zawodowo, co pozwala na identyfikację potrzeb rodzin, dzieci oraz osób znajdujących się w wieku produkcyjnym. Jednocześnie udział seniorów umożliwia poznanie oczekiwań związanych z polityką senioralną i usługami opiekuńczymi.

3. Miejsce zamieszkania

Większość respondentów stanowili mieszkańcy miasta Łapy. Udział mieszkańców terenów wiejskich był wyraźnie mniejszy, jednak pozwala na uwzględnienie perspektywy mieszkańców sołectw.

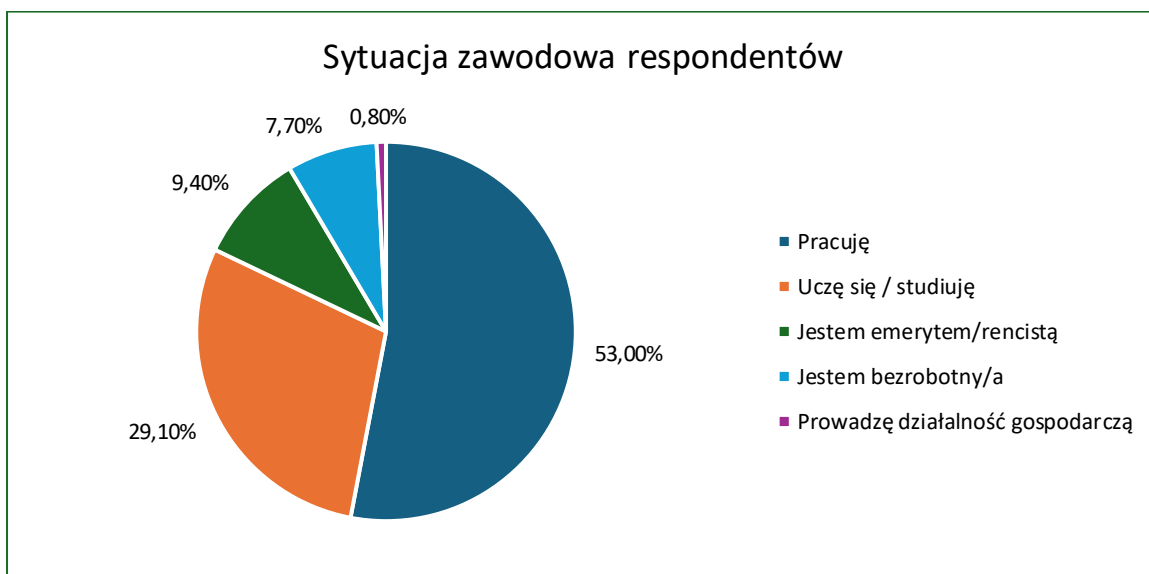

Wykres 3 Miejsce zamieszkania respondentów. Badanie 2026.

Przewaga mieszkańców miasta wynika prawdopodobnie zarówno ze struktury demograficznej gminy, jak i sposobu dystrybucji ankiety.

4. Sytuacja zawodowa respondentów

Największą grupę stanowili mieszkańcy aktywni zawodowo (53,0%). Istotny udział mieli również uczniowie i studenci (29,1%), co koresponduje z dużym udziałem osób młodych w badaniu.

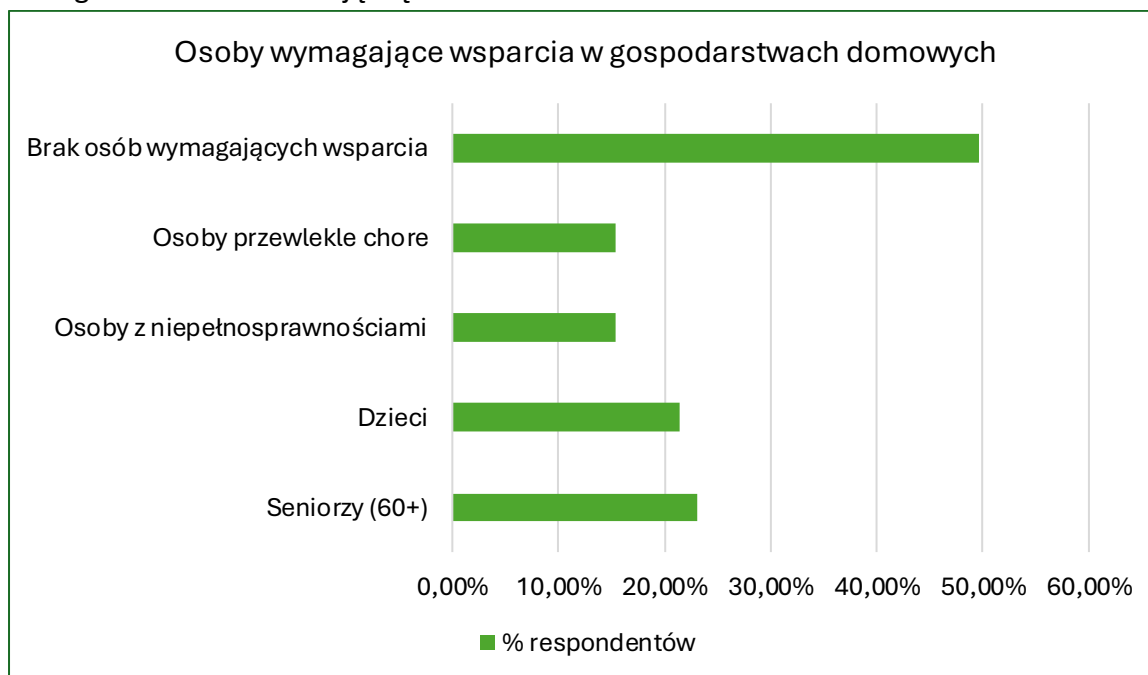

Wykres 4 Status zawodowy respondentów. Badanie 2026.

Struktura zawodowa respondentów wskazuje, że badanie objęło przede wszystkim osoby aktywne społecznie i zawodowo, które na co dzień korzystają z usług publicznych, edukacyjnych i społecznych.

5. Osoby wymagające wsparcia w gospodarstwach domowych

Respondenci zostali również zapytani o obecność w gospodarstwie domowym osób wymagających szczególnego wsparcia. Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki nie sumują się do 100%.

Wykres 5 Osoby wymagające wsparcia w gospodarstwach domowych

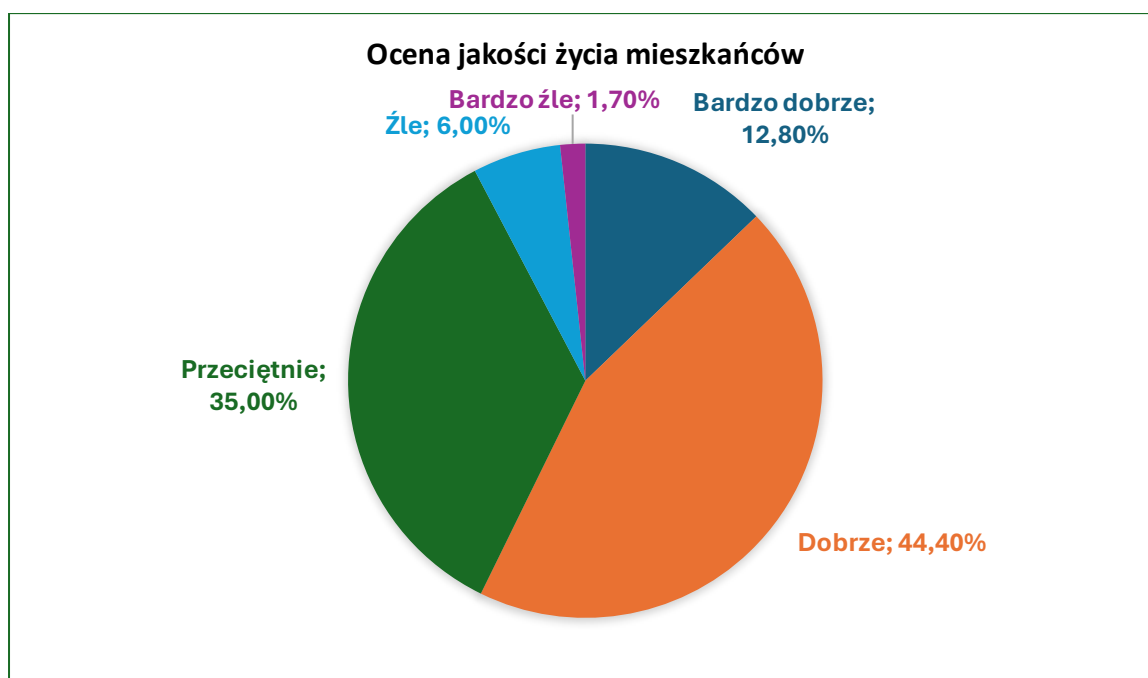
Wyniki wskazują, że niemal połowa badanych funkcjonuje w gospodarstwach domowych, w których występują osoby wymagające dodatkowej opieki lub wsparcia. Najczęściej są to seniorzy oraz dzieci. Istotny jest również udział gospodarstw domowych obejmujących osoby z niepełnosprawnościami lub osoby przewlekle chore, co potwierdza znaczenie usług opiekuńczych, asystenckich, rehabilitacyjnych oraz wsparcia środowiskowego w lokalnej polityce społecznej.

5.1.2. Ocena jakości życia w Gminie Łapy

Ocena jakości życia mieszkańców stanowi jeden z podstawowych wskaźników pozwalających określić poziom zadowolenia z warunków funkcjonowania społeczności lokalnej. W badaniu mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę ogólnej jakości życia w Gminie Łapy, wskazując jedną z pięciu odpowiedzi: od „bardzo dobrze” do „bardzo źle”. Pytanie to pozwala określić ogólny poziom satysfakcji mieszkańców z warunków życia, dostępności usług publicznych, możliwości rozwoju oraz funkcjonowania lokalnej wspólnoty.

Wyniki badania wskazują, że mieszkańcy generalnie pozytywnie oceniają warunki życia w Gminie Łapy. Łącznie ponad połowa respondentów wyraziła zadowolenie z jakości życia, natomiast jedynie niewielka część badanych oceniła ją negatywnie.

Wykres 6 Ocena jakości życia mieszkańców. Badanie 2026.

Największa grupa respondentów (44,4%) oceniła jakość życia w Gminie Łapy jako dobrą. Dodatkowo 12,8% mieszkańców wskazało odpowiedź „bardzo dobrze”. Oznacza to, że łącznie 57,2% badanych pozytywnie ocenia warunki życia w gminie.

Jednocześnie ponad jedna trzecia respondentów (35,0%) określiła jakość życia jako przeciętną. Wynik ten może świadczyć o tym, że mieszkańcy dostrzegają zarówno pozytywne zmiany zachodzące w gminie, jak również obszary wymagające dalszego rozwoju.

Negatywne oceny stanowią stosunkowo niewielki odsetek odpowiedzi. Łącznie odpowiedzi „źle” i „bardzo źle” wskazało 7,7% respondentów, co sugeruje, że poziom niezadowolenia mieszkańców jest ograniczony.

1. Ocena jakości życia a wyniki diagnozy

Pozytywna ocena jakości życia pozostaje spójna z innymi wynikami badania, które wskazują na stosunkowo wysoki poziom kapitału społecznego, aktywności mieszkańców oraz rozwój usług społecznych realizowanych przez Centrum Usług Społecznych w Łapach. Jednocześnie wyniki kolejnych części ankiety pokazują, że mieszkańcy dostrzegają szereg wyzwań wpływających na jakość życia, takich jak:

- ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów,
- starzenie się społeczeństwa,
- samotność osób starszych,
- problemy zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży,
- uzależnienia,
- trudności związane z rynkiem pracy.

Oznacza to, że pozytywna ocena jakości życia nie oznacza braku problemów społecznych, lecz wskazuje na relatywnie dobre warunki funkcjonowania mieszkańców przy jednoczesnej świadomości istniejących wyzwań.

2. Ocena jakości życia w kontekście funkcjonowania CUS

Wyniki badania mogą świadczyć również o pozytywnym wpływie rozwoju usług społecznych realizowanych od momentu utworzenia Centrum Usług Społecznych w Łapach. W porównaniu z diagnozą przeprowadzoną w 2021 roku mieszkańcy mają obecnie dostęp do szerszego katalogu usług środowiskowych, opiekuńczych, aktywizacyjnych i integracyjnych, co może przekładać się na wyższy poziom satysfakcji z życia w gminie.

Jednocześnie wysoki udział odpowiedzi „przeciętnie” wskazuje, że mieszkańcy oczekują dalszego rozwoju usług publicznych, szczególnie w obszarze zdrowia, wsparcia rodzin, polityki senioralnej oraz działań skierowanych do młodzieży.

58

3. Wnioski

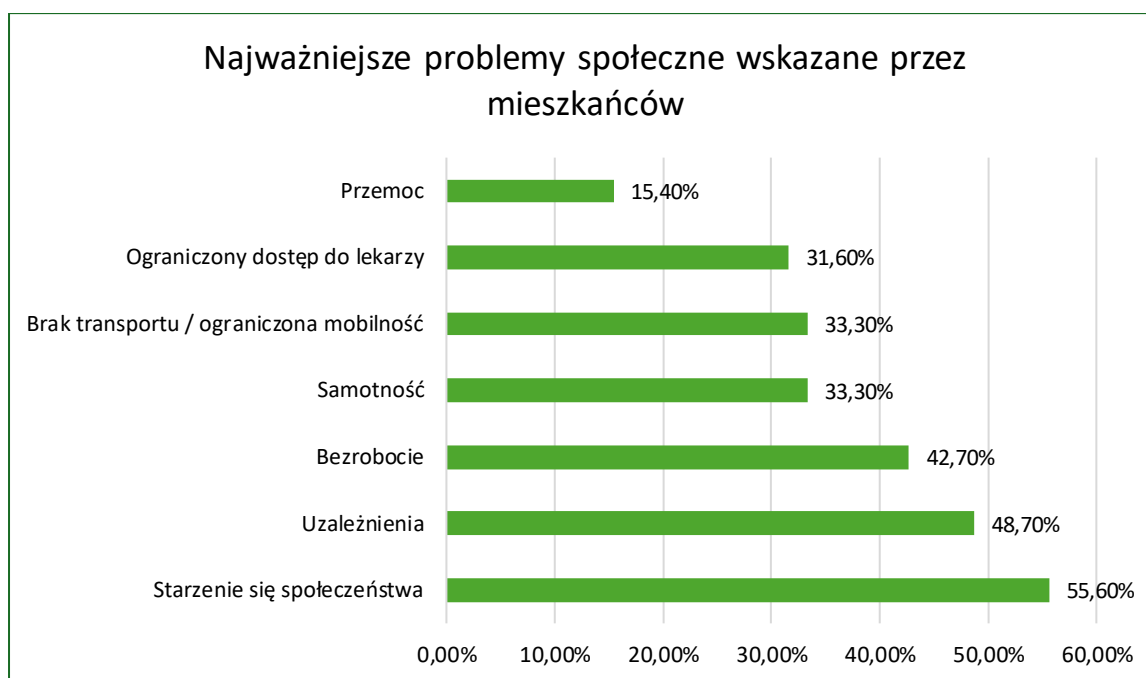
Przeprowadzone badanie wskazuje, że mieszkańcy Gminy Łapy generalnie dobrze oceniają jakość życia w swojej społeczności lokalnej. Ponad połowa respondentów deklaruje zadowolenie z warunków życia, a odsetek ocen negatywnych pozostaje niski. Jednocześnie znaczny udział ocen przeciętnych pokazuje, że istnieje przestrzeń do dalszego wzmacniania jakości usług publicznych oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Wyniki te można interpretować jako potwierdzenie stabilnego poziomu rozwoju społecznego gminy, przy jednoczesnej potrzebie dalszych działań odpowiadających na wyzwania demograficzne, zdrowotne i społeczne identyfikowane przez mieszkańców.

5.1.3. Najważniejsze problemy społeczne mieszkańców

Jednym z kluczowych elementów badania było rozpoznanie problemów społecznych, które mieszkańcy uznają za najbardziej istotne w swoim najbliższym otoczeniu. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie trzech najważniejszych wyzwań społecznych spośród katalogu obejmującego m.in. bezrobocie, uzależnienia, starzenie się społeczeństwa, samotność, przemoc, problemy transportowe oraz ograniczony dostęp do lekarzy.

Uzyskane wyniki pozwalają określić, które zjawiska mieszkańcy postrzegają jako największe zagrożenia dla jakości życia i spójności społecznej Gminy Łapy. Jednocześnie stanowią one ważną wskazówkę przy planowaniu kierunków rozwoju usług społecznych w kolejnych latach.

Wykres 7 Najważniejsze problemy społeczne wskazane przez mieszkańców. Badanie 2026.

Pytanie wielokrotnego wyboru – respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi, dlatego wartości nie sumują się do 100%.

1. Starzenie się społeczeństwa – najważniejsze wyzwanie lokalne

Najczęściej wskazywanym problemem społecznym okazało się **starzenie się społeczeństwa**, które za jedno z najważniejszych wyzwań uznało **55,6% respondentów**.

Wynik ten potwierdza obserwowane od wielu lat procesy demograficzne związane ze spadkiem liczby urodzeń oraz systematycznym wzrostem udziału osób starszych w strukturze mieszkańców gminy. Starzenie się społeczeństwa wpływa bezpośrednio na wzrost zapotrzebowania na:

- usługi opiekuńcze,
- usługi asystenckie,
- wsparcie środowiskowe,
- rehabilitację,
- usługi teleopiekuńcze (w tym usługi opiekuńcze, asystenckie, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie i opaski bezpieczeństwa),
- działania przeciwdziałające samotności.

Wynik ten pokazuje, że mieszkańcy coraz wyraźniej dostrzegają konsekwencje zmian demograficznych i potrzebę rozwijania lokalnej polityki senioralnej.

2. Uzależnienia – problem utrzymujący się od wielu lat

Drugim najczęściej wskazywanym problemem były **uzależnienia**, które wskazało **48,7% respondentów**.

Pomimo rozwoju działań profilaktycznych i terapeutycznych problem uzależnień nadal pozostaje jednym z najpoważniejszych wyzwań społecznych. Wynik ten jest zbieżny z

ustaleniami diagnozy przeprowadzonej w 2021 roku, w której uzależnienia również były wskazywane jako jeden z głównych problemów społecznych gminy.

W opinii mieszkańców uzależnienia nadal wpływają na:

- funkcjonowanie rodzin,
- bezpieczeństwo społeczne,
- występowanie przemocy domowej,
- ubóstwo,
- wykluczenie społeczne.

Oznacza to konieczność dalszego rozwijania działań profilaktycznych, edukacyjnych i terapeutycznych skierowanych zarówno do dzieci i młodzieży, jak i osób dorosłych.

60

3. Bezrobocie – nadal istotny problem społeczny

Na trzecim miejscu znalazło się bezrobocie, które wskazało 42,7% mieszkańców.

Choć sytuacja na rynku pracy jest obecnie korzystniejsza niż kilkanaście lat temu, mieszkańcy nadal postrzegają ograniczone możliwości zatrudnienia jako istotny problem wpływający na jakość życia rodzin i rozwój lokalnej społeczności.

Bezrobocie jest również postrzegane jako czynnik zwiększający ryzyko:

- ubóstwa,
- uzależnień,
- wykluczenia społecznego,
- migracji młodych mieszkańców.

Wyniki te wskazują na potrzebę dalszego rozwijania działań aktywizacyjnych, reintegracyjnych oraz wspierających rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

4. Samotność jako nowe wyzwanie społeczne

Jedna trzecia respondentów (**33,3%**) wskazała samotność jako jeden z najważniejszych problemów społecznych.

Wynik ten zasługuje na szczególną uwagę, ponieważ samotność coraz częściej dotyka nie tylko seniorów, ale również osoby w wieku produkcyjnym, osoby samotnie gospodarujące oraz rodziny doświadczające osłabienia więzi społecznych.

Rosnące znaczenie tego problemu może być związane z:

- procesami starzenia się społeczeństwa,
- migracjami młodych mieszkańców,
- zmianami stylu życia,
- ograniczeniem tradycyjnych więzi sąsiedzkich.

Zjawisko samotności stanowi obecnie jedno z najważniejszych wyzwań dla polityki społecznej i wymaga rozwoju działań integracyjnych oraz środowiskowych.

4. Problemy transportowe i mobilność mieszkańców

Również 33,3% mieszkańców wskazało problemy związane z transportem i mobilnością.

Problem ten szczególnie dotyczy:

- mieszkańców terenów wiejskich,

- osób starszych,
- osób z niepełnosprawnościami,
- osób nieposiadających własnego środka transportu.

Pomimo funkcjonowania usług transportowych realizowanych przez CUS mieszkańcy nadal dostrzegają potrzebę poprawy dostępności komunikacyjnej oraz zwiększenia możliwości przemieszczania się pomiędzy miejscowościami gminy i ośrodkami usługowymi.

5. Ograniczony dostęp do lekarzy

Ponad trzy osoby na dziesięć (**31,6%**) wskazały ograniczony dostęp do lekarzy jako jeden z głównych problemów społecznych.

Wynik ten koresponduje z dalszymi częściami badania, w których mieszkańcy wskazywali potrzebę poprawy dostępu do:

- lekarzy specjalistów,
- badań diagnostycznych,
- rehabilitacji,
- psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej.

Problemy zdrowotne coraz częściej są postrzegane nie tylko jako kwestia medyczna, ale również jako istotny element jakości życia i bezpieczeństwa społecznego mieszkańców.

6. Przemoc

Najrzadziej wskazywanym problemem była przemoc, którą zaznaczyło **15,4% respondentów**. Nie oznacza to jednak marginalnego znaczenia tego zjawiska. Należy pamiętać, że przemoc domowa często pozostaje problemem ukrytym i trudnym do identyfikacji. Wynik ten wskazuje raczej na niższą widoczność problemu w przestrzeni publicznej niż na jego całkowity brak.

7. Porównanie z diagnozą z 2021 roku

Porównanie wyników z diagnozą przeprowadzoną w 2021 roku pokazuje zarówno utrzymywanie się części problemów społecznych, jak i pojawienie się nowych wyzwań.

Problem	2021	2026	Trend
Uzależnienia	bardzo wysoki poziom	bardzo wysoki poziom	↔
Bezrobocie	wysoki poziom	wysoki poziom	↔
Dostęp do usług zdrowotnych	wysoki poziom	wysoki poziom	↔
Starzenie się społeczeństwa	umiarkowany problem	najwyższy poziom wskazań	↑
Samotność	problem marginalny	jeden z głównych problemów	↑↑
Mobilność mieszkańców	wysoki poziom	nadal istotny problem	↔

Tabela 6 Najważniejsze problemy społeczne wskazane przez mieszkańców. Porównanie badań z 2021 i 2026 r.

Największą zmianą jest wzrost znaczenia problemów związanych z procesami demograficznymi, zwłaszcza starzeniem się społeczeństwa oraz samotnością mieszkańców.

8. Wnioski

Wyniki badania wskazują, że mieszkańcy Gminy Łapy dostrzegają zarówno tradycyjne problemy społeczne, takie jak uzależnienia czy bezrobocie, jak również nowe wyzwania wynikające ze zmian demograficznych i społecznych.

Najważniejszym problemem społecznym gminy staje się obecnie starzenie się społeczeństwa, któremu towarzyszą zjawiska samotności, zwiększonego zapotrzebowania na usługi opiekuńcze oraz rosnące potrzeby zdrowotne mieszkańców. Jednocześnie utrzymuje się wysoka ranga problemów związanych z uzależnieniami, rynkiem pracy oraz dostępnością usług zdrowotnych.

Wyniki te wskazują, że przyszły rozwój usług społecznych powinien koncentrować się na czterech kluczowych obszarach:

1. wsparciu seniorów i osób niesamodzielnych,
2. przeciwdziałaniu samotności i izolacji społecznej,
3. profilaktyce uzależnień,
4. poprawie dostępności usług zdrowotnych i aktywizacyjnych.

5.1.4. Sytuacja rodzin, dzieci i młodzieży

Rodzina stanowi podstawowe środowisko rozwoju dzieci i młodzieży oraz jeden z najważniejszych zasobów społeczności lokalnej. Dlatego też w badaniu ankietowym mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę najważniejszych wyzwań dotyczących funkcjonowania rodzin, przyczyn spadku diety, jakości dostępnych usług wspierających rodziny oraz potrzeb dzieci i młodzieży. Uzyskane wyniki pozwalają określić zarówno obszary wymagające dalszego wsparcia, jak również kierunki rozwoju usług społecznych skierowanych do rodzin wychowujących dzieci.

Wyniki badania pokazują, że mieszkańcy dostrzegają złożony charakter współczesnych problemów rodzinnych. Na sytuację rodzin wpływają zarówno czynniki ekonomiczne, jak i społeczne, zdrowotne oraz związane ze zmianami stylu życia i relacji międzyludzkich.

1. Czynniki wpływające na niechęć do posiadania dzieci

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie przyczyn wpływających na ograniczoną chęć posiadania dzieci przez mieszkańców gminy. Najczęściej wskazywane były czynniki ekonomiczne oraz związane z poczuciem stabilizacji życiowej.

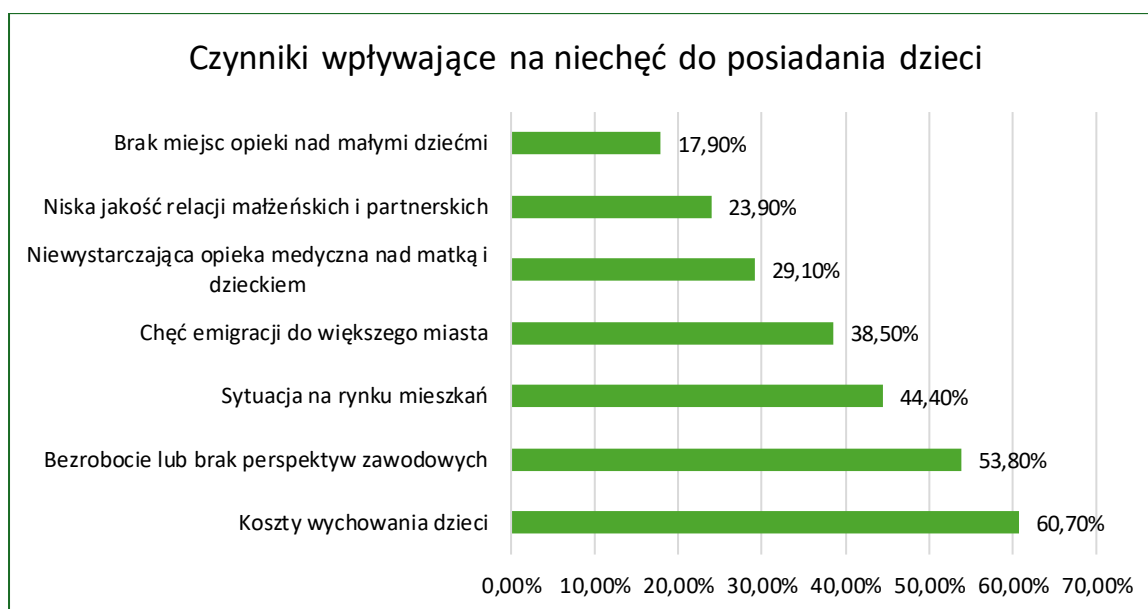
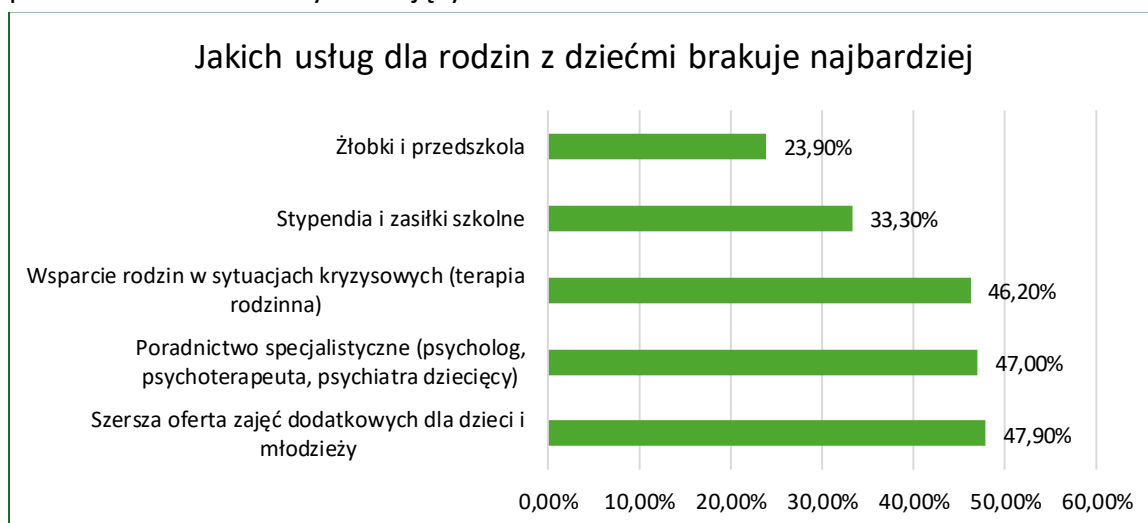

Tabela 7 Czynniki wpływające na niechęć do posiadania dzieci. Badanie 2026.

Wyniki wskazują, że decyzje prokreacyjne mieszkańców są obecnie w największym stopniu determinowane przez poczucie bezpieczeństwa ekonomicznego. Szczególnie istotne są koszty utrzymania dzieci oraz obawy związane z sytuacją zawodową i mieszkaniową. Jednocześnie niemal czterech na dziesięciu respondentów wskazuje migrację do większych miast jako jeden z czynników ograniczających rozwój rodzin w gminie.

2. Jakich usług dla rodzin z dziećmi brakuje najbardziej?

Jednym z najważniejszych pytań badania było określenie, jakie formy wsparcia są najbardziej potrzebne rodzinom wychowującym dzieci.

Wykres 8 Jakich usług rodzinom z dziećmi brakuje najbardziej? Badanie 2026.

Najczęściej wskazywaną potrzebą jest rozwój zajęć dodatkowych dla dzieci i młodzieży. Odpowiedź tę wskazało niemal połowa respondentów (47,9%). Jednocześnie mieszkańcy

bardzo wyraźnie sygnalizują potrzebę zwiększenia dostępności specjalistycznej pomocy psychologicznej oraz wsparcia rodzin przeżywających kryzysy.

Wyniki te pokazują, że współczesne potrzeby rodzin coraz częściej dotyczą nie tylko wsparcia materialnego, ale również zdrowia psychicznego, relacji rodzinnych i rozwoju dzieci.

3. Przyczyny bezradności opiekuńczo-wychowawczej rodzin

Respondenci wskazywali również najważniejsze przyczyny trudności wychowawczych i opiekuńczych występujących w rodzinach.

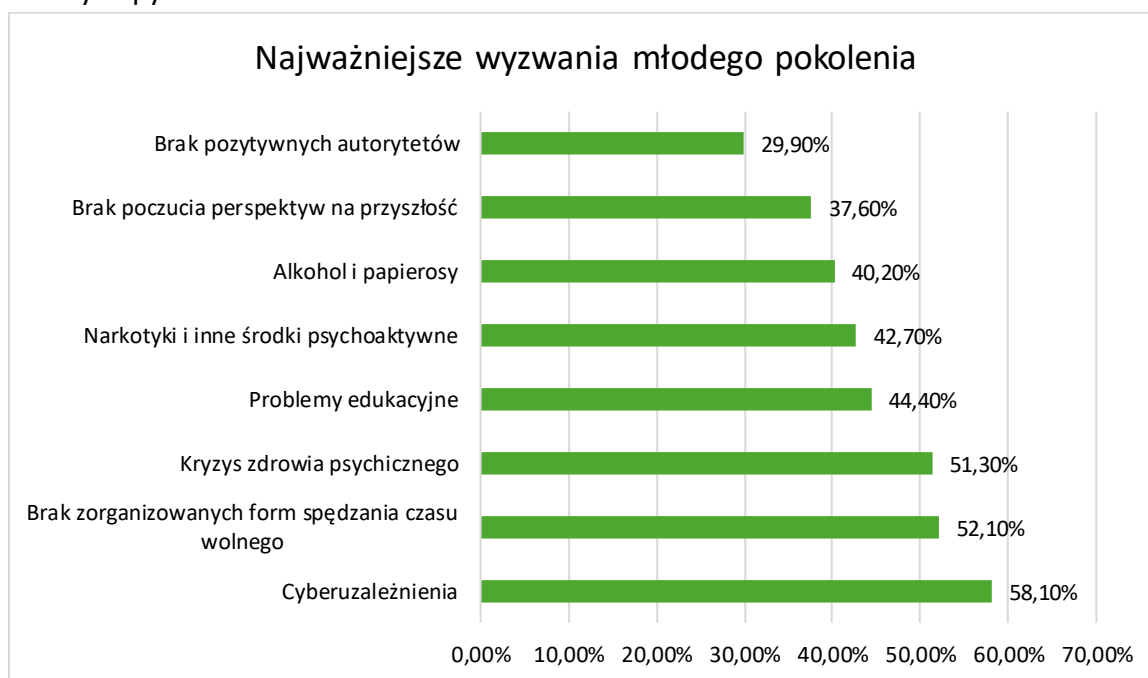
Najczęściej wymieniano:

- uzależnienia,
- przepracowanie rodziców,
- brak pracy,
- rozpad rodziny,
- trudności w komunikacji międzypokoleniowej,
- niskie kompetencje wychowawcze.

Wyniki te wskazują, że problemy rodzin mają charakter wielowymiarowy i często wynikają z nakładania się trudności ekonomicznych, zdrowotnych i relacyjnych.

4. Najważniejsze wyzwania młodego pokolenia

Szczególną uwagę poświęcono sytuacji dzieci i młodzieży. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie najtrudniejszych problemów, z którymi mierzy się młode pokolenie mieszkańców Gminy Łapy.

Wykres 9 Najważniejsze wyzwania młodego pokolenia w Gminie Łapy. Badanie 2026.

Najczęściej wskazywanym problemem młodzieży są cyberuzależnienia, które dostrzega blisko sześciu na dziesięciu respondentów. Niemal równie często mieszkańcy wskazują na brak

atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego oraz pogarszający się stan zdrowia psychicznego młodych ludzi.

Wyniki te potwierdzają obserwowane w całym kraju zmiany społeczne związane z rosnącym wpływem nowych technologii na funkcjonowanie młodzieży oraz wzrostem liczby problemów psychicznych i emocjonalnych.

5. Porównanie z diagnozą z 2021 roku

Analiza porównawcza pokazuje istotne zmiany w postrzeganiu problemów rodzin i młodzieży. W diagnozie z 2021 roku główną uwagę zwracano na:

- uzależnienia,
- bezrobocie,
- trudności ekonomiczne rodzin,
- dostęp do opieki nad dziećmi.

W badaniu z 2026 roku nadal dostrzegalne są problemy ekonomiczne, jednak znacznie większego znaczenia nabrały kwestie związane ze zdrowiem psychicznym, kondycją relacji rodzinnych oraz funkcjonowaniem młodzieży w świecie cyfrowym.

Największą zmianą jest wzrost znaczenia:

- cyberuzależnień,
- kryzysów zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży,
- potrzeby wsparcia psychologicznego rodzin,
- terapii rodzinnej i działań wzmacniających kompetencje wychowawcze rodziców.

Można zatem stwierdzić, że problemy rodzin w coraz mniejszym stopniu mają charakter wyłącznie ekonomiczny, a coraz częściej dotyczą jakości relacji społecznych, zdrowia psychicznego oraz kompetencji wychowawczych.

6. Wnioski

Wyniki badania wskazują, że rodziny pozostają jedną z kluczowych grup wymagających wsparcia w ramach lokalnej polityki społecznej. Największe potrzeby dotyczą obecnie:

- rozwoju usług psychologicznych i psychiatrycznych,
- wsparcia rodzin przeżywających kryzysy,
- rozwijania oferty zajęć dla dzieci i młodzieży,
- działań profilaktycznych dotyczących uzależnień,
- przeciwdziałania cyberuzależnieniom,
- wspierania zdrowia psychicznego młodych mieszkańców.

Oznacza to konieczność dalszego rozwoju usług społecznych o charakterze środowiskowym, specjalistycznym i profilaktycznym, skierowanych zarówno do dzieci i młodzieży, jak również do całych rodzin.

5.1.5. Zdrowie i dostęp do usług zdrowotnych

Zdrowie mieszkańców stanowi jeden z kluczowych obszarów wpływających na jakość życia, aktywność społeczną oraz poziom samodzielności mieszkańców. W związku z tym w badaniu

ankietowym szczególną uwagę poświęcono ocenie funkcjonowania systemu ochrony zdrowia oraz identyfikacji najważniejszych potrzeb zdrowotnych mieszkańców Gminy Łapy.

Respondenci oceniali zarówno dostępność i jakość usług medycznych, jak również wskazywali obszary wymagające największych zmian i inwestycji.

Uzyskane wyniki wskazują, że kwestie zdrowotne należą obecnie do najważniejszych problemów społecznych mieszkańców. Potwierdza to również wcześniejsza część badania, w której ograniczony dostęp do lekarzy został wskazany przez 31,6% respondentów jako jeden z najważniejszych problemów społecznych gminy.

1. Ocena funkcjonowania ochrony zdrowia

Respondenci oceniali funkcjonowanie lokalnego systemu ochrony zdrowia w pięciu kluczowych obszarach:

- dostępności usług medycznych,
- dostępu do informacji,
- jakości komunikacji personelu z pacjentami,
- jakości świadczonych usług,
- organizacji i dostępności wizyt.

Wyniki pokazują, że mieszkańcy stosunkowo dobrze oceniają jakość świadczonych usług oraz zaangażowanie personelu medycznego, natomiast znacznie gorzej oceniają dostępność świadczeń oraz czas oczekiwania na wizyty.

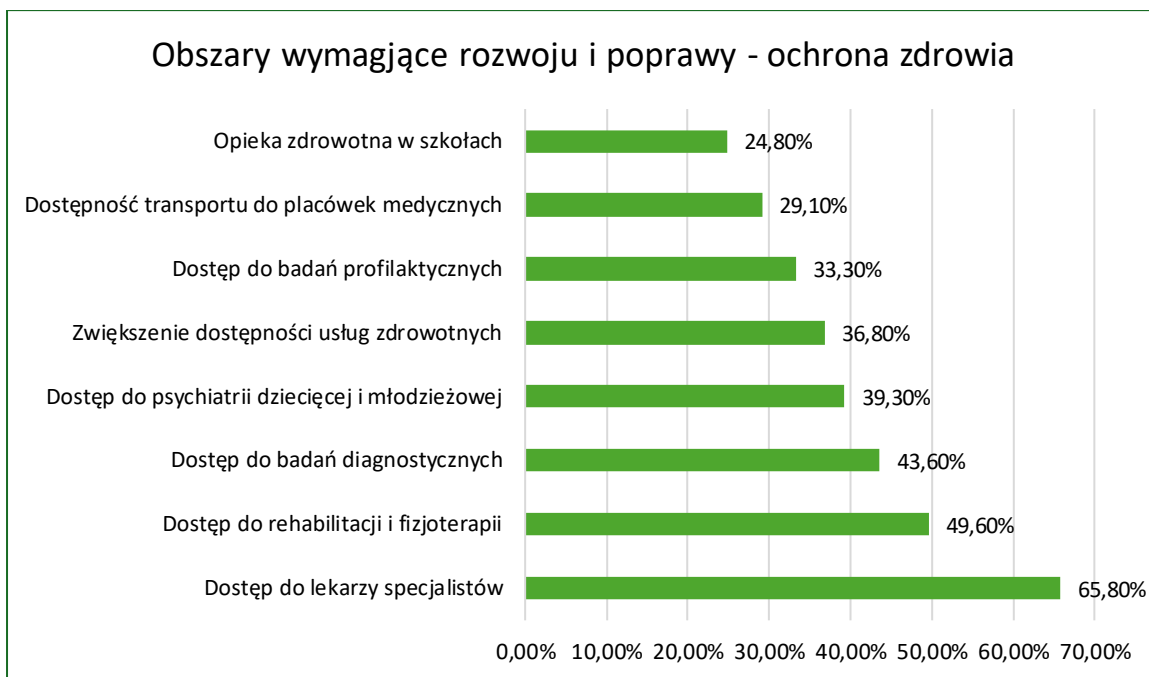
Najczęściej zgłaszane problemy dotyczą:

- ograniczonej liczby lekarzy specjalistów,
- długiego czasu oczekiwania na wizyty,
- trudności w rejestracji,
- niewystarczającej dostępności rehabilitacji i diagnostyki.

Oznacza to, że głównym problemem nie jest jakość usług medycznych, lecz ich dostępność.

2. Obszary wymagające rozwoju i poprawy

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie obszarów ochrony zdrowia wymagających największego wsparcia i rozwoju.

Wykres 10 Obszary wymagające rozwoju i poprawy w zakresie ochrony zdrowia. Badanie 2026.

3. Dostęp do lekarzy specjalistów – największe wyzwanie zdrowotne

Najczęściej wskazywaną potrzebą zdrowotną mieszkańców jest poprawa dostępu do lekarzy specjalistów. Problem ten wskazało aż **65,8% respondentów**, co czyni go najważniejszym wyzwaniem zdrowotnym w gminie.

Wynik ten wskazuje na utrzymujące się trudności związane z:

- długim czasem oczekiwania na wizyty,
- ograniczoną liczbą specjalistów przyjmujących na miejscu,
- koniecznością korzystania z usług medycznych poza gminą,
- problemami transportowymi osób starszych i mniej mobilnych.

Mieszkańcy oczekują przede wszystkim skrócenia czasu oczekiwania oraz zwiększenia dostępności porad specjalistycznych realizowanych na terenie gminy.

4. Rosnące znaczenie rehabilitacji i fizjoterapii

Drugim najczęściej wskazywanym obszarem wymagającym rozwoju jest rehabilitacja i fizjoterapia, które wskazało **49,6% respondentów**.

Wynik ten pozostaje w ścisłym związku z procesem starzenia się społeczeństwa oraz rosnącą liczbą osób przewlekle chorych i z niepełnosprawnościami.

Mieszkańcy sygnalizują potrzebę:

- zwiększenia dostępności rehabilitacji,
- skrócenia kolejek,
- rozwoju usług rehabilitacyjnych świadczonych bliżej miejsca zamieszkania,
- rozwijania usług fizjoterapeutycznych dla seniorów.

5. Diagnostyka medyczna

Istotnym problemem pozostaje również dostęp do badań diagnostycznych, który wskazało **43,6% respondentów**.

Mieszkańcy oczekują przede wszystkim:

- szybszego dostępu do podstawowych badań,
- większej liczby badań profilaktycznych,
- lepszej dostępności usług diagnostycznych bez konieczności wyjazdu do większych miast.

Wynik ten pokazuje, że mieszkańcy coraz większą wagę przywiązują do profilaktyki zdrowotnej oraz wczesnego wykrywania chorób.

68

6. Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży

Jednym z najbardziej znaczących wyników badania jest wysoka liczba wskazań dotyczących psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej. Potrzebę poprawy dostępu do tego rodzaju usług wskazało **39,3% respondentów**.

Wynik ten koresponduje z wcześniejszymi ustaleniami dotyczącymi problemów młodzieży, gdzie ponad połowa mieszkańców wskazała kryzysy zdrowia psychicznego jako jedno z najważniejszych wyzwań młodego pokolenia.

Może to świadczyć o rosnącej świadomości mieszkańców dotyczącej problemów takich jak: depresja, zaburzenia lękowe, kryzysy emocjonalne, problemy adaptacyjne młodzieży.

7. Profilaktyka i promocja zdrowia

Jedna trzecia mieszkańców (33,3%) wskazuje potrzebę zwiększenia dostępności badań profilaktycznych.

Wynik ten pokazuje, że mieszkańcy oczekują nie tylko leczenia, ale również działań wspierających zachowanie zdrowia, w tym:

- programów profilaktycznych,
- badań przesiewowych,
- edukacji zdrowotnej,
- działań promujących zdrowy styl życia.

Rozwój profilaktyki może stanowić jeden z najskuteczniejszych sposobów ograniczania kosztów społecznych i zdrowotnych w przyszłości.

8. Transport do placówek medycznych

Blisko 30% respondentów wskazuje problemy związane z dostępnością transportu do placówek medycznych.

Problem ten dotyczy szczególnie:

- seniorów,
- osób z niepełnosprawnościami,
- mieszkańców obszarów wiejskich,
- osób przewlekłe chorych.

Wynik ten potwierdza zasadność dalszego rozwijania usług transportowych realizowanych przez Centrum Usług Społecznych.

9. Porównanie z diagnozą z 2021 roku

Wyniki badania z 2026 roku potwierdzają wiele problemów zdrowotnych zidentyfikowanych już podczas diagnozy przeprowadzonej w 2021 roku.

W obu badaniach mieszkańcy wskazywali przede wszystkim na:

- ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów,
- problemy z rehabilitacją,
- niedostateczną dostępność diagnostyki,
- bariery transportowe utrudniające korzystanie z usług zdrowotnych.

Jednocześnie w porównaniu z 2021 rokiem wyraźnie wzrosło znaczenie problemów związanych ze zdrowiem psychicznym dzieci i młodzieży. Temat ten był obecny również wcześniej, jednak nie zajmował tak istotnego miejsca w hierarchii potrzeb społecznych mieszkańców.

Największą zmianą jest zatem przesunięcie uwagi mieszkańców z problemów związanych wyłącznie z dostępnością usług medycznych w kierunku zdrowia psychicznego oraz działań profilaktycznych.

Obszar	2021	2026	Trend
Dostęp do lekarzy specjalistów	wysoki problem	bardzo wysoki problem	↔
Rehabilitacja	wysoki problem	bardzo wysoki problem	↔
Diagnostyka medyczna	istotny problem	istotny problem	↔
Transport medyczny	istotny problem	istotny problem	↔
Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży	umiarkowane znaczenie	bardzo wysokie znaczenie	↑↑
Profilaktyka zdrowotna	umiarkowane znaczenie	wysokie znaczenie	↑

Tabela 8 Wyzwania w obszarze służby zdrowia. Porównanie wyników ankiet z 2021 i 2026 r.

10. Wnioski

Przeprowadzone badanie wskazuje, że zdrowie pozostaje jednym z najważniejszych obszarów wymagających dalszego rozwoju w Gminie Łapy. Największe potrzeby mieszkańców dotyczą poprawy dostępności lekarzy specjalistów, rehabilitacji oraz diagnostyki medycznej.

Jednocześnie coraz większego znaczenia nabierają działania związane ze zdrowiem psychicznym dzieci i młodzieży oraz profilaktyką zdrowotną. Wyniki badania pokazują również potrzebę dalszego rozwijania usług środowiskowych i transportowych wspierających osoby starsze, przewlekle chore i osoby z niepełnosprawnościami.

Rozwój lokalnej polityki zdrowotnej powinien koncentrować się nie tylko na leczeniu, ale również na profilaktyce, rehabilitacji, zdrowiu psychicznym oraz zapewnieniu mieszkańcom możliwie łatwego dostępu do usług medycznych.

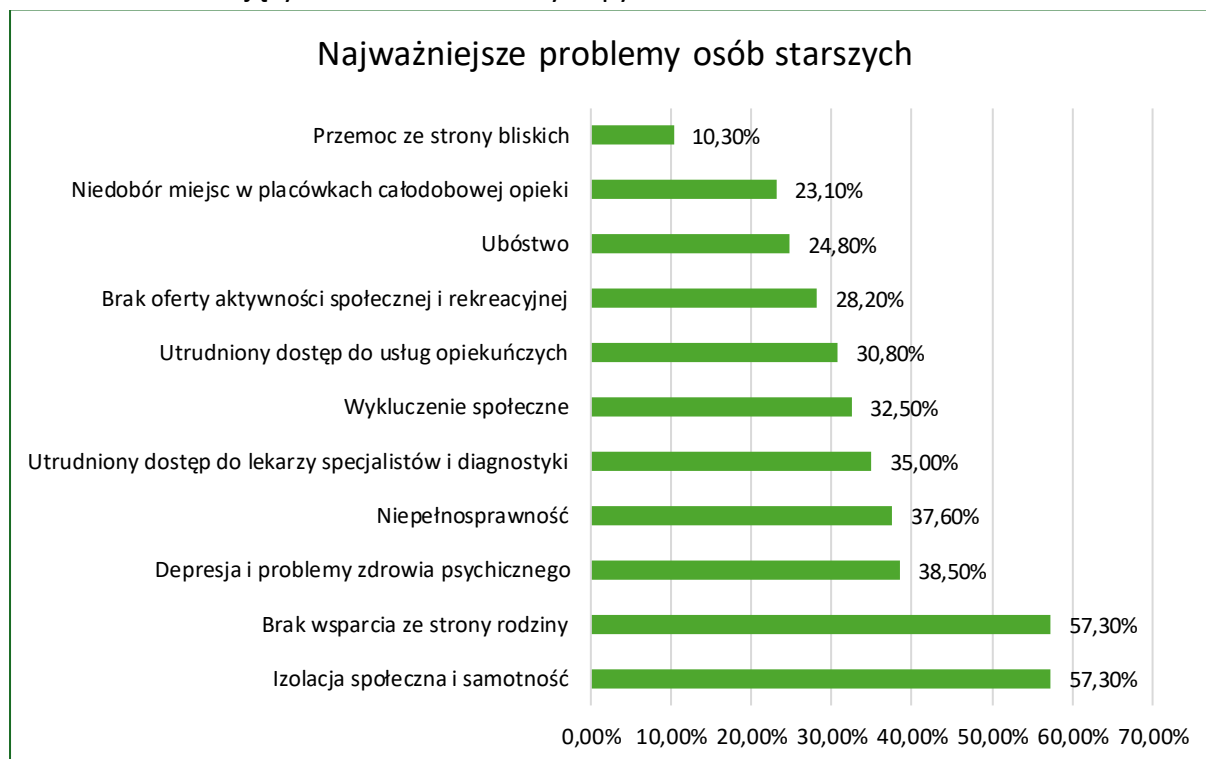
5.1.6. Sytuacja osób starszych

Zmiany demograficzne zachodzące w Polsce oraz w Gminie Łapy powodują systematyczny wzrost liczby osób starszych, a tym samym zwiększenie zapotrzebowania na usługi zdrowotne, opiekuńcze, aktywizacyjne i integracyjne. Proces starzenia się społeczeństwa został wskazany przez mieszkańców jako najważniejszy problem społeczny gminy, co znalazło odzwierciedlenie również w odpowiedziach dotyczących sytuacji seniorów. Wyniki badania pozwalają lepiej zrozumieć najważniejsze problemy osób starszych oraz określić kierunki rozwoju usług wspierających ich samodzielność i uczestnictwo w życiu społecznym. Analiza odpowiedzi mieszkańców wskazuje, że największym wyzwaniem nie są obecnie wyłącznie problemy zdrowotne seniorów, lecz przede wszystkim zjawiska związane z osamotnieniem, ograniczeniem wsparcia rodzinnego oraz pogarszającą się kondycją psychiczną osób starszych.

70

1. Najważniejsze problemy osób starszych

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie najczęstszych problemów występujących wśród seniorów mieszkających na terenie Gminy Łapy.

Wykres 11 Najważniejsze problemy osób starszych. Diagnoza 2026.

2. Samotność i izolacja społeczna

Najczęściej wskazywanym problemem osób starszych jest samotność i izolacja społeczna. Problem ten dostrzega aż **57,3% mieszkańców**.

Wynik ten pokazuje, że współczesne problemy seniorów coraz częściej dotyczą nie tylko zdrowia czy sytuacji materialnej, ale również ograniczonych kontaktów społecznych i osłabienia więzi rodzinnych.

Na wzrost skali samotności wpływają m.in.:

- migracje młodszych pokoleń,
- zmniejszająca się liczba rodzin wielopokoleniowych,
- śmierć współmałżonków,
- ograniczona mobilność osób starszych,
- postępująca cyfryzacja życia społecznego.

Wynik ten wskazuje na konieczność dalszego rozwoju działań integracyjnych, klubów seniora, wolontariatu sąsiedzkiego oraz usług towarzyszących.

3. Brak wsparcia rodziny

Taki sam odsetek respondentów (**57,3%**) wskazał brak wsparcia ze strony rodziny jako jedno z najważniejszych wyzwań osób starszych.

Problem ten nie oznacza wyłącznie całkowitego braku kontaktów rodzinnych, ale również ograniczoną możliwość codziennej pomocy związanej z:

- zakupami,
- załatwianiem spraw urzędowych,
- wizytami lekarskimi,
- transportem,
- wsparciem emocjonalnym.

Wyniki wskazują na potrzebę dalszego rozwoju usług środowiskowych wspierających osoby starsze w miejscu zamieszkania.

4. Zdrowie psychiczne seniorów

Na szczególną uwagę zasługuje wysoka liczba wskazań dotyczących problemów zdrowia psychicznego osób starszych. Depresję i kryzysy psychiczne wskazało 38,5% respondentów.

Wynik ten pozostaje w ścisłym związku z problemem samotności i izolacji społecznej.

Pokazuje również rosnącą świadomość mieszkańców dotyczącą znaczenia zdrowia psychicznego seniorów.

Najczęściej wymieniane problemy obejmują: depresję, poczucie osamotnienia, lęk związany z utratą samodzielności, obniżenie aktywności społecznej, pogorszenie dobrostanu psychicznego.

5. Niepełnosprawność i ograniczenia sprawności

Ponad jedna trzecia respondentów (**37,6%**) wskazała niepełnosprawność jako jeden z głównych problemów osób starszych.

Wraz z wiekiem zwiększa się liczba osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Dotyczy to przede wszystkim:

- ograniczeń ruchowych,
- chorób przewlekłych,

- problemów sensorycznych,
- konieczności korzystania z pomocy innych osób.

Wynik ten potwierdza potrzebę dalszego rozwijania usług opiekuńczych, asystenckich oraz rehabilitacyjnych.

6. Dostęp do ochrony zdrowia

Ponad jedna trzecia mieszkańców (**35,0%**) wskazuje trudności w dostępie do lekarzy specjalistów i diagnostyki jako jeden z najważniejszych problemów seniorów.

Problem ten obejmuje:

- długi czas oczekiwania na wizyty,
- konieczność wyjazdów poza gminę,
- trudności transportowe,
- ograniczoną dostępność rehabilitacji.

Wynik ten jest spójny z wcześniejszą częścią diagnozy dotyczącą zdrowia i dostępności usług medycznych.

7. Wykluczenie społeczne i ograniczona aktywność

Znaczna część respondentów zwraca uwagę na wykluczenie społeczne (32,5%) oraz brak atrakcyjnej oferty aktywności dla osób starszych (28,2%).

Problemy te mogą prowadzić do:

- ograniczenia kontaktów społecznych,
- obniżenia jakości życia,
- pogorszenia zdrowia psychicznego,
- zwiększenia zależności od instytucjonalnych form pomocy.

Dlatego ważnym kierunkiem działań pozostaje rozwój aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i rekreacyjnej seniorów.

8. Jakie usługi mogą wspierać seniorów i ich rodziny?

Respondenci wskazali również usługi, które ich zdaniem powinny być rozwijane w celu zwiększenia samodzielności osób starszych oraz poprawy jakości życia ich rodzin.

Usługa	% respondentów
Łatwiejszy dostęp do usług opiekuńczych	52,1%
Mobilne usługi ograniczające samotność	49,6%
Opieka wytchnieniowa dla rodzin	46,2%
Mobilne usługi doradcze	41,9%
Mobilne usługi wspierające codzienne funkcjonowanie	40,2%

Tabela 9 Jakie usługi mogą wspierać seniorów i ich rodziny? Badanie 2026.

Największe znaczenie mieszkańcy przypisują usługom środowiskowym realizowanym w miejscu zamieszkania, co wpisuje się w założenia deinstytucjonalizacji usług społecznych.

9. Porównanie z diagnozą z 2021 roku

Porównanie wyników z diagnozą przeprowadzoną w 2021 roku pokazuje istotną zmianę w postrzeganiu problemów osób starszych.

W 2021 roku najczęściej wskazywano:

- bariery architektoniczne,
- ograniczoną mobilność,
- utrudniony dostęp do usług,
- potrzebę rozwoju transportu dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

W 2026 roku nadal dostrzegane są problemy zdrowotne i transportowe, jednak zdecydowanie większego znaczenia nabrały kwestie społeczne i emocjonalne.

Największy wzrost znaczenia dotyczy:

- samotności,
- izolacji społecznej,
- zdrowia psychicznego seniorów,
- braku wsparcia rodzinnego.

Może to świadczyć zarówno o zmianach demograficznych, jak również o skuteczności części działań infrastrukturalnych realizowanych po utworzeniu Centrum Usług Społecznych, które ograniczyły znaczenie części wcześniejszych barier.

Problem	2021	2026	Trend
Bariery mobilności	bardzo wysoki poziom	wysoki poziom	↓
Dostęp do usług zdrowotnych	wysoki poziom	wysoki poziom	↔
Samotność seniorów	umiarkowany problem	57,3%	↑↑
Brak wsparcia rodziny	umiarkowany problem	57,3%	↑↑
Zdrowie psychiczne seniorów	niski poziom wskazań	38,5%	↑↑
Potrzeba usług środowiskowych	wysoki poziom	bardzo wysoki poziom	↑

Tabela 10 Wyzwania w zakresie wsparcia osób starszych. Porównanie badań z 2021 i 2026 r.

Wnioski

Wyniki badania wskazują, że sytuacja osób starszych staje się jednym z najważniejszych wyzwań społecznych Gminy Łapy. Największym problemem seniorów jest obecnie samotność, izolacja społeczna oraz ograniczone wsparcie rodzinne. Istotne pozostają również problemy zdrowotne, niepełnosprawność oraz trudności w dostępie do specjalistycznej opieki medycznej.

Oznacza to konieczność dalszego rozwijania lokalnej polityki senioralnej, koncentrującej się na usługach środowiskowych, działaniach integracyjnych, wsparciu opiekunów rodzinnych oraz usługach umożliwiających jak najdłuższe samodzielne funkcjonowanie osób starszych w ich miejscu zamieszkania.

5.1.7. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami

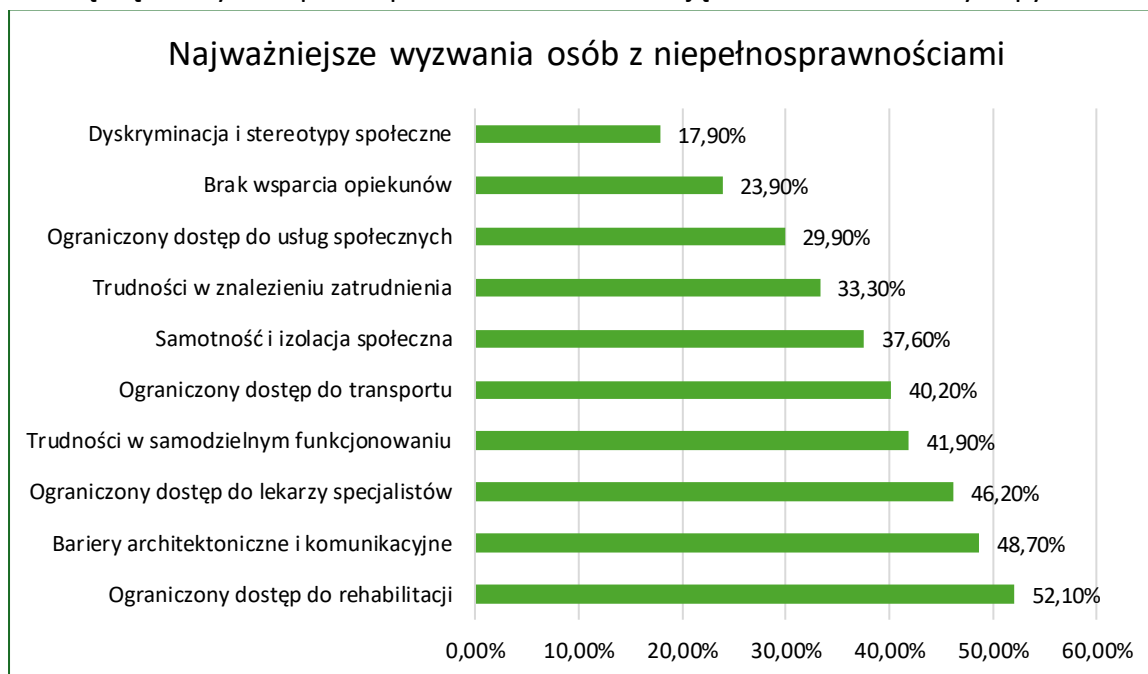
Osoby z niepełnosprawnościami należą do grup szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne. Współczesne podejście do polityki społecznej zakłada tworzenie warunków umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami pełne uczestnictwo w życiu społecznym, zawodowym i obywatelskim. Dlatego też w badaniu ankietowym mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę najważniejszych problemów tej grupy oraz wskazanie działań, które mogłyby poprawić jakość życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

Wyniki badania wskazują, że mieszkańcy dostrzegają zarówno bariery infrastrukturalne i transportowe, jak również problemy związane z dostępnością usług, rehabilitacji oraz wsparcia środowiskowego. Jednocześnie wyniki pokazują rosnącą świadomość potrzeby rozwijania usług wspierających samodzielne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami w miejscu zamieszkania.

74

1. Najważniejsze problemy osób z niepełnosprawnościami

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie najczęściej występujących problemów, z jakimi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami mieszkające na terenie Gminy Łapy.

Wykres 12 Najważniejsze wyzwania osób z niepełnosprawnościami w Gminie Łapy. Diagnoza 2026.

2. Rehabilitacja jako najważniejsza potrzeba

Najczęściej wskazywanym problemem osób z niepełnosprawnościami jest ograniczony dostęp do rehabilitacji. Problem ten wskazało 52,1% mieszkańców.

Wynik ten pokazuje, że rehabilitacja pozostaje jednym z podstawowych warunków utrzymania sprawności i samodzielności osób z niepełnosprawnościami. Mieszkańcy zwracają uwagę przede wszystkim na:

- długi czas oczekiwania na świadczenia,
- ograniczoną liczbę specjalistów,

- konieczność korzystania z usług poza gminą,
- trudności transportowe utrudniające regularne uczestnictwo w rehabilitacji.

Rozwój usług rehabilitacyjnych pozostaje jednym z najważniejszych kierunków działań wspierających osoby z niepełnosprawnościami.

3. Bariery architektoniczne i komunikacyjne

Blisko połowa respondentów (**48,7%**) wskazuje na bariery architektoniczne i komunikacyjne jako istotny problem ograniczający uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.

Problemy te dotyczą m.in.:

- dostępności budynków użyteczności publicznej,
- dostępności przestrzeni publicznej,
- ograniczeń w poruszaniu się po mieście,
- utrudnionego korzystania z transportu publicznego,
- dostępności informacji dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Pomimo działań realizowanych w ostatnich latach mieszkańcy nadal dostrzegają potrzebę dalszego usuwania barier oraz wdrażania zasad dostępności uniwersalnej.

4. Dostęp do lekarzy specjalistów

Niemal połowa respondentów (**46,2%**) wskazuje trudności w dostępie do lekarzy specjalistów jako jeden z głównych problemów osób z niepełnosprawnościami.

Problem ten jest szczególnie dotkliwy dla osób wymagających:

- stałej opieki medycznej,
- konsultacji specjalistycznych,
- leczenia przewlekłych schorzeń,
- regularnej diagnostyki.

Wyniki potwierdzają, że kwestie zdrowotne pozostają jednym z kluczowych obszarów wymagających wsparcia.

5. Ograniczenia w samodzielnym funkcjonowaniu

Ponad 40% respondentów wskazuje trudności związane z codziennym funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnościami.

Problemy te obejmują m.in.:

- wykonywanie codziennych czynności,
- załatwianie spraw urzędowych,
- korzystanie z usług publicznych,
- przemieszczanie się,
- prowadzenie gospodarstwa domowego.

Wyniki te wskazują na potrzebę dalszego rozwijania usług asystencji osobistej oraz usług wspierających niezależne życie.

6. Transport i mobilność

Istotnym problemem pozostaje również ograniczony dostęp do transportu, który wskazało **40,2% respondentów**.

Problem ten dotyczy szczególnie:

- mieszkańców terenów wiejskich,

- osób poruszających się na wózkach,
- osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
- osób wymagających regularnych wizyt medycznych.

Wyniki badania potwierdzają znaczenie usług transportowych typu door-to-door realizowanych przez Centrum Usług Społecznych.

7. Samotność i wykluczenie społeczne

Ponad jedna trzecia respondentów (**37,6%**) wskazuje samotność i izolację społeczną jako istotny problem osób z niepełnosprawnościami.

Ograniczona mobilność, bariery społeczne oraz trudności w uczestnictwie w życiu lokalnej społeczności mogą prowadzić do:

- ograniczenia kontaktów społecznych,
- obniżenia jakości życia,
- problemów zdrowia psychicznego,
- pogłębiania zależności od pomocy instytucjonalnej.

Wyniki pokazują, że działania na rzecz integracji społecznej powinny stanowić ważny element lokalnej polityki społecznej.

8. Jakie usługi powinny być rozwijane?

Respondenci wskazali również najważniejsze działania, które mogłyby poprawić sytuację osób z niepełnosprawnościami.

Usługa	% respondentów
Rozwój usług asystencji osobistej	54,7%
Zwiększenie dostępności rehabilitacji	53,0%
Rozwój transportu specjalistycznego	49,6%
Usługi wspierające samodzielne życie	45,3%
Opieka wytchnieniowa dla rodzin	41,0%
Wsparcie psychologiczne	35,9%
Aktywizacja społeczna i zawodowa	33,3%

Tabela 11 Jakie usługi powinny być rozwijane wśród osób z niepełnosprawnościami. Diagnoza 2026.

Największe znaczenie mieszkańcy przypisują usługom umożliwiającym osobom z niepełnosprawnościami niezależne funkcjonowanie w środowisku lokalnym.

9. Porównanie z diagnozą z 2021 roku

Porównanie wyników badań z 2021 i 2026 roku wskazuje na utrzymywanie się wielu problemów identyfikowanych już na etapie tworzenia Centrum Usług Społecznych.

W diagnozie z 2021 roku mieszkańcy najczęściej wskazywali:

- bariery architektoniczne,
- problemy transportowe,
- ograniczony dostęp do rehabilitacji,
- niewystarczające wsparcie środowiskowe.

W odpowiedzi na te potrzeby w kolejnych latach rozwijano m.in.:

- usługi transportowe door-to-door,
- usługi asystenckie,
- usługi opiekuńcze
- usługi teleopiekuńcze (w tym wchodzące w usługi: usługi opiekuńcze, asystenckie, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie i opaski bezpieczeństwa),
- wsparcie środowiskowe.

Wyniki badania z 2026 roku pokazują, że część tych działań przyniosła efekty, jednak potrzeby nadal pozostają wysokie. Jednocześnie większego znaczenia nabrały kwestie związane z samodzielnym funkcjonowaniem, integracją społeczną oraz wsparciem opiekunów rodzinnych.

78

Problem	2021	2026	Trend
Bariery architektoniczne	bardzo wysoki poziom	48,7%	↓
Problemy transportowe	bardzo wysoki poziom	40,2%	↓
Dostęp do rehabilitacji	wysoki poziom	52,1%	↔
Dostęp do specjalistów	wysoki poziom	46,2%	↔
Samotność i izolacja	umiarkowany poziom	37,6%	↑
Potrzeba usług asystenckich	wysoki poziom	54,7%	↑
Wsparcie opiekunów rodzinnych	umiarkowany poziom	41,0%	↑

Tabela 12 Wyzwania dotyczące osób z niepełnosprawnościami w Gminie Łapy. Porównanie diagnozy 2021 i 2026 r.

Największą zmianą jest wzrost znaczenia usług wspierających niezależne życie oraz potrzeba wsparcia opiekunów rodzinnych.

10. Wnioski

Wyniki badania wskazują, że osoby z niepełnosprawnościami nadal należą do grup wymagających szczególnego wsparcia. Najważniejsze problemy dotyczą rehabilitacji, dostępności przestrzeni publicznej, dostępu do lekarzy specjalistów oraz ograniczeń w samodzielnym funkcjonowaniu.

Jednocześnie mieszkańcy coraz częściej wskazują na potrzebę rozwoju usług środowiskowych umożliwiających niezależne życie w miejscu zamieszkania. Szczególnego znaczenia nabierają usługi asystencji osobistej, transport specjalistyczny, opieka wytchnieniowa oraz działania wspierające aktywność społeczną osób z niepełnosprawnościami.

Uzyskane wyniki potwierdzają zasadność dalszego rozwoju usług deinstytucjonalnych, których celem jest zwiększanie samodzielności i jakości życia osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin.

5.1.8. Aktywność społeczna mieszkańców i potencjał lokalny

Aktywność społeczna mieszkańców stanowi jeden z najważniejszych zasobów rozwojowych każdej społeczności lokalnej. To właśnie zaangażowanie obywatelskie, gotowość do

współpracy, działalność organizacji społecznych oraz wzajemna pomoc mieszkańców decydują o zdolności społeczności do rozwiązywania problemów i budowania lokalnego kapitału społecznego. W diagnozie potrzeb i potencjału społeczności lokalnej szczególną uwagę poświęcono identyfikacji zasobów społecznych mieszkańców Gminy Łapy, poziomu ich zaangażowania oraz gotowości do podejmowania działań na rzecz wspólnoty. W przeciwieństwie do wcześniejszych części diagnozy koncentrujących się głównie na problemach społecznych, analiza potencjału społecznego pozwala wskazać mocne strony społeczności lokalnej oraz zasoby, które mogą być wykorzystane do dalszego rozwoju usług społecznych i inicjatyw obywatelskich.

1. Poziom zaangażowania społecznego mieszkańców

Wyniki badania pokazują, że mieszkańcy Gminy Łapy wykazują umiarkowany, ale stabilny poziom aktywności społecznej. Wielu respondentów deklaruje udział w wydarzeniach lokalnych, działaniach organizowanych przez instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, szkoły, parafie oraz grupy nieformalne.

Aktywność społeczna mieszkańców przejawia się przede wszystkim poprzez:

- udział w wydarzeniach lokalnych,
- uczestnictwo w działaniach organizacji pozarządowych,
- zaangażowanie w inicjatywy szkolne i rodzinne,
- pomoc sąsiedzką,
- wolontariat okazjonalny,
- uczestnictwo w konsultacjach społecznych.

Wyniki wskazują, że mieszkańcy są bardziej skłonni do angażowania się w działania o charakterze lokalnym i praktycznym niż w formalne struktury organizacyjne.

2. Gotowość do angażowania się w działania społeczne

Badanie wskazuje, że znaczna część mieszkańców deklaruje gotowość do wspierania innych osób lub angażowania się w działania na rzecz społeczności lokalnej.

Najczęściej deklarowane formy zaangażowania obejmują:

- pomoc sąsiedzką,
- udział w wydarzeniach integracyjnych,
- wsparcie osób starszych,
- działania na rzecz dzieci i młodzieży,
- udział w akcjach charytatywnych i społecznych.

Wyniki te pokazują, że potencjał społeczny mieszkańców jest znacznie większy niż poziom formalnej aktywności obywatelskiej. Oznacza to, że odpowiednio zaprojektowane działania animacyjne mogą skutecznie uruchamiać istniejące zasoby społeczne.

3. Organizacje pozarządowe jako ważny element potencjału lokalnego

Mieszkańcy wskazują również na istotną rolę organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie gminy. Organizacje te postrzegane są jako ważny partner samorządu i Centrum Usług Społecznych w realizacji działań społecznych, edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych.

Wyniki diagnozy wskazują, że potencjał sektora obywatelskiego powinien być w dalszym ciągu wzmacniany poprzez rozwój partnerstw lokalnych i wspieranie inicjatyw oddolnych.

4. Potencjał sąsiedzki i wzajemna pomoc

Jednym z istotnych zasobów społeczności lokalnej pozostają relacje sąsiedzkie. Mieszkańcy wskazują, że w sytuacjach wymagających wsparcia najczęściej korzystają z pomocy: rodziny, znajomych, sąsiadów, lokalnych instytucji.

Świadczy to o utrzymującym się kapitale społecznym opartym na relacjach nieformalnych. Jednocześnie wyniki wcześniejszych części diagnozy pokazują, że procesy starzenia się społeczeństwa oraz wzrost samotności mogą prowadzić do stopniowego osłabiania tych więzi.

Dlatego szczególnego znaczenia nabierają działania wzmacniające lokalne sieci wsparcia i rozwój wolontariatu sąsiedzkiego.

5. Potencjał młodzieży

Wyniki sondy „Łapy oczami Młodych 2026” wskazują, że młodzi mieszkańcy dysponują znacznym potencjałem społecznym.

Aż **67,2% młodych respondentów** zadeklarowało gotowość do bezinteresownej pomocy innym osobom, a ponad 20% wyraziło zainteresowanie udziałem w inicjatywach społecznych i młodzieżowych projektach lokalnych.

Wyniki te pokazują, że młodzież może stanowić jeden z najważniejszych zasobów rozwojowych gminy pod warunkiem stworzenia odpowiednich warunków do aktywności i współdecydowania o sprawach lokalnych.

6. Potencjał seniorów

Coraz większego znaczenia nabiera również aktywność osób starszych. Mimo problemów związanych z samotnością i ograniczeniami zdrowotnymi wielu seniorów uczestniczy w działaniach klubów seniora, wydarzeniach lokalnych oraz inicjatywach integracyjnych.

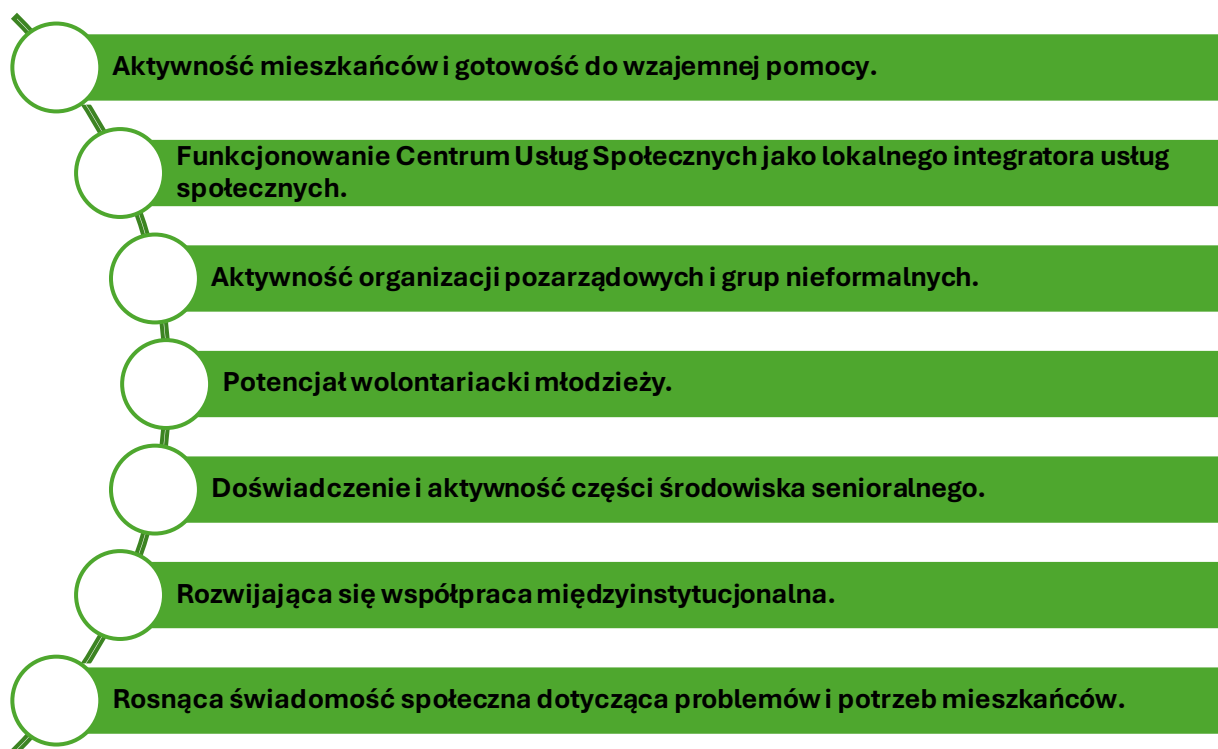
Seniorzy dysponują znacznym potencjałem:

- doświadczenia życiowego,
- wiedzy zawodowej,
- aktywności społecznej,
- gotowości do działań międzypokoleniowych.

Wykorzystanie tego potencjału może przyczyniać się zarówno do przeciwdziałania samotności, jak i wzmacniania więzi społecznych w gminie.

7. Najważniejsze zasoby i potencjały społeczności lokalnej

Na podstawie wyników badań oraz konsultacji społecznych można wskazać najważniejsze potencjały rozwojowe Gminy Łapy:

Rysunek 8 Kapitał społeczny w Gminie Łapy. Diagnoza 2026.

8. Porównanie z diagnozą z 2021 roku

W diagnozie przeprowadzonej w 2021 roku mieszkańcy wskazywali przede wszystkim na potrzebę budowania współpracy pomiędzy instytucjami oraz rozwijania aktywności obywatelskiej. W kolejnych latach utworzenie Centrum Usług Społecznych przyczyniło się do rozwoju wielu inicjatyw integracyjnych, środowiskowych i aktywizacyjnych.

W porównaniu z 2021 rokiem można zaobserwować:

- większą rozpoznawalność działań społecznych,
- rozwój partnerstw lokalnych,
- większe zaangażowanie organizacji pozarządowych,
- wzrost liczby działań skierowanych do seniorów i młodzieży,
- rozwój wolontariatu i inicjatyw sąsiedzkich.

Jednocześnie nadal widoczne są bariery związane z ograniczonym uczestnictwem części mieszkańców w życiu społecznym oraz niewystarczającym wykorzystaniem potencjału społecznego niektórych grup.

Obszar	2021	2026	Trend
Aktywność organizacji pozarządowych	umiarkowana	wysoka	↑
Współpraca instytucji	rozwijająca się	dobrze rozwinięta	↑
Wolontariat lokalny	umiarkowany	wyższy	↑

Aktywność seniorów	umiarkowana	rosnąca	↑
Zaangażowanie młodzieży	ograniczone	rosnące	↑
Potencjał sąsiedzki	wysoki	wysoki	↔

Tabela 13 Aktywność społeczna i kapitał społeczny w Gminie Łąary. Porównanie 2021 i 2026 r.

9. Wnioski

Wyniki diagnozy wskazują, że obok licznych problemów społecznych Gmina Łąary dysponuje znacznym potencjałem społecznym, który może stanowić podstawę dalszego rozwoju usług społecznych i działań środowiskowych.

Najważniejszymi zasobami lokalnej społeczności są aktywność mieszkańców, rozwijający się sektor organizacji pozarządowych, potencjał wolontariacki młodzieży oraz doświadczenie i aktywność części środowiska senioralnego. Jednocześnie dalszego wzmacniania wymagają działania służące budowaniu kapitału społecznego, rozwijaniu wolontariatu, aktywizacji mieszkańców oraz tworzeniu przestrzeni współpracy pomiędzy instytucjami, organizacjami i mieszkańcami.

Rozwój tych zasobów może stanowić jeden z najważniejszych czynników wspierających skuteczną realizację usług społecznych oraz budowanie odpornej i solidarnej społeczności lokalnej.

5.1.9. Wykluczenie społeczne i grupy wymagające wsparcia

Wykluczenie społeczne należy do najpoważniejszych wyzwań współczesnej polityki społecznej. Oznacza sytuację, w której osoby lub grupy społeczne mają ograniczony dostęp do zasobów, usług, instytucji oraz możliwości uczestniczenia w życiu społecznym, gospodarczym i obywatelskim. Wykluczenie może mieć charakter ekonomiczny, zdrowotny, edukacyjny, cyfrowy, komunikacyjny lub społeczny, a jego skutki wpływają zarówno na jakość życia jednostek, jak i spójność całej społeczności lokalnej.

W badaniu mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę skali problemu wykluczenia społecznego oraz wskazanie grup, które ich zdaniem wymagają szczególnego wsparcia. Uzyskane wyniki pokazują, że mieszkańcy dostrzegają istnienie zjawiska wykluczenia społecznego na terenie Gminy Łąary i wskazują kilka grup szczególnie zagrożonych marginalizacją.

Analiza wyników wcześniejszych części badania pozwala stwierdzić, że największe ryzyko wykluczenia społecznego dotyczy obecnie osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, osób przewlekle chorych, osób bezrobotnych oraz rodzin doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych i kryzysów społecznych. Istotną grupę wymagającą wsparcia stanowią również dzieci i młodzież zmagające się z problemami zdrowia psychicznego, uzależnieniami behawioralnymi oraz ograniczonym dostępem do atrakcyjnych form aktywności społecznej.

Wyniki diagnozy wskazują, że szczególne zagrożenie wykluczeniem społecznym wynika obecnie z kilku nakładających się zjawisk:

- postępującego procesu starzenia się społeczeństwa,
- narastającej samotności i izolacji społecznej,
- ograniczonego dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych,
- niepełnosprawności i ograniczeń funkcjonalnych,
- trudności ekonomicznych części gospodarstw domowych,
- problemów zdrowia psychicznego dzieci, młodzieży i seniorów,
- uzależnień oraz problemów rodzinnych,
- barier transportowych i komunikacyjnych.

Szczegółnej uwagi wymagają osoby starsze, które według mieszkańców najczęściej doświadczają samotności, ograniczonego wsparcia rodzinnego oraz trudności w dostępie do usług. Coraz częściej wykluczenie społeczne przyjmuje charakter relacyjny, związany nie tyle z ubóstwem materialnym, ile z osłabieniem więzi społecznych, ograniczeniem kontaktów międzyludzkich oraz poczuciem osamotnienia.

Wysokie ryzyko marginalizacji dotyczy również osób z niepełnosprawnościami. Pomimo rozwoju usług społecznych i działań na rzecz poprawy dostępności nadal występują bariery utrudniające pełne uczestnictwo tej grupy w życiu społecznym. Dotyczy to przede wszystkim dostępu do rehabilitacji, transportu, usług zdrowotnych oraz wsparcia umożliwiającego niezależne życie.

Na uwagę zasługuje również sytuacja rodzin i młodzieży. Wyniki badań pokazują rosnące znaczenie problemów zdrowia psychicznego, cyberuzależnień oraz trudności wychowawczych. Wskazuje to na potrzebę rozwijania działań profilaktycznych, środowiskowych i specjalistycznych wspierających dzieci, młodzież oraz ich rodziny. Porównanie wyników diagnozy z 2021 i 2026 roku pokazuje, że zmienia się charakter wykluczenia społecznego. O ile w poprzedniej diagnozie dominowały problemy związane z bezrobociem, ubóstwem i ograniczoną dostępnością usług, o tyle obecnie coraz większego znaczenia nabierają problemy samotności, zdrowia psychicznego, starzenia się społeczeństwa oraz ograniczenia aktywności społecznej części mieszkańców.

Wyniki diagnozy wskazują jednocześnie, że Gmina Łapy dysponuje znacznym potencjałem do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Funkcjonowanie Centrum Usług Społecznych, rozwój usług środowiskowych, aktywność organizacji pozarządowych, wolontariat oraz zaangażowanie mieszkańców tworzą solidne podstawy do dalszego wzmacniania integracji społecznej i budowania lokalnego systemu wsparcia.

1. Wnioski

Przeprowadzone badanie potwierdza, że przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu powinno pozostać jednym z głównych kierunków lokalnej polityki społecznej. Szczegółnego wsparcia wymagają osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby przewlekłe chore, osoby bezrobotne oraz rodziny i młodzież doświadczające problemów zdrowotnych i społecznych.

Dalszy rozwój usług społecznych powinien koncentrować się na działaniach środowiskowych, integracyjnych i profilaktycznych, które umożliwią mieszkańcom jak najdłuższe zachowanie

samodzielności, aktywności społecznej oraz pełnego uczestnictwa w życiu lokalnej wspólnoty. Szczęólnego znaczenia nabierają działania ograniczające samotność, wspierające zdrowie psychiczne oraz rozwijające lokalne sieci wsparcia i współpracy społecznej.

Grupa zagrożona wykluczeniem	Poziom zagrożenia wynikający z diagnozy
Osoby starsze	bardzo wysoki
Osoby z niepełnosprawnościami	bardzo wysoki
Osoby przewlekłe chore	wysoki
Osoby bezrobotne	wysoki
Rodziny w kryzysie	wysoki
Dzieci i młodzież z problemami zdrowia psychicznego	wysoki
Osoby uzależnione	wysoki
Samotni mieszkańcy	bardzo wysoki

Tabela 14 Kluczowe grupy wymagające wsparcia

2. Najważniejszy wniosek syntetyczny

Analiza wyników ankiety pokazuje, że największym zagrożeniem dla spójności społecznej Gminy Łapy nie jest obecnie wyłącznie ubóstwo czy bezrobocie, lecz coraz częściej samotność, izolacja społeczna, problemy zdrowia psychicznego oraz konsekwencje starzenia się społeczeństwa. Oznacza to konieczność dalszego rozwoju usług środowiskowych i deinstytucjonalnych, które pozwolą mieszkańcom funkcjonować jak najdłużej w swoim środowisku lokalnym, przy jednoczesnym zachowaniu aktywności społecznej i poczucia bezpieczeństwa.

5.1.10. Oczekiwania wobec usług społecznych

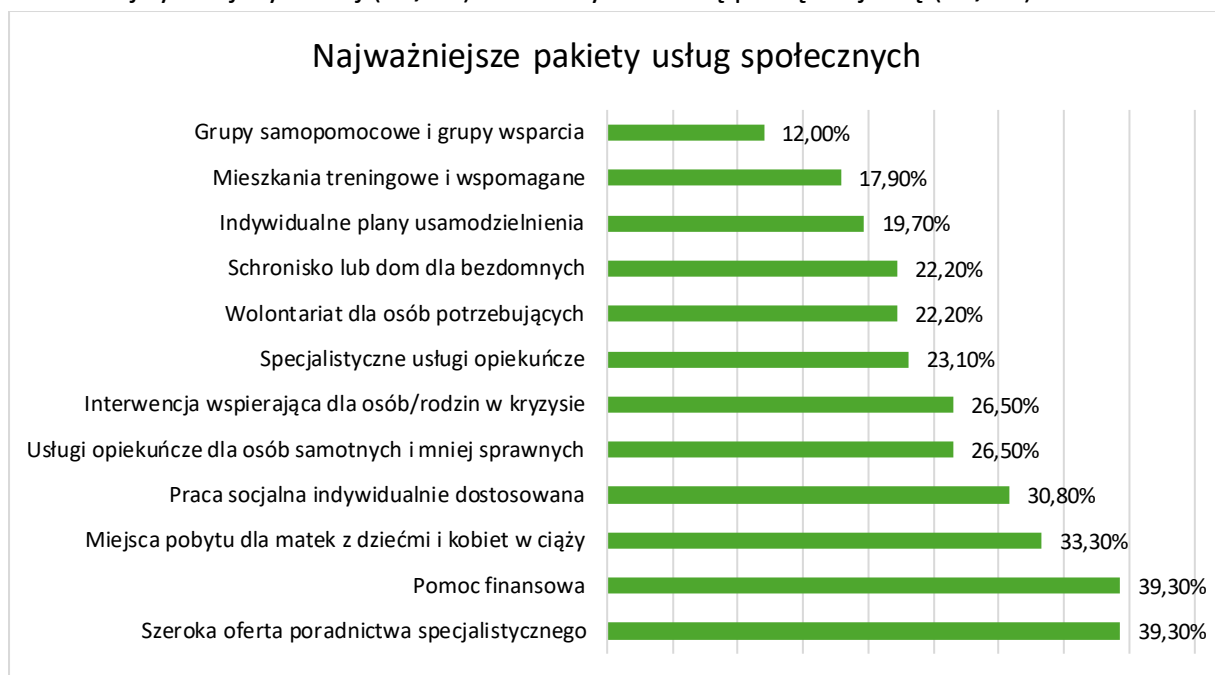
Oczekiwania mieszkańców wobec usług społecznych stanowią jeden z najważniejszych elementów diagnozy, ponieważ pozwalają określić, które działania powinny być rozwijane w kolejnych latach przez Centrum Usług Społecznych, samorząd oraz partnerów lokalnych. Wyniki ankiety pokazują, że mieszkańcy Gminy Łapy oczekują przede wszystkim usług specjalistycznych, środowiskowych i aktywizujących, a nie wyłącznie tradycyjnych form pomocy materialnej.

Najsilniej wybrzmiewają potrzeby związane z dostępem do poradnictwa specjalistycznego, wsparciem rodzin w kryzysie, pomocą osobom starszym i z niepełnosprawnościami, profilaktyką uzależnień, aktywizacją zawodową oraz ofertą dla dzieci i młodzieży.

1. Najważniejsze pakiety usług społecznych

Respondenci zostali zapytani, które pakiety usług społecznych najbardziej przyczyniają się do poprawy funkcjonowania rodzin i osób przeżywających trudności. Najczęściej wskazywano szeroką ofertę poradnictwa specjalistycznego oraz pomoc finansową – po **39,3%** odpowiedzi.

Wysoko oceniono także potrzebę miejsc pobytu dla matek z małymi dziećmi i kobiet w ciąży w trudnej sytuacji życiowej (**33,3%**) oraz indywidualną pracę socjalną (**30,8%**).

Wykres 13 Najważniejsze pakiety usług społecznych. Badanie 2026.

Wyniki pokazują, że mieszkańcy oczekują z jednej strony wsparcia stabilizującego sytuację życiową osób i rodzin, a z drugiej strony usług wzmacniających samodzielność. Szczególnie istotna jest potrzeba poradnictwa psychologicznego, prawnego, rodzinnego, zawodowego, psychiatrycznego i terapeutycznego.

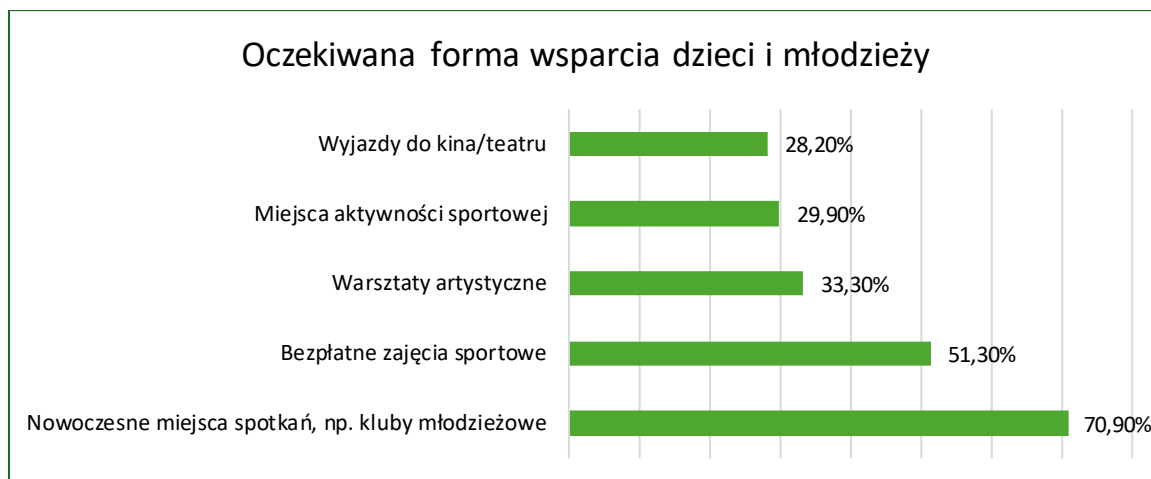
2. Usługi dla rodzin z dziećmi

W obszarze wsparcia rodzin najczęściej wskazywano potrzebę szerszej oferty zajęć dodatkowych dla dzieci i młodzieży (**47,9%**), poradnictwa specjalistycznego (**47,0%**) oraz wsparcia w sytuacjach kryzysowych, w tym terapii rodzinnej (**46,2%**).

Oznacza to, że mieszkańcy oczekują wsparcia rodzin w wymiarze rozwojowym i terapeutycznym. Szczęólnego znaczenia nabiera pomoc psychologiczna, psychoterapeutyczna, psychiatryczna oraz działania wzmacniające kompetencje rodzinne.

3. Usługi dla dzieci i młodzieży

W zakresie oferty czasu wolnego dla dzieci i młodzieży zdecydowanie najczęściej wskazywano potrzebę utworzenia nowoczesnych miejsc spotkań, np. klubów młodzieżowych. Taką odpowiedź zaznaczyło **70,9% respondentów**.

Wykres 14 Oczekiwana forma wsparcia dla dzieci i młodzieży. Badanie 2026.

Wynik ten jest jednym z najmocniejszych sygnałów płynących z całej ankiety. Mieszkańcy widzą potrzebę stworzenia przestrzeni dla młodzieży, która będzie nie tylko miejscem spędzania wolnego czasu, ale również przestrzenią integracji, rozwoju zainteresowań i przeciwdziałania izolacji społecznej.

4. Usługi zdrowotne i rehabilitacyjne

W obszarze zdrowia najważniejszym oczekiwaniem mieszkańców jest poprawa dostępu do lekarzy specjalistów – wskazało ją **65,8% respondentów**. Wysoko oceniono także potrzebę rozwoju rehabilitacji i fizjoterapii (**49,6%**) oraz diagnostyki medycznej (**43,6%**).

Oczekiwany obszar rozwoju zdrowia	% respondentów
Dostęp do lekarzy specjalistów	65,8%
Dostęp do rehabilitacji i fizjoterapii	49,6%
Dostęp do badań diagnostycznych	43,6%
Dostęp do psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej	39,3%
Dostęp do badań profilaktycznych i przesiewowych	33,3%
Większa dyspozycyjność służby zdrowia	31,6%
Poprawa komunikacji personelu z pacjentem	30,8%

Tabela 15 Oczekiwane obszary rozwoju usług zdrowotnych. Badanie 2026.

Wyniki pokazują, że zdrowie jest jednym z kluczowych obszarów oczekiwanej interwencji. Szczególnie ważne jest połączenie usług medycznych z usługami społecznymi, zwłaszcza w przypadku seniorów, osób z niepełnosprawnościami, rodzin z dziećmi oraz młodzieży doświadczającej kryzysów psychicznych.

5. Usługi dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami

Mieszkańcy wskazali także konkretne rozwiązania wspierające osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami oraz ich rodziny. Najczęściej oczekiwano łatwiejszego dostępu do usług opiekuńczych (**46,2%**) i opieki wytchnieniowej dla opiekunów (**44,4%**).

Oczekiwane rozwiązanie	% respondentów

Łatwiejszy dostęp do usług opiekuńczych	46,2%
Opieka wytchnieniowa dla opiekunów	44,4%
Mobilne usługi wspierające codzienne funkcjonowanie	35,9%
Mobilne usługi doradcze	35,0%
Mobilne usługi towarzyszenia ograniczające samotność	32,5%

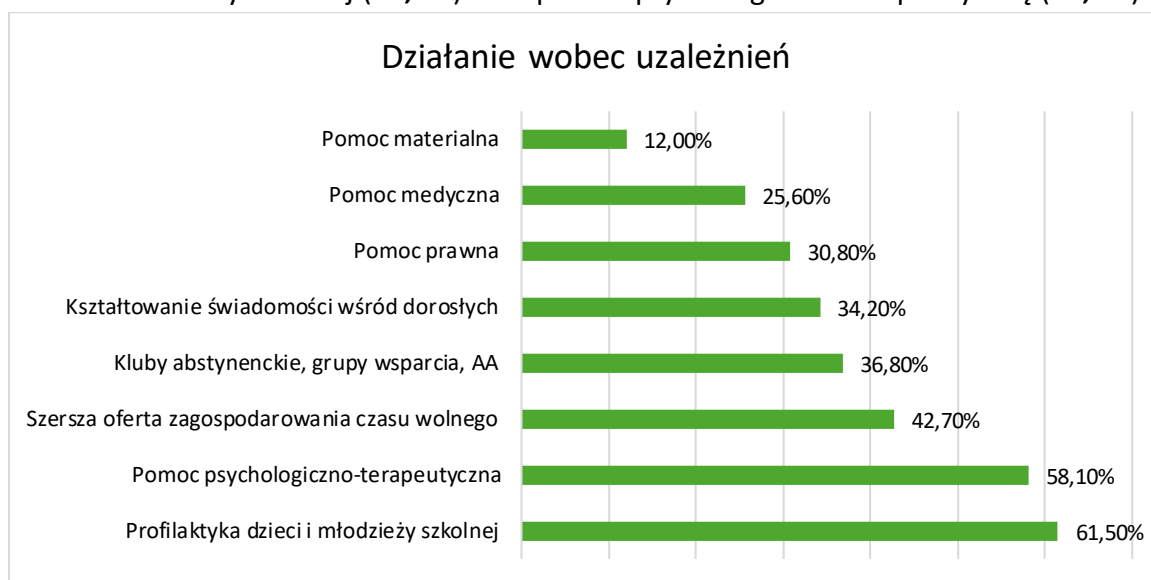
Tabela 16 Usługi dla osób starszych i dla osób z niepełnosprawnościami. Badanie 2026.

Wyniki te wskazują na potrzebę rozwijania usług świadczonych w środowisku zamieszkania, zgodnych z kierunkiem deinstytucjonalizacji. Mieszkańcy oczekują wsparcia, które umożliwi osobom starszym i z niepełnosprawnościami dłuższe, bezpieczne funkcjonowanie w domu.

87

6. Wsparcie osób uzależnionych i ich rodzin

W przypadku uzależnień respondenci zdecydowanie najczęściej wskazywali na profilaktykę dzieci i młodzieży szkolnej (**61,5%**) oraz pomoc psychologiczno-terapeutyczną (**58,1%**).

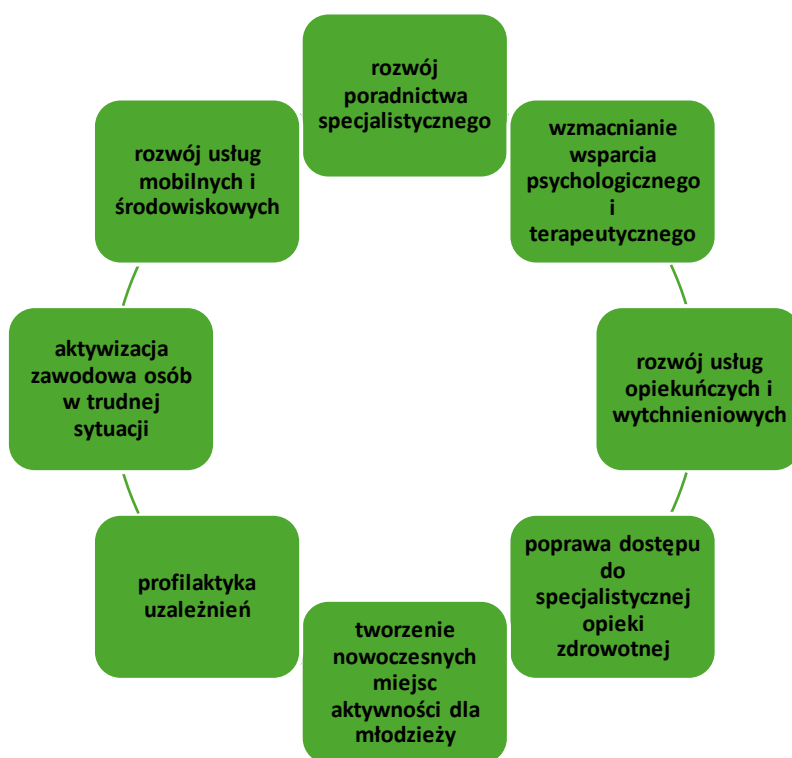

Wykres 15 Wsparcie osób uzależnionych i ich rodzin. Badanie 2026.

Oznacza to, że mieszkańcy widzą potrzebę działań wyprzedzających, edukacyjnych i terapeutycznych, a nie tylko interwencyjnych. Szczególnie istotna jest profilaktyka szkolna oraz wsparcie psychologiczne dla rodzin dotkniętych problemem uzależnienia.

7. Wnioski

Oczekiwania mieszkańców wobec usług społecznych pokazują potrzebę dalszego rozwoju modelu usługowego, środowiskowego i specjalistycznego. Najważniejsze kierunki działań to:

Wykres 16 Oczekiwania mieszkańców wobec usług społecznych. Oczekiwane kierunki działań. Badanie 2026.

Wyniki ankiety wskazują, że mieszkańcy oczekują nie tylko pomocy w sytuacji kryzysu, ale także usług zapobiegających pogłębianiu się problemów społecznych. Szczególne znaczenie powinny mieć działania profilaktyczne, środowiskowe i integracyjne, które wzmacniają samodzielność mieszkańców oraz ograniczają ryzyko wykluczenia społecznego.

5.2. Wyniki sondy „Łapy oczami Młodych 2026”

Młodzież stanowi ważną grupę społeczną, której potrzeby, oczekiwania i opinie mają istotne znaczenie dla rozwoju lokalnej społeczności. To właśnie młodzi mieszkańcy w najbliższych latach będą współtworzyć potencjał społeczny, gospodarczy i obywatelski Gminy Łapy. Dlatego też jednym z elementów diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej było przeprowadzenie badania skierowanego bezpośrednio do młodzieży.

Sonda „Łapy oczami Młodych 2026” została przeprowadzona wśród uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych zamieszkujących Gminę Łapy. Łącznie zebrano **259 ankiet**, co stanowi znaczący wzrost w porównaniu z badaniem przeprowadzonym w 2021 roku. Dzięki temu możliwe było nie tylko rozpoznanie aktualnych potrzeb młodzieży, ale również porównanie zmian, jakie zaszły w ciągu ostatnich pięciu lat.

Badanie koncentrowało się na kilku kluczowych obszarach życia młodych mieszkańców:

- funkcjonowaniu szkoły i jakości edukacji,
- relacjach rówieśniczych,
- poczuciu bezpieczeństwa,
- aktywności społecznej i obywatelskiej,
- sposobach spędzania czasu wolnego,

- problemach i zagrożeniach młodzieży,
- planach edukacyjnych, zawodowych i migracyjnych,
- oczekiwaniach wobec oferty lokalnej oraz działalności Centrum Aktywności Społecznej.

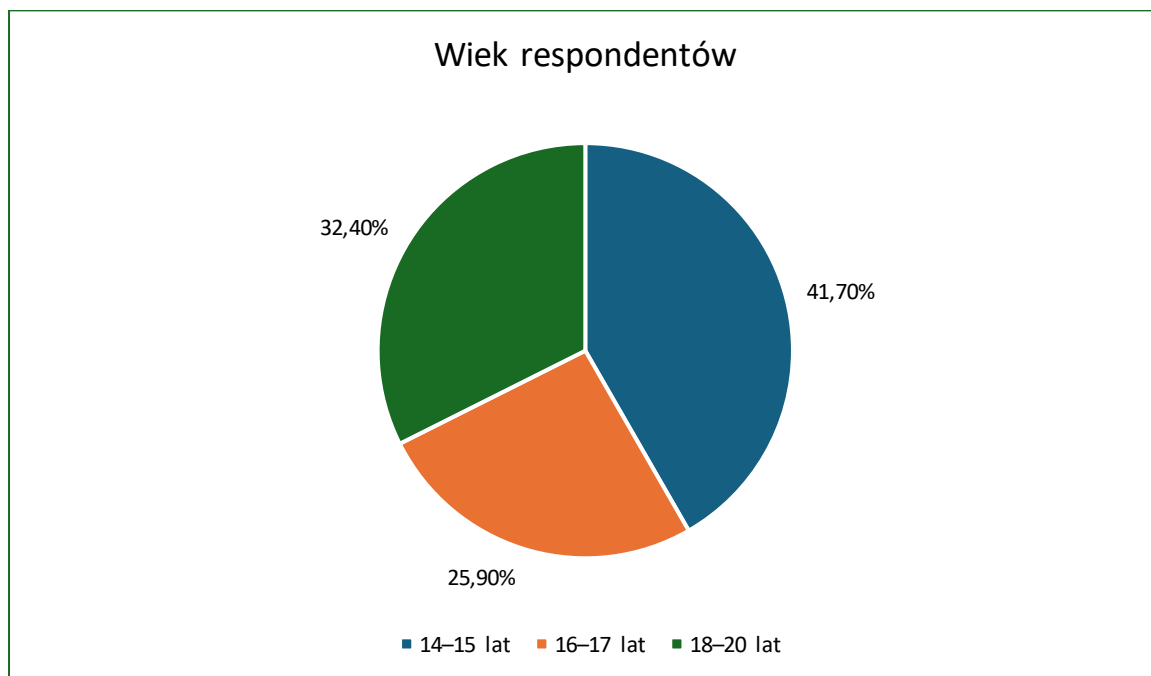
Uzyskane wyniki pozwalają lepiej zrozumieć potrzeby młodego pokolenia oraz wskazać kierunki działań, które mogą zwiększyć atrakcyjność Gminy Łapy jako miejsca do nauki, rozwoju i życia.

5.2.1. Charakterystyka respondentów

W badaniu „Łapy oczami Młodych 2026” udział wzięło 259 młodych mieszkańców Gminy Łapy. Badanie objęło uczniów reprezentujących różne grupy wiekowe oraz środowiska zamieszkania, co pozwala uznać uzyskane wyniki za wartościowe źródło wiedzy na temat potrzeb, oczekiwań i problemów młodego pokolenia.

1. Struktura wieku respondentów

Najliczniejszą grupę uczestników badania stanowiła młodzież w wieku **14–15 lat**, która odpowiadała za ponad dwie piąte wszystkich ankietowanych. Znaczący udział miały również osoby w wieku **18–20 lat**, natomiast najmniejszą grupę stanowili respondenci w wieku **16–17 lat**.

Wykres 17 Wiek respondentów. Sonda 2026.

Struktura wieku wskazuje, że badanie objęło zarówno uczniów starszych klas szkół podstawowych, jak i młodzież szkół ponadpodstawowych. Dzięki temu możliwe było poznanie opinii osób znajdujących się na różnych etapach edukacji oraz podejmujących pierwsze decyzje dotyczące dalszej nauki, pracy i miejsca zamieszkania.

2. Struktura płci respondentów

W badaniu nieznacznie przeważali chłopcy (53,3%), którzy stanowili ponad połowę respondentów. Dziewczęta odpowiadały za ponad dwie piąte badanej próby. Niewielka grupa uczestników nie chciała podawać płci lub udzieliła odpowiedzi o charakterze żartobliwym. Stosunkowo zrównoważona struktura płci pozwala uznać, że wyniki odzwierciedlają perspektywę zarówno dziewcząt, jak i chłopców, co jest szczególnie istotne przy analizie problemów zdrowia psychicznego, bezpieczeństwa czy sposobów spędzania czasu wolnego.

3. Miejsce zamieszkania

Większość respondentów stanowili mieszkańcy miasta Łapy (70,7%), jednak w badaniu uczestniczyła również liczna grupa młodzieży zamieszkującej tereny wiejskie gminy (29,3%). Struktura miejsca zamieszkania jest zbliżona do rozmieszczenia ludności w gminie i pozwala uwzględnić zarówno perspektywę młodzieży miejskiej, jak i wiejskiej. Ma to szczególne znaczenie przy ocenie dostępności transportu, infrastruktury sportowej i kulturalnej oraz możliwości uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych.

4. Wnioski

Badana grupa charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem pod względem wieku, płci i miejsca zamieszkania. Dominacja osób w wieku 14–15 lat wskazuje, że szczególnie dobrze rozpoznane zostały potrzeby młodszej młodzieży. Jednocześnie znaczący udział osób pełnoletnich pozwala na analizę planów edukacyjnych, zawodowych i migracyjnych młodych mieszkańców Gminy Łapy.

5.2.2. Szkoła i codzienność młodzieży

Szkoła pozostaje najważniejszym środowiskiem funkcjonowania młodych ludzi. To w niej młodzież spędza znaczną część dnia, buduje relacje społeczne, rozwija kompetencje oraz kształtuje swoją aktywność społeczną. W badaniu poproszono respondentów o ocenę różnych aspektów funkcjonowania szkoły, obejmujących warunki nauki, relacje społeczne, poczucie bezpieczeństwa oraz dostępność zajęć pozalekcyjnych.

Wyniki pokazują, że młodzież generalnie pozytywnie ocenia swoje szkoły, choć wskazuje również obszary wymagające dalszego rozwoju.

Ocena warunków w szkołach

Najwyżej ocenionym obszarem okazała się ogólna atmosfera panująca w szkołach. Pozytywnie (odpowiedzi „dobrze” i „bardzo dobrze”) oceniło ją **64,5% respondentów**. Równie wysoko oceniono:

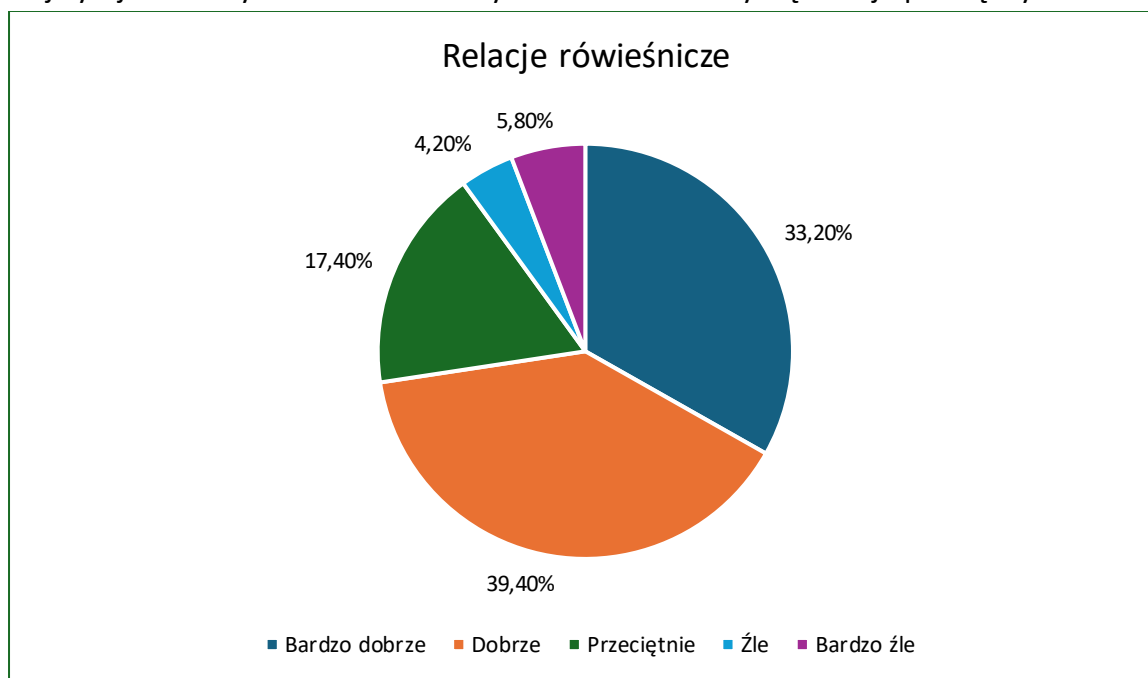
- relacje rówieśnicze – **72,6% ocen pozytywnych**,
- poczucie bezpieczeństwa – **61,0% ocen pozytywnych**,
- relacje z nauczycielami – **53,7% ocen pozytywnych**,
- dostęp do nowoczesnego sprzętu komputerowego – **57,1% ocen pozytywnych**.

Ponad sześciu na dziesięciu uczniów dobrze ocenia klimat swoich szkół. Świadczy to o stosunkowo wysokim poziomie satysfakcji z codziennego funkcjonowania placówek edukacyjnych.

Relacje rówieśnicze

Najwyżej ocenionym obszarem w całym badaniu okazały się relacje pomiędzy uczniami.

91

Wykres 18 Relacje rówieśnicze. Sonda 2026.

Łącznie 72,6% respondentów pozytywnie ocenia relacje z rówieśnikami, co wskazuje na stosunkowo dobrą integrację młodzieży oraz funkcjonowanie grup rówieśniczych. Jednocześnie około 10% uczniów ocenia te relacje negatywnie, co może wskazywać na występowanie problemów związanych z wykluczeniem, konfliktami lub trudnościami adaptacyjnymi części młodych osób.

5. Poczucie bezpieczeństwa

Poczucie bezpieczeństwa jest jednym z najważniejszych warunków prawidłowego rozwoju młodzieży.

Ocena	%
Bardzo dobrze	15,1%
Dobrze	45,9%
Przeciętnie	28,2%
Źle	4,2%
Bardzo źle	6,6%

Tabela 17 Poczucie bezpieczeństwa. Sonda 2026.

Pozytywne poczucie bezpieczeństwa deklaruje 61,0% badanych, jednak ponad jedna trzecia uczniów ocenia ten obszar jedynie przeciętnie lub negatywnie.

Wynik ten pokazuje, że pomimo ogólnie dobrej sytuacji część młodzieży nadal doświadcza sytuacji wpływających na obniżenie poczucia bezpieczeństwa, szczególnie w obszarze relacji społecznych i aktywności internetowej.

6. Relacje z nauczycielami i możliwość uzyskania wsparcia

Ważnym elementem funkcjonowania szkoły są relacje pomiędzy uczniami a nauczycielami.

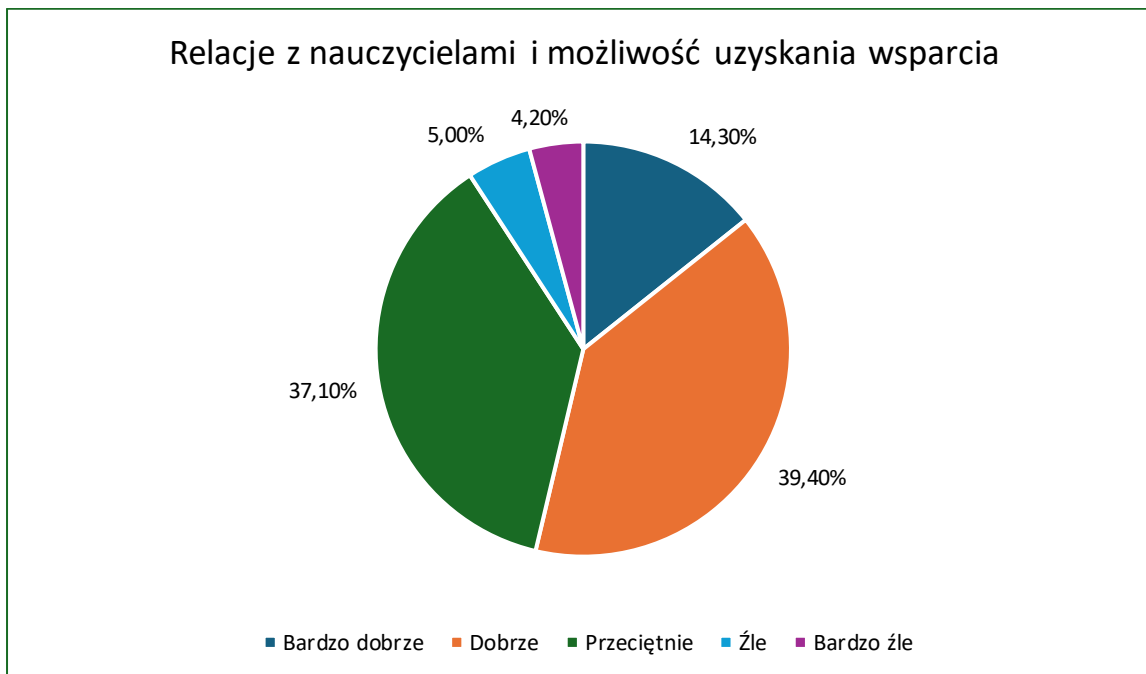

Tabela 18 Relacje z nauczycielami i możliwość uzyskania wsparcia. Sonda 2026

Ponad połowa uczniów (**53,7%**) pozytywnie ocenia relacje z nauczycielami. Jednocześnie wysoki odsetek ocen przeciętnych (37,1%) może świadczyć o potrzebie dalszego wzmacniania komunikacji, wsparcia psychologiczno-pedagogicznego oraz budowania partnerskich relacji w środowisku szkolnym.

7. Dostęp do zajęć pozalekcyjnych

Najniżej ocenionym spośród analizowanych obszarów okazał się dostęp do zajęć pozalekcyjnych.

Pozytywnie ocenia ten obszar 51,7% respondentów, natomiast aż 17,0% wystawia oceny negatywne.

Wynik ten koresponduje z dalszymi częściami badania, w których młodzież bardzo wyraźnie wskazuje potrzebę:

- większej liczby zajęć sportowych,
- warsztatów rozwijających zainteresowania,
- miejsc spotkań młodzieży,
- wydarzeń kulturalnych i integracyjnych.

8. Wnioski

Wyniki badania pokazują, że młodzież generalnie dobrze ocenia funkcjonowanie szkół na terenie Gminy Łapy. Największym atutem szkół są relacje rówieśnicze, atmosfera oraz poczucie bezpieczeństwa. Jednocześnie młodzi mieszkańcy oczekują szerszej oferty zajęć pozalekcyjnych oraz większej liczby możliwości rozwijania swoich zainteresowań poza obowiązkowymi zajęciami szkolnymi.

W porównaniu z badaniem przeprowadzonym w 2021 roku można zauważyć rosnące znaczenie jakości relacji społecznych, dobrostanu psychicznego oraz potrzeby tworzenia atrakcyjnych przestrzeni aktywności dla młodzieży. Wyniki te stanowią ważną wskazówkę przy planowaniu działalności Centrum Aktywności Społecznej oraz lokalnej polityki młodzieżowej Gminy Łapy.

5.2.3. Problemy i zagrożenia młodzieży

Jednym z najważniejszych celów badania „Łapy oczami Młodych 2026” było rozpoznanie problemów i zagrożeń, które w opinii młodych mieszkańców mają największy wpływ na jakość ich życia oraz funkcjonowanie w społeczności lokalnej. Wyniki badania pokazują, że współczesne problemy młodzieży wykraczają poza tradycyjnie rozumiane zagrożenia społeczne i coraz częściej dotyczą zdrowia psychicznego, relacji społecznych oraz funkcjonowania w świecie cyfrowym.

W porównaniu z badaniem przeprowadzonym w 2021 roku wyraźnie wzrosło znaczenie problemów związanych z cyberprzestrzenią, dobrostanem psychicznym oraz potrzebą tworzenia miejsc integracji młodzieży. Oznacza to, że młodzi mieszkańcy coraz częściej dostrzegają zagrożenia wynikające nie tylko z warunków materialnych czy edukacyjnych, ale również z jakości relacji społecznych oraz sposobu spędzania czasu wolnego.

1. Brak miejsc spotkań dla młodzieży

Najczęściej wskazywanym problemem przez respondentów jest brak atrakcyjnych miejsc spotkań przeznaczonych dla młodzieży. Problem ten pojawiał się już w badaniu z 2021 roku, jednak w 2026 roku jego znaczenie jest jeszcze bardziej widoczne.

Młodzi mieszkańcy zwracają uwagę, że obecnie dysponują ograniczoną liczbą przestrzeni, w których mogliby:

- spotykać się ze znajomymi,
- rozwijać zainteresowania,
- uczestniczyć w wydarzeniach młodzieżowych,
- organizować własne inicjatywy,
- spędzać czas w sposób bezpieczny i atrakcyjny.

W odpowiedziach otwartych młodzież wielokrotnie wskazywała potrzebę stworzenia nowoczesnego miejsca dedykowanego młodym ludziom, które pełniłoby funkcję lokalnego centrum spotkań, integracji i aktywności.

Wynik ten należy uznać za jeden z najważniejszych sygnałów płynących z całego badania.

2. Uzależnienia i cyberuzależnienia

Drugim obszarem budzącym szczególny niepokój młodzieży są różnego rodzaju uzależnienia. Respondenci wskazują zarówno na:

- alkohol,
- papierosy i e-papierosy,
- narkotyki i dopalacze,
- uzależnienia od Internetu,
- uzależnienia od mediów społecznościowych,
- nadmierne korzystanie z gier komputerowych.

Na szczególną uwagę zasługuje wzrost znaczenia cyberuzależnień. W przeciwieństwie do badania z 2021 roku młodzież znacznie częściej dostrzega negatywny wpływ nowych technologii na codzienne funkcjonowanie.

Problemy te dotyczą przede wszystkim:

- ograniczania kontaktów bezpośrednich,
- pogorszenia koncentracji,
- zaburzeń snu,
- trudności w nauce,
- pogorszenia zdrowia psychicznego.

Wyniki badania wskazują, że cyberuzależnienia są obecnie postrzegane jako jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla młodego pokolenia.

3. Hejt i przemoc rówieśnicza

Kolejnym istotnym problemem wskazywanym przez respondentów jest hejt oraz różne formy przemocy rówieśniczej.

Problem ten obejmuje:

- obrażanie i wyśmiewanie,
- wykluczanie z grupy,
- rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji,
- cyberprzemoc,
- agresję słowną w Internecie.

Wyniki pokazują, że młodzież coraz częściej postrzega cyberprzemoc jako równie poważne zagrożenie jak przemoc występującą bezpośrednio w środowisku szkolnym.

Szczególnie niepokojące jest to, że skutki hejtu często wpływają na:

- samoocenę młodych ludzi,
- relacje społeczne,
- zdrowie psychiczne,
- poczucie bezpieczeństwa.

Wskazuje to na potrzebę dalszego rozwijania programów edukacyjnych dotyczących bezpieczeństwa cyfrowego, przeciwdziałania przemocy oraz wzmacniania kompetencji społecznych młodzieży.

4. Zdrowie psychiczne i dostęp do wsparcia

Jednym z najbardziej widocznych trendów w badaniu jest rosnące znaczenie problemów zdrowia psychicznego młodzieży.

Respondenci zwracają uwagę na:

- stres szkolny,
- presję osiągnięć,
- problemy emocjonalne,
- poczucie osamotnienia,
- zaburzenia lękowe,
- obniżenie nastroju.

Jednocześnie młodzi mieszkańcy wskazują na potrzebę łatwiejszego dostępu do:

- psychologów,
- pedagogów,
- terapeutów,
- specjalistycznego wsparcia psychiatrycznego.

W porównaniu z badaniem z 2021 roku jest to jeden z obszarów, którego znaczenie wzrosło najbardziej. Świadczy to o rosnącej świadomości młodzieży dotyczącej zdrowia psychicznego oraz gotowości do otwartego mówienia o swoich trudnościach.

5. Poczucie braku perspektyw

Część respondentów wskazuje również na problemy związane z przyszłością i możliwościami rozwoju.

Dotyczy to przede wszystkim:

- ograniczonej liczby atrakcyjnych miejsc pracy,
- konieczności wyjazdu na studia,
- niewielkiej liczby miejsc aktywności młodzieżowej,
- ograniczonych możliwości rozwoju zainteresowań.

Wyniki te są szczególnie istotne w kontekście planów migracyjnych młodzieży omawianych w dalszej części raportu.

6. Wnioski

Wyniki badania pokazują, że największymi problemami młodzieży w Gminie Łapy są obecnie:

- brak miejsc spotkań dla młodych ludzi,
- cyberuzależnienia i uzależnienia behawioralne,
- hejt i cyberprzemoc,
- problemy zdrowia psychicznego,
- ograniczone możliwości rozwoju zainteresowań.

W porównaniu z 2021 rokiem wyraźnie wzrosło znaczenie zagrożeń związanych z funkcjonowaniem młodzieży w środowisku cyfrowym oraz dobrostanem psychicznym.

Oznacza to konieczność rozwijania działań profilaktycznych, edukacyjnych i środowiskowych skierowanych do młodych mieszkańców.

5.2.4. Czas wolny i oczekiwania wobec CAS

Sposób spędzania czasu wolnego przez młodzież jest jednym z kluczowych wskaźników jakości życia młodych mieszkańców oraz atrakcyjności lokalnej oferty społecznej i kulturalnej. Wyniki badania pokazują, że młodzież oczekuje znacznie szerszej i bardziej zróżnicowanej oferty aktywności niż ta, która jest obecnie dostępna.

Jednocześnie respondenci bardzo wyraźnie wskazują na potrzebę stworzenia przestrzeni dedykowanej młodym ludziom, która mogłaby funkcjonować w ramach Centrum Aktywności Społecznej.

96

1. Jak młodzież spędza wolny czas?

Najczęściej wskazywane formy spędzania czasu wolnego obejmują:

- spotkania ze znajomymi,
- korzystanie z Internetu i mediów społecznościowych,
- aktywność sportową,
- oglądanie filmów i seriali,
- gry komputerowe,
- słuchanie muzyki.

Wyniki pokazują, że aktywność młodzieży koncentruje się głównie wokół relacji rówieśniczych oraz aktywności cyfrowych.

Jednocześnie wielu respondentów deklaruje, że oferta lokalna nie zawsze odpowiada ich zainteresowaniom i potrzebom.

2. Preferowane zajęcia i aktywności

Respondenci wskazywali, jakie działania powinny znaleźć się w ofercie skierowanej do młodzieży.

Największym zainteresowaniem cieszą się:

- zajęcia sportowe,
- wydarzenia muzyczne,
- warsztaty artystyczne,
- zajęcia związane z nowymi technologiami,
- turnieje i wydarzenia integracyjne,
- warsztaty rozwijające zainteresowania.

Młodzież oczekuje przede wszystkim oferty aktywnej, nowoczesnej i odpowiadającej współczesnym zainteresowaniom.

3. Brakująca infrastruktura

Jednym z najważniejszych wniosków płynących z badania jest potrzeba rozwoju infrastruktury dedykowanej młodzieży.

Najczęściej wskazywane są:

- kluby młodzieżowe,
- miejsca spotkań i integracji,

- przestrzenie rekreacyjne,
- skatepark,
- nowoczesne obiekty sportowe,
- miejsca organizacji wydarzeń młodzieżowych.

Wyniki te potwierdzają, że młodzi mieszkańcy oczekują nie tylko nowych zajęć, ale również stworzenia przestrzeni umożliwiającej samodzielną aktywność.

4. Oczekiwania wobec Centrum Aktywności Społecznej

Wyniki badania pokazują bardzo duże oczekiwania wobec przyszłej działalności Centrum Aktywności Społecznej.

Młodzież oczekuje, że CAS będzie miejscem:

- spotkań rówieśniczych,
- rozwijania zainteresowań,
- organizacji wydarzeń i warsztatów,
- realizacji inicjatyw młodzieżowych,
- zdobywania nowych kompetencji,
- działalności wolontariackiej.

Istotne jest również to, że młodzi mieszkańcy oczekują realnego wpływu na kształt oferty CAS i chcą współtworzyć proponowane działania.

5. Potrzeby kulturalne i sportowe

Wyniki badania wskazują na duże zainteresowanie:

- koncertami,
- wydarzeniami plenerowymi,
- turniejami sportowymi,
- zajęciami rekreacyjnymi,
- warsztatami kreatywnymi.

Młodzież oczekuje regularnej i różnorodnej oferty wydarzeń organizowanych na terenie gminy, dzięki którym nie będzie konieczne poszukiwanie atrakcji wyłącznie w większych miastach.

6. Wnioski

Analiza sposobów spędzania czasu wolnego pokazuje, że młodzież dysponuje znacznym potencjałem aktywności, który nie zawsze znajduje odzwierciedlenie w dostępnej ofercie lokalnej.

Najważniejsze oczekiwania młodych mieszkańców dotyczą:

1. stworzenia nowoczesnego miejsca spotkań młodzieży,
2. rozwoju oferty sportowej i rekreacyjnej,
3. organizacji wydarzeń kulturalnych,
4. rozwoju zajęć rozwijających zainteresowania,
5. zapewnienia młodzieży wpływu na ofertę CAS,
6. tworzenia przestrzeni sprzyjających integracji i aktywności społecznej.

Wyniki te pokazują, że Centrum Aktywności Społecznej może stać się jednym z najważniejszych narzędzi wzmocnienia aktywności młodzieży, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz budowania więzi młodych mieszkańców z lokalną społecznością.

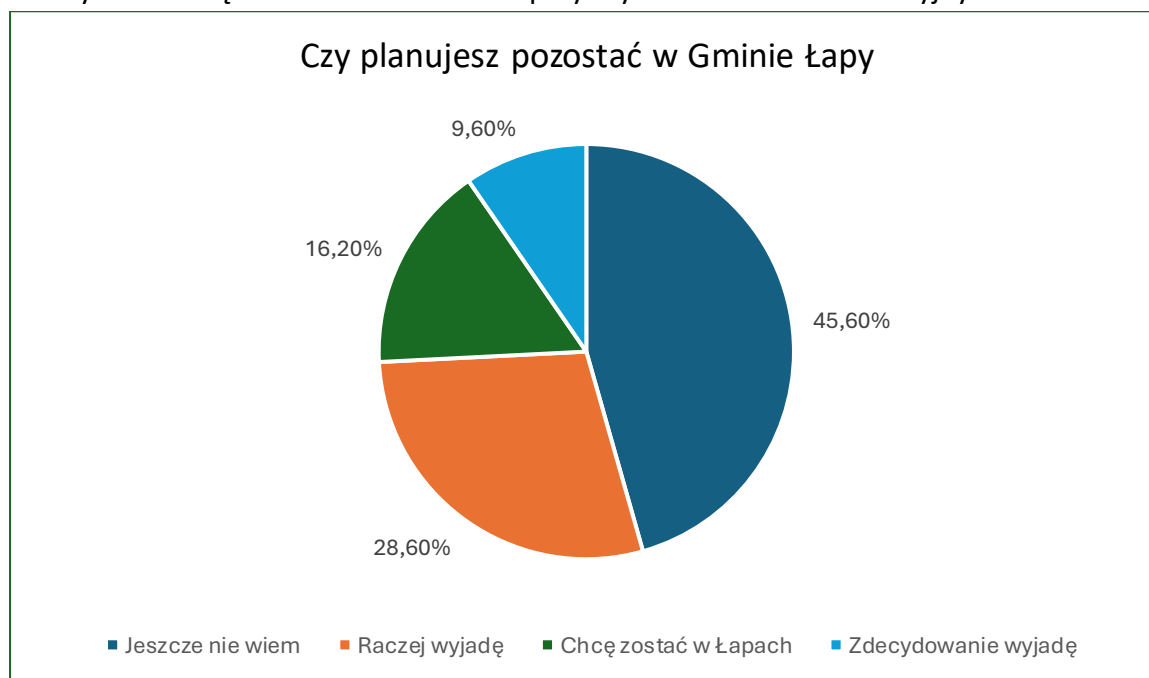
5.2.5. Plany życiowe i migracyjne młodzieży

Jednym z najważniejszych zagadnień badania „Łapy oczami Młodych 2026” było poznanie planów edukacyjnych, zawodowych i migracyjnych młodych mieszkańców. Odpowiedzi respondentów pozwalają ocenić, na ile Gmina Łapy jest postrzegana przez młodzież jako atrakcyjne miejsce do życia w przyszłości oraz jakie czynniki wpływają na decyzje dotyczące pozostania lub wyjazdu po zakończeniu nauki.

Uzyskane wyniki pokazują, że większość młodych mieszkańców wiąże swoją najbliższą przyszłość z edukacją poza gminą, jednak ich stosunek do Łap jest zdecydowanie bardziej złożony niż tylko deklaracja wyjazdu. Wielu respondentów traktuje opuszczenie gminy jako etap związany z nauką lub zdobywaniem doświadczenia zawodowego, a nie jako definitywne zerwanie więzi z miejscem zamieszkania.

1. Czy młodzież chce pozostać w Łapach?

W odpowiedzi na pytanie dotyczące planów związanych z przyszłym miejscem zamieszkania największa grupa respondentów deklarowała niezdecydowanie. Oznacza to, że decyzje młodych ludzi są silnie uzależnione od przyszłych możliwości edukacyjnych i zawodowych.

Wykres 19 Plany związane z przyszłym miejscem zamieszkania. Sonda 2026.

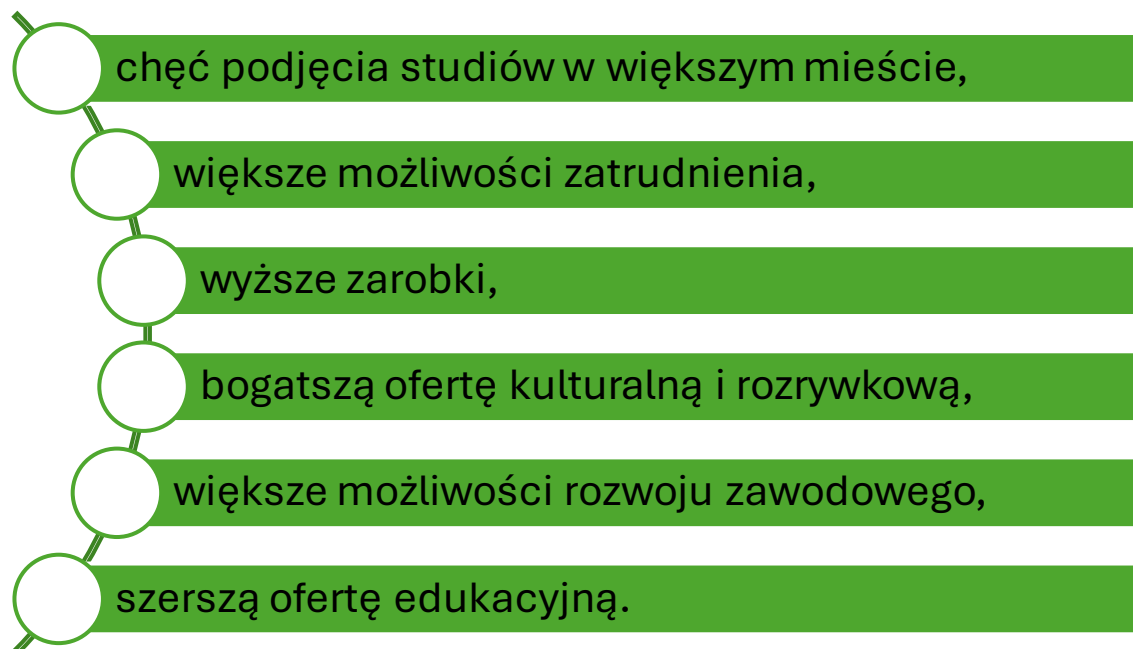
Wyniki pokazują, że jedynie około jedna szóstka badanych jest obecnie przekonana o chęci pozostania w Łapach na stałe. Jednocześnie ponad 45% młodzieży nie podjęło jeszcze ostatecznej decyzji, co oznacza, że lokalna polityka młodzieżowa może realnie wpływać na przyszłe wybory tej grupy.

łącznie 38,2% respondentów deklaruje zamiar wyjazdu, podczas gdy 45,6% pozostaje niezdecydowanych. To właśnie ta druga grupa stanowi najważniejszy potencjał dla przyszłego rozwoju gminy.

2. Dlaczego młodzi mieszkańcy planują wyjazd?

Respondenci wskazywali kilka głównych powodów, które mogłyby skłonić ich do opuszczenia Łap po zakończeniu nauki.

Najczęściej wymieniane przyczyny obejmują:

Wykres 20 Główne powody ewentualnego opuszczenia Łap. Sonda 2026.

Wyniki wskazują, że głównym motywem planowanych migracji nie jest niezadowolenie z życia w Łapach, lecz poszukiwanie szerszych możliwości rozwoju.

W odpowiedziach otwartych najczęściej pojawiały się miasta takie jak: Białystok, Warszawa, Gdańsk, Wrocław, Kraków.

Młodzież postrzega te ośrodki jako miejsca oferujące większe możliwości edukacyjne, zawodowe i społeczne.

3. Edukacja jako główny czynnik migracyjny

Analiza wyników pokazuje, że najważniejszym powodem planowanego wyjazdu jest edukacja.

Dla wielu młodych mieszkańców wyjazd do większego miasta oznacza:

- podjęcie studiów,
- rozwój kompetencji zawodowych,
- zdobycie nowych doświadczeń,
- zwiększenie szans na rynku pracy.

Wynik ten jest typowy dla gmin średniej wielkości i nie musi oznaczać trwałej utraty młodych mieszkańców. Kluczowe znaczenie ma stworzenie warunków zachęcających do powrotu po zakończeniu edukacji.

4. Rynek pracy i perspektywy zawodowe

Drugim najważniejszym czynnikiem wpływającym na decyzje migracyjne są perspektywy zatrudnienia.

Młodzi mieszkańcy zwracają uwagę na:

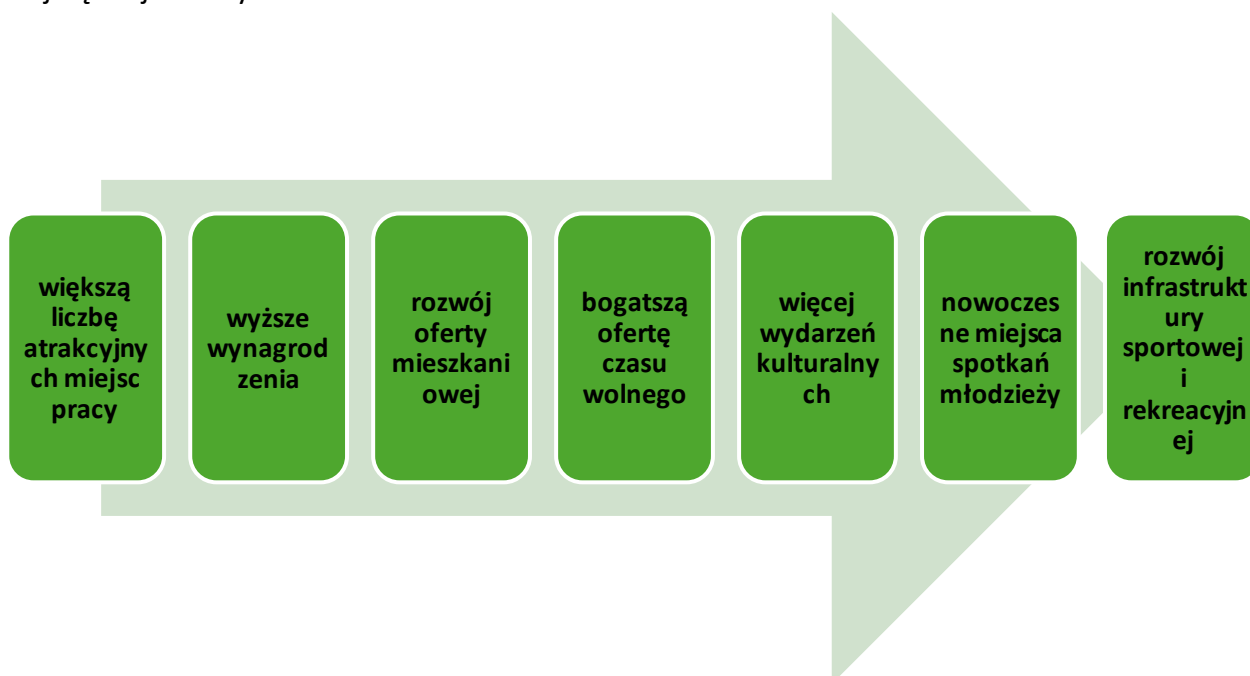
- ograniczoną liczbę atrakcyjnych miejsc pracy,
- niewielką ofertę zatrudnienia dla osób z wyższymi kwalifikacjami,
- niższe wynagrodzenia niż w dużych miastach,
- ograniczone możliwości rozwoju kariery.

Wyniki te są spójne z wcześniejszymi częściami diagnozy, w których mieszkańcy wskazywali potrzebę rozwoju przedsiębiorczości oraz działań aktywizacyjnych.

5. Co mogłoby zatrzymać młodych mieszkańców?

Respondenci zostali również zapytani o działania, które mogłyby zwiększyć atrakcyjność Łap jako miejsca do życia w przyszłości.

Najczęściej wskazywano:

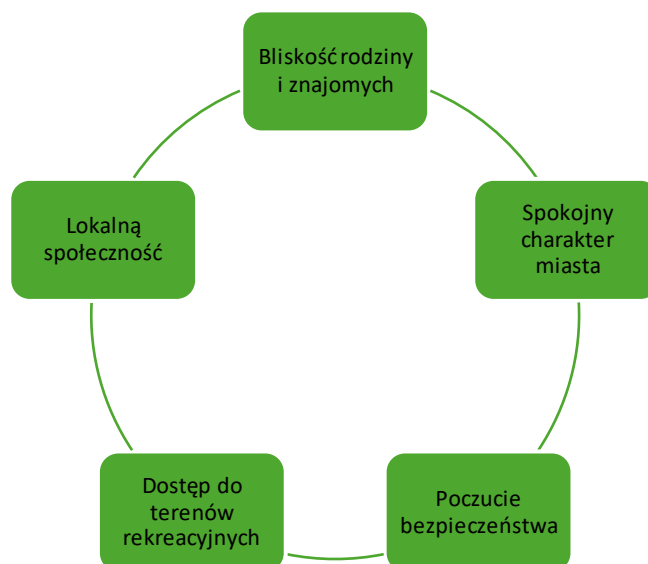

Rysunek 9 Czynniki mogące zniwelować chęć migracji poza Gminę Łąpy. Sonda 2026.

Wyniki pokazują, że młodzi mieszkańcy oczekują nie tylko poprawy sytuacji ekonomicznej, ale również rozwoju jakości życia i możliwości samorealizacji.

6. Więzy młodzieży z miejscem zamieszkania

Pomimo planów związanych z wyjazdem znaczna część respondentów deklaruje pozytywny stosunek do Łap. Młodzież docenia przede wszystkim:

Rysunek 10 Czynniki mogące mieć wpływ na decyzję o pozostaniu w Gminie Łapy. Sonda 2026.

Oznacza to, że potencjalne migracje mają przede wszystkim charakter edukacyjno-zawodowy, a nie wynikają z negatywnej oceny miejsca zamieszkania.

7. Porównanie z wynikami z 2021 roku

Analiza porównawcza pokazuje, że w ciągu ostatnich pięciu lat nie zmieniły się główne motywy planowanych wyjazdów młodzieży.

Zarówno w 2021, jak i w 2026 roku najważniejszymi przyczynami były:

- edukacja,
- praca,
- rozwój zawodowy.

Widoczna jest jednak zmiana w oczekiwaniach młodzieży dotyczących jakości życia. W 2026 roku znacznie większego znaczenia nabierają:

- oferta czasu wolnego,
- miejsca spotkań młodzieży,
- wydarzenia kulturalne,
- możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Oznacza to, że młodzi mieszkańcy coraz częściej zwracają uwagę nie tylko na kwestie ekonomiczne, ale również na jakość codziennego życia.

8. Wnioski

Wyniki badania pokazują, że przyszłość migracyjna młodych mieszkańców Gminy Łapy pozostaje otwarta. Największą grupę stanowią osoby niezdecydowane, których decyzje będą zależały od dalszych możliwości edukacyjnych, zawodowych i społecznych.

Najważniejsze czynniki mogące zatrzymać młodych mieszkańców to:

1. Atrakcyjne miejsca pracy.
2. Możliwości rozwoju zawodowego.
3. Dostępność mieszkań.

4. Rozwój oferty kulturalnej i sportowej.
5. Tworzenie nowoczesnych przestrzeni aktywności młodzieży.
6. Większy wpływ młodzieży na sprawy lokalne.

Wyniki wskazują, że działania skierowane do młodych mieszkańców powinny koncentrować się nie tylko na przeciwdziałaniu migracji, ale przede wszystkim na budowaniu atrakcyjnych warunków do życia, rozwoju i realizacji aspiracji młodego pokolenia.

5.2.6. Porównanie wyników 2021–2026

Porównanie wyników sond przeprowadzonych wśród młodzieży w latach 2021 i 2026 pozwala ocenić zmiany, jakie zaszły w postrzeganiu Gminy Łapy przez młodych mieszkańców, ich potrzebach, problemach oraz oczekiwaniach wobec lokalnej oferty społecznej. Analiza wskazuje, że choć część problemów pozostaje niezmienna, to wyraźnie zmieniają się priorytety młodego pokolenia oraz sposób postrzegania jakości życia w gminie. Najważniejszą zmianą jest przesunięcie zainteresowania młodzieży z kwestii infrastrukturalnych i materialnych w kierunku jakości relacji społecznych, zdrowia psychicznego, aktywności obywatelskiej oraz możliwości samorealizacji.

1. Zmiana postrzegania największych problemów młodzieży

W 2021 roku młodzież najczęściej wskazywała na brak atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego, ograniczoną ofertę wydarzeń oraz niedostateczną infrastrukturę sportowo-rekreacyjną. Problemy te nadal pozostają aktualne, jednak w 2026 roku pojawiły się nowe wyzwania związane z funkcjonowaniem społecznym i psychicznym młodych ludzi.

Obszar	2021	2026	Trend
Brak miejsc spotkań dla młodzieży	bardzo wysoki problem	bardzo wysoki problem	↔
Oferta czasu wolnego	wysoki problem	wysoki problem	↔
Zdrowie psychiczne młodzieży	umiarkowane znaczenie	bardzo wysokie znaczenie	↑↑
Cyberuzależnienia	marginalne wskazania	jeden z głównych problemów	↑↑
Cyberprzemoc i hejt	umiarkowane znaczenie	wysokie znaczenie	↑
Poczucie samotności	niskie znaczenie	wyraźny wzrost	↑

Tabela 19 Najważniejsze zmiany i wyzwania pomiędzy badaniami 2021 i 2026.

Najbardziej widocznym trendem jest wzrost znaczenia problemów psychicznych i społecznych. Młodzież coraz częściej zwraca uwagę na stres, presję, problemy emocjonalne oraz negatywne skutki nadmiernego korzystania z technologii cyfrowych.

2. Szkoła i codzienne funkcjonowanie

W obu badaniach szkoła pozostaje centralnym miejscem życia młodzieży. Jednocześnie w 2026 roku uczniowie częściej zwracają uwagę na jakość relacji społecznych i atmosferę niż na kwestie materialne.

Najważniejsze obserwacje

- poprawiła się ocena wyposażenia szkół i dostępu do nowoczesnych technologii,
- wzrosło znaczenie wsparcia psychologicznego,
- większe znaczenie mają relacje z rówieśnikami i nauczycielami,
- młodzież częściej oczekuje indywidualnego podejścia do swoich potrzeb.

W porównaniu z 2021 rokiem szkoła jest dziś postrzegana nie tylko jako miejsce nauki, ale również jako ważne środowisko wspierające dobrostan psychiczny i rozwój społeczny.

103

3. Aktywność społeczna i obywatelska

Jednym z najbardziej pozytywnych trendów jest wzrost zainteresowania młodzieży sprawami lokalnymi. W badaniu z 2021 roku stosunkowo niewielu respondentów deklarowało zainteresowanie uczestnictwem w działaniach społecznych lub obywatelskich. W 2026 roku obserwujemy większą gotowość do angażowania się w:

- wolontariat,
- inicjatywy lokalne,
- działania społeczne,
- konsultacje dotyczące spraw młodzieży.

Szczególnie istotny jest wysoki poziom deklarowanej gotowości do pomagania innym, który wskazuje na znaczący potencjał społeczny młodego pokolenia.

Obszar	2021	2026	Trend
Zainteresowanie wolontariatem	umiarkowane	wysokie	↑
Chęć udziału w inicjatywach społecznych	umiarkowana	wysoka	↑
Poczucie wpływu na sprawy miasta	niskie	nieco wyższe	↑
Gotowość pomagania innym	wysoka	bardzo wysoka	↑

4. Oczekiwania wobec oferty lokalnej

W obu badaniach młodzież wskazuje potrzebę rozwijania oferty skierowanej do młodych mieszkańców. Jednak charakter oczekiwań uległ zmianie.

W badaniu z 2021 r. Najczęściej wskazywano:

- obiekty sportowe,
- miejsca rekreacji,
- wydarzenia plenerowe,
- poprawę infrastruktury.

W 2026 r. młodzież nadal oczekuje inwestycji infrastrukturalnych, ale znacznie częściej wskazuje również na:

- kluby młodzieżowe,
- miejsca spotkań,
- przestrzenie aktywności społecznej,
- warsztaty rozwijające zainteresowania,
- wydarzenia kulturalne,
- możliwość współtworzenia oferty.

Rysunek 11 Oczekiwania wobec oferty lokalnej 2021 r. a 2026 r.

Oznacza to przejście od oczekiwań dotyczących samej infrastruktury do oczekiwań związanych z aktywnością i uczestnictwem.

5. Zmiana oczekiwań wobec Centrum Aktywności Społecznej

W 2021 roku młodzież wskazywała przede wszystkim potrzebę organizowania zajęć i wydarzeń. W 2026 roku oczekiwania są znacznie szersze. CAS postrzegany jest jako miejsce:

- spotkań młodzieży,
- rozwijania pasji,
- organizowania inicjatyw oddolnych,
- aktywności obywatelskiej,
- wolontariatu,
- zdobywania nowych kompetencji.

Jest to wyraźny sygnał, że młodzi mieszkańcy oczekują aktywnego uczestnictwa w tworzeniu oferty, a nie wyłącznie korzystania z gotowych działań.

6. Plany migracyjne młodzieży

Wyniki obu badań pokazują, że głównymi powodami planowanych wyjazdów pozostają edukacja i praca. Nie zmieniły się główne kierunki migracji:

- Białystok,
- Warszawa,
- większe miasta akademickie.

Zmieniły się natomiast oczekiwania wobec miejsca zamieszkania.

2021 – najważniejsze były:

- miejsca pracy,
- możliwości edukacyjne.

2026 – oprócz pracy i edukacji młodzież coraz częściej wskazuje:

- jakość życia,
- ofertę czasu wolnego,
- kulturę,
- miejsca spotkań,
- możliwości rozwoju zainteresowań.

Wskazuje to na rosnące znaczenie tzw. jakości życia jako czynnika wpływającego na decyzje migracyjne.

105

7. Kluczowe trendy 2021–2026

Trendy wzrostowe (↑)

- znaczenie zdrowia psychicznego,
- świadomość problemów cyberuzależnień,
- zainteresowanie wolontariatem,
- oczekiwania wobec miejsc spotkań młodzieży,
- zainteresowanie współdecydowaniem,
- znaczenie jakości życia i relacji społecznych.

Trendy stabilne (↔)

- potrzeba rozwijania oferty czasu wolnego,
- potrzeba rozwoju infrastruktury sportowej,
- migracje edukacyjne do większych miast,
- oczekiwania dotyczące miejsc pracy.

Trendy spadkowe (↓)

- znaczenie tradycyjnych problemów infrastrukturalnych,
- koncentracja wyłącznie na inwestycjach materialnych.

Wniosek strategiczny

Porównanie wyników badań z lat 2021 i 2026 pokazuje, że młodzież Gminy Łapy staje się coraz bardziej świadoma swoich potrzeb i oczekiwań. Młodzi mieszkańcy nie oczekują już wyłącznie infrastruktury czy wydarzeń rozrywkowych. Coraz większego znaczenia nabierają zdrowie psychiczne, jakość relacji społecznych, możliwość współdecydowania oraz dostęp do przestrzeni umożliwiających rozwój zainteresowań i aktywność obywatelską.

Oznacza to, że lokalna polityka młodzieżowa powinna koncentrować się nie tylko na inwestycjach infrastrukturalnych, ale również na tworzeniu warunków do aktywnego uczestnictwa młodych mieszkańców w życiu społecznym, wzmacnianiu ich dobrostanu psychicznego oraz budowaniu trwałych więzi z lokalną społecznością.

Diagnoza potrzeb i potencjału w 14 ustawowych obszarach usług

Diagnoza 2026 identyfikuje luki w systemie oraz potencjał do rozwoju nowych form wsparcia, bazując na triangulacji danych statystycznych, ankietowych i opinii ekspertów.

6.1.....P

olityka prorodzinna, wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Wsparcie rodziny w Gminie Łapy realizowane jest głównie poprzez asystenturę rodziny oraz placówki wsparcia dziennego. W 2025 roku 3 asystentów rodziny objęło wsparciem 30 rodzin, w których wychowywało się 64 dzieci. Praca asystentów koncentruje się na rodzinach przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, często współwystępujące z bezrobociem i chorobami. Ważnym elementem systemu jest Świetlica Socjoterapeutyczna „Świat w kolorach”, z której w 2025 r. korzystało 57 dzieci. Gmina finansuje również pobyt dzieci w pieczy zastępczej (40 dzieci w 2025 r.), co generuje rosnące koszty dla budżetu, sięgające blisko 1,38 mln zł rocznie.

107

Wnioski z ankiety 2026 i odniesienie do diagnozy 2021:

- **Zmiana priorytetów wsparcia**

Podczas gdy w 2021 r. mieszkańcy wskazywali głównie na potrzeby materialne, w 2026 r. priorytetem stało się poradnictwo psychologiczne i psychiatryczne (47,0%) oraz wsparcie w sytuacjach kryzysowych i terapia rodzinna (46,2%).

- **Przyczyny trudności**

Respondenci jako główne powody bezradności rodziców wskazują uzależnienia (58,2% wskazań) oraz niskie umiejętności wychowawcze (40,7%).

- **Ewolucja potrzeb**

W porównaniu do 2021 r. odnotowano wzrost zapotrzebowania na usługi specjalistyczne. Wyniki ankiet potwierdzają konieczność uruchomienia „Akademii Rodziny”, która oferowałaby systemową psychoterapię, co popiera duża część społeczności jako sposób na zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej.

6.2. Pomoc społeczna i wsparcie w trudnych sytuacjach

System pomocy społecznej w Gminie Łapy przeszedł transformację od modelu zasiłkowego do usługowego. Dominującymi powodami przyznawania wsparcia pozostają bezrobocie (361 rodzin), długotrwała choroba (342 rodziny) oraz ubóstwo (342 rodziny). CUS zarządza również dożywianiem w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”, obejmując wsparciem 271 dzieci. Kluczowym narzędziem personalizacji pomocy stały się Indywidualne Plany Usług Społecznych (IPUS) – w 2025 r. opracowano ich rekordową liczbę 516.

Wnioski z ankiety 2026 i odniesienie do diagnozy 2021:

- **Sukces deinstytucjonalizacji**

Odnotowano znaczący spadek wskaźnika deprivacji lokalnej – z 10,98% w 2019 r. do 6,45% w 2025 r.. Potwierdza to skuteczność obranej w 2021 r. strategii odchodzenia od świadczeń pieniężnych na rzecz usług.

- **Utrzymujące się wyzwania**

Mimo poprawy statystyk, bezrobocie nadal jest postrzegane jako jeden z trzech najważniejszych problemów społecznych (42,7% wskazań).

- **Nowe zjawiska**

Respondenci w 2026 r. znacznie częściej niż w 2021 r. wskazują na wykluczenie społeczne wynikające z samotności, co wymusza rozwój usług integracyjnych i aktywizujących, a nie tylko osłonowych.

6.3. Promocja i ochrona zdrowia oraz wsparcie osób z niepełnosprawnościami

108

Gmina Łapy dynamicznie rozwija usługi dla osób o ograniczonej sprawności. Kluczowe projekty obejmują usługę teleopieki, w ramach której wchodzi: usługi sąsiedzkie (20 osób), usługi opiekuńcze (14 osób), specjalistyczne usługi opiekuńcze (60 osób), usługi asystenckie (12 osób) oraz opaski bezpieczeństwa (37 użytkowników), transport door-to-door (131 osób) oraz asystenturę osobistą (60 beneficjentów w 2025 r.). Nowością jest ciesząca się dużym uznaniem Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego.

Wnioski z ankiety 2026 i odniesienie do diagnozy 2021:

- **Przesunięcie akcentów w opiece nad seniorami**

W 2021 r. głównym postulatem była likwidacja barier mobilności (co zrealizowano przez transport door-to-door). W 2026 r. największym problemem osób starszych stała się samotność i izolacja społeczna (57,3%) oraz brak wsparcia rodziny (57,3%).

- **Krytyczna luka w zdrowiu psychicznym**

Respondenci w 2026 r. alarmują o narastającym problemie kondycji psychicznej dzieci i młodzieży (58,1% wskazań na cyberuzależnienia) oraz braku lokalnego dostępu do usług psychiatry dziecięcego finansowanego ze środków NFZ.

- **Barieri w ochronie zdrowia**

Aż 65,8% mieszkańców wskazuje na ograniczony dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej i diagnostyki jako kluczowe wyzwanie, co jest wynikiem znacznie silniejszym niż w badaniach z 2021 roku. Ponad 90% mieszkańców popiera dalszy rozwój wypożyczalni sprzętu, co pokazuje trwałość zapotrzebowania na wsparcie w rehabilitacji.

6.4. Edukacja publiczna i czas wolny dzieci i młodzieży

Gmina dysponuje kompletnym systemem oświatowym obejmującym 7 szkół podstawowych oraz 2 publiczne żłobki, które w 2025 r. zapewniały 95 miejsc, skutecznie eliminując problem kolejek oczekujących. Ważnym ogniwem wsparcia jest Świetlica Socjoterapeutyczna „Świat w kolorach”, która obejmuje opieką 57 dzieci z rodzin z dysfunkcjami. W placówkach oświatowych w 2025 r. realizowano innowacyjne programy profilaktyczne: „Unplugged” (dla 40 uczniów klas VIII, przeciwdziałanie substancjom psychoaktywnym) oraz „GADKI” (dla 40 uczniów klas I–III, ochrona przed krzywdzeniem). Ponadto gmina rozpoczęła w 2025 r. szeroki projekt rozwoju talentów w przedszkolach, obejmujący wsparciem 620 dzieci.

Wnioski z ankiety 2026 i odniesienie do diagnozy 2021:

- **Kryzys więzi z gminą**
Wyniki ankiet z 2026 r. są alarmujące – jedynie 15% młodzieży planuje wiązać swoją przyszłość z Łapami, co wskazuje na pogłębienie trendu emigracyjnego zidentyfikowanego w 2021 r..
- **Zmiana charakteru zagrożeń**
W 2021 r. dominował problem uzależnień tradycyjnych (alkohol, papierosy). Obecnie na pierwszy plan wysunęły się cyberuzależnienia (58,1% wskazań) oraz kryzysy zdrowia psychicznego (51,3%).
- **Deficyt przestrzeni**
Aż 70,9% respondentów wskazuje na krytyczny brak nowoczesnych miejsc spotkań dla młodych ludzi. Młodzież postuluje utworzenie Centrum Aktywności Młodzieży lub miejsca łączącego rozrywkę (np. kręgle, e-sport) z ofertą edukacyjną.

6.5. Kultura, sport, turystyka i aktywność obywatelska

Działalność kulturalna opiera się na Domu Kultury z nową siedzibą (21 pracowni). W 2025 r. miasto świętowało 100-lecie praw miejskich, co stało się impulsem do licznych wydarzeń integracyjnych. Aktywizację mieszkańców wspiera Centrum Aktywności Społecznej (CAS), oferujące m.in. zajęcia Pilates oraz grupy wsparcia. Potencjał społeczny gminy buduje Klub Wolontariusza (38 wolontariuszy). Infrastrukturę sportową tworzy Ośrodek Kultury Fizycznej.

Wnioski z ankiety 2026 i odniesienie do diagnozy 2021:

- **Akceptacja nowych form aktywności**
CAS stał się drugą najwyżej ocenianą usługą w gminie (45,6% rozpoznawalności), co potwierdza zasadność rekomendacji z 2021 r. o potrzebie utworzenia miejsca integracji „poza-zasiłkowej”.
- **Gotowość do współdziałania**
Poparcie dla wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej wzrosło do 64,9%, co stanowi solidny fundament dla wdrażania deinstytucjonalizacji usług opiekuńczych.
- **Niewykorzystany potencjał turystyczny**
Mieszkańcy doceniają walory przyrodnicze Narwiańskiego Parku Narodowego, jednak 31,4% uważa, że gmina nie jest odpowiednio przystosowana dla turystów, wskazując na braki w infrastrukturze okołoturystycznej (np. ścieżki rowerowe, tablice informacyjne).

6.6. Mieszkalnictwo i ochrona środowiska

Gmina zarządza zasobem 44 mieszkań komunalnych oraz dysponuje 4 lokalami treningowymi/wspomaganyymi, które mają pełne obłożenie i wysoką ocenę standardu. W obszarze ochrony środowiska aktywnie działa Punkt Konsultacyjny Programu „Czyste Powietrze” (59 zaświadczeń w 2024 r.), a gmina realizuje projekty grantowe na odnawialne źródła energii („Zielone Łapy”). W 2024 r. przyjęto nowy Program Ochrony Środowiska do 2029 r..

Wnioski z ankiety 2026 i odniesienie do diagnozy 2021:

- **Utrzymujący się deficyt lokali:**
Mimo rozwoju mieszkań treningowych, lista oczekujących na lokale socjalne pozostaje stabilna i obejmuje ok. 40 rodzin.
- **Zmiana nastawienia do mieszkalnictwa wspomagane:**
W 2021 r. obawiano się stygmatyzacji osób w mieszkaniach chronionych. Diagnoza 2026 pokazuje, że model ten został w pełni zaakceptowany, a mieszkańcy postulują jego rozszerzenie.
- **Postulat „odbetonowania”:**
Mieszkańcy w ankietach (2026) krytycznie oceniają brak zieleni w centrum (np. przy bibliotece) i domagają się tworzenia parków kieszonkowych oraz miejsc zacienionych dla seniorów i rodziców z dziećmi.

110

6.7. Przeciwdziałanie bezrobociu i reintegracja zawodowa

Głównym narzędziem reintegracji jest Klub Integracji Społecznej „Sukces w działaniu”, który w 2025 r. objął wsparciem 23 nowych uczestników. W latach 2020–2023 z usług KIS skorzystały 222 osoby, z czego 57 podjęło zatrudnienie. Wsparcie dla przedsiębiorczości realizuje Ośrodek Przedsiębiorczości, wspierający start-upy i mikroprzedsiębiorstwa, które stanowią 98% lokalnego rynku pracy.

Wnioski z ankiety 2026 i odniesienie do diagnozy 2021:

- **Utrwalenie zjawiska „sypialni”**
Ujemne saldo dojazdów do pracy wynosi -624 osoby, co potwierdza, że Łapy stają się bazą noclegową dla Białegostoku. Jest to silniejszy wniosek niż w 2021 r., wpływający na osłabienie lokalnych więzi społecznych.
- **Problem bezrobocia długotrwałego**
Mimo spadku ogólnej liczby bezrobotnych, udział osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy wynosi 61%, co wskazuje na konieczność zintensyfikowania działań terapeutyczno-motywacyjnych, a nie tylko szkoleniowych.
- **Nowe potrzeby zawodowe**
Respondenci (szczególnie młodzież) wskazują na brak ofert pracy dla osób z wyższym wykształceniem. Jako rozwiązanie naprawcze proponuje się utworzenie strefy coworkingu w Inkubatorze Przedsiębiorczości, co umożliwiłoby specjalistom pracę zdalną przy jednoczesnym pozostaniu w gminie.

Podsumowując, diagnoza w tych 14 obszarach wykazuje, że o ile infrastruktura gminy jest dobrze rozwinięta, o tyle największym wyzwaniem pozostaje bariera informacyjna oraz konieczność specjalizacji usług w stronę wsparcia zdrowia psychicznego i opieki nad rodzinami i najstarszymi seniorami (80+).

6.8. Podsumowanie porównawcze procesów diagnostycznych (2021–2026)

Proces transformacji systemowej w Gminie Łapy, zapoczątkowany w 2021 roku przekształceniem MOPS w Centrum Usług Społecznych, przyniósł fundamentalną zmianę w modelu wsparcia mieszkańców. Porównanie wyników diagnoz z lat 2021 i 2026 obrazuje przejście od rozwiązywania problemów czysto socjalnych (ubóstwo, bezrobocie) w stronę adresowania wyzwań relacyjnych, psychicznych i demograficznych.

111

- Skuteczność modelu usługowego:** W 2021 r. system opierał się głównie na świadczeniach pieniężnych, a wskaźnik deprywacji lokalnej był wysoki. Do 2025 r. odnotowano spadek odsetka osób korzystających z pomocy społecznej z 10,98% do 6,45%, a CUS systematycznie realizuje ponad 500 Indywidualnych Planów Usług Społecznych (IPUS) rocznie, co świadczy o dojrzałości nowego systemu.
- Ewolucja potrzeb seniorów:** W 2021 r. priorytetem była likwidacja barier transportowych, co zrealizowano przez usługę door-to-door (131 użytkowników w 2025 r.). Obecnie największym deficytem nie jest już mobilność, lecz samotność i izolacja społeczna seniorów (57,3% wskazań), co wymusza rozwój usług środowiskowych świadczonych w miejscu zamieszkania.
- Kryzys więzi młodych z gminą:** Podczas gdy w 2021 r. diagnozowano głównie tradycyjne uzależnienia, w 2026 r. kluczowym zagrożeniem stały się cyberuzależnienia (58,1%) oraz brak perspektyw życiowych. Alarmujący jest fakt, że jedynie 15% młodzieży planuje wiązać przyszłość z łapami, postrzegając miasto jako „sypialnię” Białegostoku.
- Luka w ochronie zdrowia:** Wzrosło społeczne oczekiwanie na specjalistyczną diagnostykę i rehabilitację – w 2026 r. aż 65,8% mieszkańców uznaje ograniczony dostęp do lekarzy za główną barierę, co jest wynikiem znacznie silniejszym niż pięć lat wcześniej.

6.9. Mapa luk i nadmiarów systemu usług społecznych

Obszar usług	Zasoby i „nadmiary” (co mamy/jest wystarczające)	Luki i deficyty (czego brakuje)	Rekomendowany kierunek działań
Seniorzy i niepełnosprawność	Usługi teleopiekuńcze w zakresie opasek bezpieczeństwa (37 opasek), transport door-to-door (131 osób). Dzienny Dom i Klub Senior+.	Brak wystarczającej liczby miejsc w DPS. Deficyt rehabilitacji specjalistycznej w miejscu zamieszkania. Luka	Rozwój usług sąsiedzkich i opieki wychnieniowej.

Obszar usług	Zasoby i „nadmiary” (co mamy/jest wystarczające)	Luki i deficyty (czego brakuje)	Rekomendowany kierunek działań
	Wypożyczalnia sprzętu (90% poparcia).	w opiece nad grupą 80+.	
Dzieci, młodzież i rodzina	Sieć 7 szkół podstawowych. 0 brakujących miejsc w żłobkach (95 miejsc). Świetlica „Świat w kolorach” (57 dzieci).	Niewystarczające wsparcie w zakresie psychiatrii dziecięcej. Luka w systemowej psychoterapii rodzinnej. Brak nowoczesnej oferty spędzania czasu wolnego.	Uruchomienie Akademii Rodziny.
Pomoc społeczna i mieszkalnictwo	Spadek liczby beneficjentów zasiłków (do 6,45%). Kadra CUS (27 osób w zespole pomocy). 4 mieszkania wspomagane i treningowe.	40 rodzin oczekujących na mieszkania socjalne.	Rozszerzenie bazy mieszkań socjalnych, wspomaganych i treningowych oraz rozbudowa zasobu mieszkań Gminy Łapy.
Rynek pracy i reintegracja	Aktywny KIS (23 uczestników). Inkubator Przedsiębiorczości. Wysoki potencjał sektora NGO (57 podmiotów).	Wysokie bezrobocie długotrwałe (ponad 60%). Zjawisko „miasta-sypialni” i odpływ młodych.	Utworzenie strefy coworkingu i wsparcie start-upów dla młodych.
Zdrowie i profilaktyka	Wysokie poparcie dla PPS (84,5%). Realizacja programów „Unplugged” i „GADKI”.	Deficyt wiedzy o dostępnych usługach (bariera informacyjna). Uzależnienia alkoholowe (17 rodzin w systemie).	Intensyfikacja promocji usług CUS i mobilnych punktów informacyjnych.

Tabela 20 Mapa luk i nadmiarów systemu usług społecznych

Kluczowe wnioski z mapowania:

- **Paradoks infrastrukturalny**

Gmina posiada bardzo nowoczesną i wystarczającą bazę oświatową oraz kulturalną (nowy Dom Kultury z 21 pracownikami), jednak zmaga się z „luką mentalną” – młodzież nie widzi w tych zasobach szansy na przyszłość (tylko 15% planuje zostać w Gminie Łapy po zakończeniu edukacji).

- **Przesunięcie w opiece**

Odnotowano sukces w likwidacji luk w opiece nad dziećmi do lat 3 (nadmiar miejsc/brak kolejek), przy jednoczesnym pogłębianiu się luki w opiece stacjonarnej dla seniorów.

- **Luka specjalistyczna**

Najpoważniejszym deficytem niematerialnym jest ograniczony dostęp do psychiatrii dziecięcej w systemie wsparcia finansowanego ze środków NFZ, co przy rosnącej liczbie dzieci w kryzysie zdrowia psychicznego (17 w PPS) powinno zostać priorytetem na kolejne lata.

- **Potencjał społeczny jako „nadmiar”**

Największym kapitałem gminy jest sektor NGO (57 organizacji) oraz gotowość mieszkańców do wolontariatu (64,9% poparcia), co stanowi gotowy fundament do wypełniania luk w usługach opiekuńczych.

6.10. Rekomendacje strategiczne i operacyjne na lata 2026–2030

Na podstawie zidentyfikowanych deficytów, wypracowano plan działań priorytetowych, mających na celu optymalizację lokalnego systemu usług społecznych.

6.10.1. Wsparcie rodziny i zdrowia psychicznego - priorytet interwencyjny

Wyniki diagnoz wskazują, że obszar wsparcia rodziny i zdrowia psychicznego powinien stać się jednym z najważniejszych kierunków rozwoju usług społecznych w Gminie Łapy w kolejnych latach. W porównaniu z diagnozą z 2021 r. wyraźnie wzrosło znaczenie problemów związanych z kondycją psychiczną dzieci i młodzieży, konfliktami rodzinnymi, przeciążeniem opiekunów oraz trudnościami wychowawczymi.

Jednocześnie analiza danych finansowych pokazuje systematyczny wzrost kosztów interwencji zastępczych, w tym pieczy zastępczej. W 2025 roku wydatki gminy związane z pobytem dzieci w pieczy zastępczej osiągnęły poziom około **1,38 mln zł**, co stanowi jeden z najwyższych kosztów w obszarze wsparcia rodziny. Oznacza to konieczność przesunięcia

części działań z poziomu interwencji kryzysowej na poziom profilaktyki, wczesnego wsparcia oraz wzmacniania rodzin biologicznych.

1. Uruchomienie „Akademii Rodziny”

Rekomenduje się realizację kompleksowej usługi społecznej funkcjonującej przy Centrum Usług Społecznych pod nazwą **„Akademia Rodziny”**, której celem będzie wzmacnianie kompetencji wychowawczych, poprawa relacji rodzinnych oraz zapobieganie sytuacjom prowadzącym do rozpadu rodzin i umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Program powinien obejmować:

- psychoterapię rodzinną,
- mediacje rodzinne,
- konsultacje psychologiczne dla rodziców i dzieci,
- poradnictwo wychowawcze,
- grupy wsparcia dla rodziców,
- warsztaty kompetencji rodzicielskich,
- szkołę dla rodziców i opiekunów,
- programy wspierające rodziny przeżywające kryzysy rozwojowe i ekonomiczne,
- trening zastępowania agresji dla uczniów.

Szczególną uwagę należy skierować do rodzin:

- objętych pracą socjalną,
- korzystających z asystenta rodziny,
- zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej,
- doświadczających przemocy lub konfliktów rodzinnych,
- wychowujących dzieci z problemami emocjonalnymi i rozwojowymi.

Każde skutecznie przeprowadzone wsparcie rodziny biologicznej może oznaczać uniknięcie wieloletnich kosztów pieczy zastępczej, a przede wszystkim pozwala dziecku pozostać w swoim naturalnym środowisku wychowawczym.

2. Rozszerzenie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego o moduł zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży

Wyniki badań mieszkańców oraz sondy młodzieżowej pokazują, że problemy zdrowia psychicznego należą obecnie do najważniejszych wyzwań społecznych. W badaniu mieszkańców aż **39,3% respondentów** wskazało potrzebę poprawy dostępu do psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej, natomiast młodzi mieszkańcy zwracali uwagę na stres, przeciążenie psychiczne, samotność, cyberprzemoc i problemy emocjonalne.

Rekomenduje się:

- zwiększenie liczby godzin pracy psychiatrii dzieci i młodzieży,
- rozwój konsultacji psychologicznych i psychoterapeutycznych,
- uruchomienie szybkiej ścieżki wsparcia dla dzieci w kryzysie psychicznym,
- stworzenie programu wsparcia dla rodziców dzieci z problemami emocjonalnymi,
- rozwój współpracy ze szkołami i poradnią psychologiczno-pedagogiczną.

Długoterminowym celem powinno być stworzenie lokalnego systemu wsparcia zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, umożliwiającego uzyskanie pomocy bez konieczności wielomiesięcznego oczekiwania na wizytę specjalistyczną.

3. Program profilaktyki zdrowia psychicznego w szkołach

Rekomenduje się wdrożenie kompleksowego programu profilaktyki zdrowia psychicznego obejmującego wszystkie szkoły na terenie gminy.

Program powinien obejmować:

- warsztaty radzenia sobie ze stresem,
- rozwijanie kompetencji emocjonalnych,
- naukę komunikacji i rozwiązywania konfliktów,
- działania przeciwdziałające przemocy rówieśniczej,
- programy wzmacniające odporność psychiczną młodzieży,
- trening zastępowania agresji,
- szkolenia dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania kryzysów psychicznych.

Działania te powinny być realizowane nie tylko interwencyjnie, ale przede wszystkim profilaktycznie.

4. Wzmocnienie profilaktyki behawioralnej i higieny cyfrowej

W porównaniu z badaniem z 2021 roku wyraźnie wzrosło znaczenie problemów związanych z cyberuzależnieniami, nadmiernym korzystaniem z mediów społecznościowych oraz cyberprzemocą.

Rekomenduje się kontynuację programów profilaktycznych, takich jak „Unplugged”, przy jednoczesnym rozszerzeniu ich zakresu o:

- higienę cyfrową,
- bezpieczne korzystanie z Internetu,
- przeciwdziałanie cyberprzemocy,
- profilaktykę uzależnień od gier komputerowych,
- edukację dotyczącą mediów społecznościowych,
- przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym,
- realizację programów rekomendowanych przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.

Program powinien obejmować zarówno młodzież, jak i rodziców, którzy często nie posiadają wystarczającej wiedzy dotyczącej zagrożeń cyfrowych.

5. System wczesnego wykrywania kryzysów rodzinnych

Rekomenduje się stworzenie lokalnego systemu monitorowania i wczesnego reagowania na sytuacje kryzysowe występujące w rodzinach.

System powinien opierać się na współpracy:

- szkół,
- przedszkoli,
- CUS,

- służby zdrowia,
- Policji,
- organizacji pozarządowych.

Celem jest identyfikowanie problemów na wczesnym etapie i uruchamianie wsparcia zanim konieczne staną się kosztowne interwencje instytucjonalne.

6. Program wsparcia rodziców dzieci i młodzieży

W odpowiedzi na rosnące problemy wychowawcze rekomenduje się stworzenie stałego programu edukacyjnego dla rodziców.

Zakres programu powinien obejmować:

- wychowanie dzieci i nastolatków,
- komunikację w rodzinie,
- korzystanie z nowych technologii,
- zdrowie psychiczne dzieci,
- przeciwdziałanie uzależnieniom,
- budowanie relacji rodzinnych.

Działania te mogą być realizowane w formule warsztatów, webinarów oraz spotkań grup wsparcia.

7. Rozwój terapii środowiskowej i grup wsparcia

Rekomenduje się rozwój grup wsparcia skierowanych do:

- rodziców dzieci z niepełnosprawnościami,
- rodziców dzieci z zaburzeniami psychicznymi,
- rodzin doświadczających kryzysów,
- młodzieży przeżywającej trudności emocjonalne,
- osób po doświadczeniu przemocy.

Grupy te powinny pełnić funkcję zarówno terapeutyczną, jak i integracyjną.

Wniosek strategiczny

Analiza danych z lat 2021–2026 wskazuje, że problemy zdrowia psychicznego, kryzysy rodzinne oraz trudności wychowawcze stają się jednym z głównych wyzwań społecznych Gminy Łapy. Jednocześnie rosnące koszty pieczy zastępczej pokazują, że konieczne jest przesunięcie środka ciężkości z działań interwencyjnych na działania profilaktyczne, terapeutyczne i wspierające rodzinę biologiczną.

Priorytetem powinno być stworzenie lokalnego systemu wsparcia rodziny i zdrowia psychicznego, obejmującego „Akademię Rodziny”, rozwinięte poradnictwo specjalistyczne, profilaktykę zdrowia psychicznego, wsparcie rodziców oraz działania ograniczające skutki uzależnień behawioralnych. Inwestycje w ten obszar mają potencjał przynieść zarówno wymierne korzyści społeczne, jak i ograniczyć koszty związane z pieczą zastępczą, leczeniem kryzysów psychicznych i interwencjami społecznymi w przyszłości.

6.10.2. Nowoczesna oferta dla młodzieży – przeciwdziałanie emigracji

Młodzież stanowi jeden z najważniejszych zasobów rozwojowych Gminy Łapy, dlatego tworzenie warunków sprzyjających jej aktywności, rozwojowi i budowaniu więzi z miejscem zamieszkania powinno być jednym z kluczowych priorytetów lokalnej polityki społecznej. Wyniki sondy „Łapy oczami Młodych 2026” wskazują, że młodzi mieszkańcy są coraz bardziej świadomi swoich potrzeb i oczekiwań, a jednocześnie coraz częściej wiążą decyzje o przyszłym miejscu życia nie tylko z możliwościami edukacyjnymi i zawodowymi, ale również z jakością życia, dostępnością atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego oraz możliwością realizowania własnych zainteresowań.

Badanie wykazało, że jedynie 16,2% młodych mieszkańców deklaruje chęć pozostania w Łapach, natomiast 38,2% planuje wyjazd po zakończeniu edukacji, a aż 45,6% pozostaje niezdecydowanych. Oznacza to, że niemal połowa młodego pokolenia nie podjęła jeszcze ostatecznej decyzji dotyczącej swojej przyszłości, co stwarza realną możliwość wpływania na ich wybory poprzez odpowiednio zaprojektowane działania rozwojowe.

Jednocześnie wyniki badania pokazują, że najczęściej wskazywanym problemem młodzieży pozostaje brak atrakcyjnych miejsc spotkań, nowoczesnej infrastruktury społecznej oraz oferty odpowiadającej zainteresowaniom współczesnego młodego pokolenia. Aż **70,9% respondentów** wskazało potrzebę stworzenia nowych przestrzeni aktywności i integracji młodzieżowej. W porównaniu z badaniem przeprowadzonym w 2021 roku wyraźnie wzrosło również znaczenie możliwości współdecydowania o sprawach lokalnych, rozwijania własnych pasji oraz uczestnictwa w działaniach społecznych i obywatelskich.

Należy podkreślić, że planowane migracje młodych mieszkańców wynikają przede wszystkim z chęci zdobycia wykształcenia oraz poszukiwania lepszych perspektyw zawodowych, a nie z negatywnej oceny miejsca zamieszkania. Młodzież wysoko ocenia bezpieczeństwo, relacje społeczne oraz lokalny charakter Łap, jednak oczekuje większych możliwości rozwoju osobistego, edukacyjnego i społecznego. Oznacza to, że skuteczne przeciwdziałanie emigracji młodych ludzi wymaga nie tylko tworzenia miejsc pracy, ale również budowania nowoczesnej i atrakcyjnej przestrzeni życia odpowiadającej potrzebom współczesnego pokolenia.

W związku z powyższym rekomenduje się rozwój kompleksowej oferty skierowanej do młodzieży, obejmującej nowoczesne przestrzenie aktywności, wsparcie rozwoju kompetencji przyszłości, zwiększenie udziału młodych mieszkańców w życiu publicznym oraz tworzenie warunków sprzyjających realizacji aspiracji edukacyjnych, zawodowych i społecznych na terenie gminy. Działania te powinny stanowić

integralny element lokalnej strategii przeciwdziałania depopulacji oraz budowania długofalowego potencjału rozwojowego Gminy Łapy.

1. Utworzenie strefy coworkingu

Rekomenduje się adaptację części pomieszczeń Inkubatora Przedsiębiorczości na miejsca pracy zdalnej, co pozwoli młodym specjalistom pozostać w gminie mimo braku dużych zakładów pracy na miejscu.

2. Transformacja CAS i Domu Kultury

Wprowadzenie nowoczesnych, atrakcyjnych dla młodzieży sekcji (e-sport, projektowanie graficzne) oraz bezpłatnych zajęć w pracowniach, aby odpowiedzieć na postulat 70,9% mieszkańców dotyczący braku atrakcyjnych miejsc spotkań.

3. Utworzenie Młodzieżowego Centrum Aktywności i Integracji

Wyniki sondy „Łapy oczami Młodych 2026” wskazują, że jednym z najczęściej sygnalizowanych problemów jest brak atrakcyjnych miejsc spotkań dla młodzieży. Rekomenduje się utworzenie stałej przestrzeni młodzieżowej funkcjonującej przy CAS lub Domu Kultury, wyposażonej w strefę relaksu, przestrzeń do organizacji wydarzeń, warsztatów i spotkań nieformalnych. Miejsce powinno być współzarządzane przez młodzież, co zwiększy identyfikację młodych mieszkańców z lokalną społecznością i wzmocni ich kompetencje obywatelskie.

4. Program „Młodzi dla Łap” – rozwój wolontariatu i inicjatyw młodzieżowych

Badanie wykazało wysoką gotowość młodych mieszkańców do angażowania się w działania społeczne i wolontariackie. Rekomenduje się uruchomienie młodzieżowego budżetu inicjatyw lokalnych, umożliwiającego realizację własnych projektów społecznych, ekologicznych, sportowych czy kulturalnych. Działanie to pozwoli wykorzystać potencjał społeczny młodzieży oraz zwiększyć ich wpływ na rozwój gminy.

5. Program wsparcia kompetencji przyszłości

W odpowiedzi na zmieniające się potrzeby rynku pracy rekomenduje się rozwój bezpłatnych warsztatów i szkoleń z zakresu kompetencji cyfrowych, sztucznej inteligencji, programowania, grafiki komputerowej, marketingu internetowego, przedsiębiorczości oraz pracy zdalnej. Takie działania zwiększą konkurencyjność młodych mieszkańców na rynku pracy i ograniczą konieczność migracji zarobkowej.

6. Rozwój lokalnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego

Wyniki sondy wskazują, że wielu młodych mieszkańców planuje wyjazd głównie ze względów edukacyjnych i zawodowych. Rekomenduje się utworzenie punktu doradztwa kariery wspierającego młodzież w wyborze ścieżki edukacyjnej, planowaniu kariery oraz poznawaniu możliwości zatrudnienia i rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy i regionu.

7. Program „Wracam do Łap”

W celu przeciwdziałania trwałej emigracji młodych mieszkańców rekomenduje się stworzenie systemu zachęt dla osób studiujących lub pracujących poza gminą. Program mógłby obejmować staże wakacyjne u lokalnych przedsiębiorców, bazę ofert pracy dla absolwentów, wsparcie dla młodych przedsiębiorców oraz promocję możliwości powrotu po zakończeniu edukacji.

8. Rozbudowa oferty wsparcia psychologicznego dla młodzieży

W porównaniu z badaniem z 2021 r. wyraźnie wzrosło znaczenie problemów zdrowia psychicznego, stresu i samotności. Rekomenduje się rozwój poradnictwa psychologicznego, grup wsparcia dla młodzieży, warsztatów kompetencji emocjonalnych oraz działań profilaktycznych realizowanych wspólnie przez szkoły, CUS i CAS.

119

9. Rozwój oferty wydarzeń młodzieżowych

Rekomenduje się organizację cyklicznych wydarzeń adresowanych do młodzieży, takich jak festiwale młodzieżowe, koncerty, turnieje e-sportowe, nocne maratony sportowe, warsztaty kreatywne czy spotkania z inspirującymi osobami. Badanie pokazało, że atrakcyjna oferta czasu wolnego jest jednym z czynników mogących zwiększyć przywiązanie młodych mieszkańców do miejsca zamieszkania.

Wniosek strategiczny

Przeciwdziałanie emigracji młodych mieszkańców wymaga działań wykraczających poza tworzenie miejsc pracy. Wyniki badań z 2026 r. pokazują, że o decyzjach młodych ludzi coraz częściej decyduje jakość życia, możliwość rozwoju zainteresowań, dostęp do nowoczesnej infrastruktury społecznej, poczucie wpływu na otoczenie oraz atrakcyjna oferta czasu wolnego. Dlatego polityka młodzieżowa Gminy Łapy powinna łączyć działania edukacyjne, społeczne, kulturalne i gospodarcze, tworząc warunki do realizacji aspiracji młodego pokolenia w miejscu zamieszkania.

6.10.3. Deinstytucjonalizacja 2.0 – opieka nad seniorami i osobami z niepełnosprawnościami

Proces starzenia się społeczeństwa oraz wzrost liczby osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu stanowią jedno z najważniejszych wyzwań społecznych Gminy Łapy na najbliższe lata. Wyniki diagnozy z 2026 r. pokazują, że mieszkańcy jako najważniejsze problemy osób starszych wskazują samotność i izolację społeczną (57,3%), brak wsparcia rodziny (57,3%), problemy zdrowia psychicznego (38,5%) oraz ograniczony dostęp do usług zdrowotnych i opiekuńczych. Jednocześnie zarówno seniorzy, jak i osoby z niepełnosprawnościami oczekują przede wszystkim usług realizowanych w miejscu zamieszkania, które pozwolą im jak najdłużej zachować samodzielność i pozostawać w swoim środowisku lokalnym.

W związku z tym rekomenduje się przejście do modelu „Deinstytucjonalizacja 2.0”, którego celem będzie dalsze ograniczanie konieczności korzystania z całodobowych form opieki na

rzecz rozwijania usług środowiskowych, sąsiedzkich, asystenckich i wspierających opiekunów rodzinnych.

1. Rozwój usług sąsiedzkich i lokalnych sieci wsparcia

Rekomenduje się systematyczne rozwijanie usług sąsiedzkich jako najtańszej i jednocześnie najbardziej naturalnej formy wsparcia osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

Usługi te mogłyby obejmować:

- pomoc w codziennych zakupach,
- dostarczanie leków,
- wsparcie w załatwianiu spraw urzędowych,
- towarzyszenie podczas wizyt lekarskich,
- drobne prace domowe,
- regularne wizyty przeciwdziałające samotności.

Szczególą uwagę należy skierować do grupy seniorów **80+**, którzy najczęściej doświadczają ograniczeń funkcjonalnych oraz osamotnienia.

Rozwój lokalnych sieci wsparcia powinien opierać się na współpracy:

Rysunek 12 Lokalna sieć współpracy

Działania te pozwolą ograniczać konieczność kierowania mieszkańców do kosztownych placówek całodobowej opieki oraz wzmacniać więzi społeczne w społeczności lokalnej.

2. Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych

Zgodnie z wynikami diagnozy społecznej obserwowany jest systematyczny wzrost liczby osób starszych, osób z niepełnosprawnościami oraz mieszkańców wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Jednocześnie wskazywane są deficyty w zakresie dostępności usług świadczonych w miejscu zamieszkania, co może prowadzić do przedwczesnej instytucjonalizacji osób zależnych.

W odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby planuje się:

- zwiększenie dostępności usług opiekuńczych świadczonych w środowisku lokalnym;
- rozwój specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz chorobami otępiennymi;

- wprowadzenie elastycznych form wsparcia dostosowanych do indywidualnych potrzeb beneficjentów;
- rozszerzenie godzin świadczenia usług, w tym wsparcia w godzinach popołudniowych i weekendowych;
- wykorzystanie teleopieki i nowoczesnych technologii wspierających bezpieczeństwo osób zależnych;
- rozwój usług wytchnieniowych dla opiekunów nieformalnych;
- zwiększenie liczby asystentów osobistych osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja działania przyczyni się do wydłużenia okresu samodzielnego funkcjonowania mieszkańców w ich naturalnym środowisku, poprawy jakości życia osób wymagających wsparcia oraz odciążenia rodzin pełniących funkcje opiekuńcze. Jednocześnie będzie stanowić praktyczną realizację założeń deinstytucjonalizacji usług społecznych poprzez przenoszenie ciężaru wsparcia z opieki całodobowej i instytucjonalnej na usługi świadczone w społeczności lokalnej.

3. Rozbudowa usług asystencji osobistej

Wyniki diagnozy wskazują, że rozwój usług asystenckich jest jednym z najczęściej wskazywanych kierunków wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Rekomenduje się:

- zwiększenie liczby asystentów osobistych,
- wydłużenie czasu świadczenia usług,
- objęcie wsparciem osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
- rozwój asystencji dla seniorów niesamodzielnym,
- stworzenie systemu szybkiego reagowania na nagłe potrzeby mieszkańców.

Asystencja osobista umożliwi osobom wymagającym wsparcia bardziej niezależne funkcjonowanie oraz aktywniejszy udział w życiu społecznym.

4. Rozszerzenie opieki wytchnieniowej

Diagnoza wskazuje na rosnące obciążenie opiekunów rodzinnych sprawujących codzienną opiekę nad osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami. W wielu przypadkach są to osoby w wieku produkcyjnym, które łączą obowiązki zawodowe z opieką nad bliskimi.

Rekomenduje się:

- zwiększenie liczby godzin opieki wytchnieniowej,
- rozwój opieki dziennej i weekendowej,
- możliwość korzystania z krótkoterminowego pobytu całodobowego,
- tworzenie grup wsparcia dla opiekunów,
- zapewnienie poradnictwa psychologicznego dla rodzin.

Rozwój opieki wytchnieniowej pozwoli ograniczyć wypalenie opiekuńcze, poprawi dobrostan opiekunów oraz umożliwi dłuższe utrzymanie opieki rodzinnej w środowisku domowym.

5. Mobilna diagnostyka i usługi zdrowotne blisko mieszkańca

Jednym z najczęściej zgłaszanych problemów przez mieszkańców jest utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów, rehabilitacji oraz badań diagnostycznych. Problem ten szczególnie dotyczy seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz mieszkańców sołectw. Rekomenduje się rozważenie wdrożenia modelu mobilnej diagnostyki obejmującego:

- przenośne aparaty EKG,
- mobilne USG,
- podstawowe badania przesiewowe,
- badania profilaktyczne realizowane w miejscu zamieszkania,
- okresowe punkty diagnostyczne organizowane w świetlicach wiejskich i sołectwach.

Model ten mógłby być realizowany we współpracy z:

- podmiotami leczniczymi,
- NFZ,
- programami profilaktycznymi Ministerstwa Zdrowia,
- organizacjami pozarządowymi.

Takie rozwiązanie ograniczyłoby bariery transportowe oraz zwiększyłoby dostępność usług zdrowotnych dla osób mniej mobilnych.

6. Rozwój usług teleopiekuńczych i usług wykorzystujących nowe technologie

W kolejnych latach rekomenduje się rozwijanie systemu usług teleopiekuńczych (w skład których wchodzi obecnie usługi opiekuńcze, asystenckie, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie i opaski bezpieczeństwa jako uzupełnienia usług środowiskowych.

Zakres działań może obejmować:

- opaski bezpieczeństwa z przyciskiem SOS,
- monitoring parametrów zdrowotnych,
- zdalny kontakt z opiekunem lub ratownikiem,
- przypomnienia o przyjmowaniu leków,
- system szybkiego reagowania w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia.

Rozwiązania te pozwalają zwiększać bezpieczeństwo osób samotnych przy jednoczesnym ograniczaniu kosztów opieki instytucjonalnej.

7. Przestrzeń Aktywności Senioralnej i przeciwdziałanie samotności

Diagnoza wykazała, że samotność i izolacja społeczna stanowią obecnie najważniejszy problem osób starszych. Dlatego działania opiekuńcze powinny być uzupełniane aktywizacją społeczną.

Rekomenduje się:

- rozwój klubów seniora,
- tworzenie lokalnych centrów aktywności senioralnej,
- organizację działań międzypokoleniowych,
- rozwój wolontariatu senioralnego,
- programy „Senior dla Seniora” oraz „Młodzi dla Seniorów”.

Celem tych działań powinno być nie tylko wsparcie opiekuńcze, ale również poprawa dobrostanu psychicznego i jakości życia osób starszych.

8. Mieszkalnictwo wspomagane i wspierane

W perspektywie kolejnych lat warto rozważyć rozwój mieszkań wspomaganych i treningowych czy też mieszkań z usługami i mieszkań ze wsparciem dla osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami.

Rozwiązanie to może stanowić pośrednią formę pomiędzy samodzielnym zamieszkiwaniem a pobytem w placówce całodobowej, umożliwiając:

- zachowanie większej niezależności,
- ograniczenie kosztów opieki instytucjonalnej,
- utrzymanie więzi ze społecznością lokalną.

Wniosek strategiczny

Rozwój usług społecznych dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami powinien koncentrować się na dalszym wzmacnianiu usług środowiskowych i deinstytucjonalnych. Priorytetem powinno być umożliwienie mieszkańcom jak najdłuższego pozostawania w swoim miejscu zamieszkania przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa, wsparcia i aktywności społecznej. Model „Deinstytucjonalizacja 2.0” powinien opierać się na usługach opiekuńczych, specjalistycznych usługach opiekuńczych, usługach sąsiedzkich, asystencji osobistej, opiece wytchnieniowej, usługach teleopiekuńczych (w tym usługi opiekuńcze, asystenckie, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie i opaski bezpieczeństwa) oraz mobilnych usługach zdrowotnych, stanowiąc odpowiedź na wyzwania związane ze starzeniem się społeczności lokalnej Gminy Łapy.

6.10.4. Promocja i przełamanie barier systemowych

Skuteczność lokalnego systemu usług społecznych zależy nie tylko od jakości i dostępności oferowanych usług, ale również od poziomu wiedzy mieszkańców o możliwościach uzyskania wsparcia oraz od stopnia dostępności infrastruktury publicznej. Wyniki ewaluacji funkcjonowania Centrum Usług Społecznych w Łapach pokazują, że pomimo wysokiej oceny jakości świadczonych usług część mieszkańców nadal nie posiada pełnej wiedzy o dostępnej ofercie lub napotyka bariery utrudniające korzystanie z usług społecznych. Dotyczy to przede wszystkim osób starszych, mieszkańców sołectw, osób wykluczonych cyfrowo oraz osób o ograniczonej mobilności.

Jednocześnie mieszkańcy coraz częściej zwracają uwagę na jakość przestrzeni publicznej, dostępność budynków oraz potrzebę tworzenia przyjaznego środowiska życia odpowiadającego wyzwaniom starzejącego się społeczeństwa i zmian klimatycznych. W związku z tym rekomenduje się wdrożenie działań służących zarówno zwiększeniu dostępności usług społecznych, jak również poprawie jakości przestrzeni publicznej i przełamywaniu barier utrudniających aktywne uczestnictwo mieszkańców w życiu lokalnym.

1. Kampania „CUS bliżej mieszkańca”

Pomimo kilkuletniego funkcjonowania Centrum Usług Społecznych część mieszkańców nadal deklaruje niewystarczającą wiedzę na temat dostępnych usług, warunków korzystania ze wsparcia oraz możliwości uzyskania pomocy. Problem ten jest szczególnie widoczny wśród

mieszkańców obszarów wiejskich, seniorów oraz osób korzystających z tradycyjnych form komunikacji.

Rekomenduje się realizację długofalowej kampanii informacyjnej „CUS bliżej mieszkańca”, której celem będzie aktywne docieranie do osób, które z różnych powodów nie korzystają z oferty CUS lub nie posiadają wiedzy o dostępnych usługach.

Działania powinny obejmować:

- uruchomienie mobilnych punktów informacyjnych odwiedzających wszystkie sołectwa,
- regularne dyżury pracowników CUS w świetlicach wiejskich,
- organizację spotkań informacyjnych dla mieszkańców,
- rozwój lokalnych ambasadorów usług społecznych (liderzy społeczni, sołtysi, wolontariusze),
- przygotowanie prostych materiałów informacyjnych dostosowanych do potrzeb seniorów,
- wykorzystanie lokalnych mediów, parafii oraz organizacji społecznych do rozpowszechniania informacji.

124

Ważnym elementem kampanii powinno być również indywidualne docieranie do osób samotnych, niesamodzielnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, które często nie korzystają z Internetu i nie mają dostępu do bieżących informacji.

2. Kampania „Łapy – tu się dobrze żyje”

Kampania „Łapy – tu się dobrze żyje” stanowić będzie długofalowe działanie promocyjne i społeczne ukierunkowane na budowanie pozytywnego wizerunku Gminy Łapy jako miejsca przyjaznego mieszkańcom, otwartego na potrzeby różnych grup społecznych oraz wspierającego aktywność obywatelską. Jej celem będzie wzmacnianie poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej, promowanie lokalnych zasobów oraz przełamywanie barier utrudniających współpracę mieszkańców, instytucji i organizacji działających na terenie gminy.

Wyniki diagnozy wskazują, że mieszkańcy wysoko oceniają walory gminy jako miejsca zamieszkania, jednocześnie dostrzegając potrzebę dalszego wzmacniania integracji społecznej, promocji lokalnych inicjatyw oraz zwiększania udziału mieszkańców w życiu publicznym. Istotnym wyzwaniem pozostaje także aktywizacja osób mniej zaangażowanych społecznie oraz budowanie pozytywnego przekazu dotyczącego możliwości rozwoju i jakości życia w gminie.

Kampania będzie opierała się na hasle „Łapy – tu się dobrze żyje”, podkreślającym potencjał społeczny, gospodarczy, edukacyjny, kulturalny i przyrodniczy gminy. Jej założeniem jest prezentowanie Łap jako miejsca, w którym mieszkańcy mają realny wpływ na rozwój lokalny, mogą korzystać z różnorodnej oferty społecznej i aktywnie uczestniczyć w życiu wspólnoty.

W ramach kampanii planuje się:

- promocję lokalnych inicjatyw społecznych, obywatelskich, kulturalnych i sportowych;

- prezentowanie sukcesów mieszkańców, organizacji społecznych, przedsiębiorców i instytucji działających na rzecz rozwoju gminy;
- organizację wydarzeń integracyjnych, festynów, debat i spotkań społecznych;
- prowadzenie działań informacyjnych wzmacniających wiedzę mieszkańców o możliwościach uczestnictwa w życiu publicznym;
- rozwój komunikacji z mieszkańcami z wykorzystaniem mediów społecznościowych, strony internetowej gminy i lokalnych mediów;
- promowanie wolontariatu, sąsiedzkiej współpracy i działań międzypokoleniowych;
- wspieranie inicjatyw budujących lokalną tożsamość i dumę z miejsca zamieszkania;
- podejmowanie działań edukacyjnych przeciwdziałających stereotypom, wykluczeniu społecznemu i barierom w dostępie do aktywności społecznej.

Kampania będzie pełnić funkcję integrującą różne środowiska lokalne oraz wspierać budowę kapitału społecznego, który stanowi jeden z kluczowych zasobów rozwojowych Gminy Łapy. Działania realizowane w jej ramach mają przyczynić się do zwiększenia zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne, wzrostu zaufania społecznego oraz umacniania wizerunku gminy jako miejsca przyjaznego do życia, pracy, rozwoju i aktywnego spędzania czasu.

Hasło przewodnie: „Łapy – tu się dobrze żyje. Razem tworzymy przyszłość naszej gminy.”

3. Cyfrowy CUS – rozwój nowoczesnych kanałów komunikacji

Równolegle do działań prowadzonych bezpośrednio w środowisku lokalnym rekomenduje się dalszy rozwój nowoczesnych kanałów komunikacji.

Zakres działań powinien obejmować:

- upowszechnienie elektronicznego katalogu usług społecznych,
- rozwój aplikacji mobilnej lub internetowego „przewodnika po usługach”,
- możliwość elektronicznego zgłaszania potrzeb i umawiania konsultacji,
- rozwój newslettera dla mieszkańców,
- wykorzystanie mediów społecznościowych do komunikacji z młodszymi grupami odbiorców,
- przygotowanie krótkich filmów i materiałów edukacyjnych dotyczących usług CUS.

Celem jest jednocześnie ograniczanie wykluczenia cyfrowego oraz zwiększanie dostępności informacji dla osób korzystających z nowoczesnych technologii.

4. Modernizacja infrastruktury usług społecznych

Wyniki diagnozy oraz konsultacji społecznych wskazują na konieczność dalszego inwestowania w infrastrukturę wykorzystywaną do realizacji usług społecznych.

Priorytetowym zadaniem powinien być remont i modernizacja obiektu przy ul. Leśnikowskiej 54, w którym funkcjonują m.in. Klub Integracji Społecznej oraz placówka Senior+.

Zakres prac powinien obejmować:

- poprawę standardu pomieszczeń,
- zwiększenie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,

- modernizację sanitariatów,
- poprawę efektywności energetycznej budynku,
- stworzenie przestrzeni do prowadzenia działań aktywizacyjnych i integracyjnych,
- dostosowanie obiektu do potrzeb rosnącej liczby seniorów.

Modernizacja infrastruktury zwiększy komfort korzystania z usług oraz umożliwi rozwój nowych form wsparcia społecznego.

5. Dalsza likwidacja barier architektonicznych

Pomimo wielu działań realizowanych w ostatnich latach mieszkańcy nadal wskazują bariery architektoniczne jako jeden z problemów utrudniających pełne uczestnictwo osób starszych i osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.

Rekomenduje się opracowanie wieloletniego programu dostępności obejmującego:

- audyty dostępności budynków publicznych,
- likwidację progów i barier komunikacyjnych,
- montaż podjazdów i wind,
- dostosowanie oznakowania dla osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi,
- rozwój dostępności informacyjno-komunikacyjnej,
- wdrażanie zasad projektowania uniwersalnego przy wszystkich nowych inwestycjach.

Działania te powinny być prowadzone nie tylko w budynkach samorządowych, ale również w przestrzeni publicznej i miejscach realizacji usług społecznych.

6. Zielona infrastruktura i odporność klimatyczna miasta

W trakcie konsultacji społecznych mieszkańcy wielokrotnie zwracali uwagę na potrzebę zwiększania ilości zieleni oraz poprawy jakości przestrzeni publicznej. Szczególnie często pojawiał się postulat ograniczenia zjawiska tzw. „betonozy” w centrum miasta.

Rekomenduje się realizację programu rozwoju zielonej infrastruktury obejmującego:

- tworzenie parków kieszonkowych,
- zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych,
- nasadzenia drzew w centrum miasta,
- rozwój zielonych skwerów i miejsc odpoczynku,
- montaż małej retencji i systemów gospodarowania wodami opadowymi,
- tworzenie zielonych przystanków i stref wypoczynku.

Działania te przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia odporności miasta na skutki zmian klimatu.

7. Strefy cienia i przestrzenie przyjazne seniorom

W związku z postępującym starzeniem się społeczeństwa rekomenduje się tworzenie przestrzeni publicznych dostosowanych do potrzeb osób starszych.

Powinny one obejmować:

- zacienione miejsca odpoczynku,
- ławki i miejsca rekreacji,
- ogrody społeczne,
- bezpieczne ciągi piesze,
- miejsca integracji międzypokoleniowej.

Rozwiązania te będą szczególnie istotne w okresach wysokich temperatur, które coraz częściej stanowią zagrożenie dla zdrowia seniorów.

8. Otwarty katalog usług społecznych – „Mieszkańcy inspirowują, CUS realizuje”

Istotnym elementem budowania nowoczesnego i elastycznego systemu usług społecznych będzie funkcjonowanie otwartego katalogu usług społecznych, którego rozwój będzie oparty na regularnym dialogu z mieszkańcami oraz rozpoznawaniu ich bieżących potrzeb i zainteresowań. Rozwiązanie to wpisuje się w ideę usług społecznych tworzonych wspólnie z mieszkańcami, a nie wyłącznie dla mieszkańców.

Wyniki diagnozy wskazują, że mieszkańcy oczekują większego wpływu na ofertę działań realizowanych na terenie gminy oraz możliwości współdecydowania o kierunkach rozwoju usług społecznych. Jednocześnie zgłaszają zróżnicowane potrzeby związane z edukacją, integracją społeczną, aktywizacją, zdrowiem, kulturą i rozwojem osobistym, które trudno zamknąć w sztywnym katalogu działań.

W odpowiedzi na te potrzeby Centrum Usług Społecznych będzie prowadziło otwarty katalog usług społecznych, umożliwiającym mieszkańcom zgłaszanie własnych pomysłów i inicjatyw. Propozycje będą mogły być składane za pośrednictwem formularzy elektronicznych, konsultacji społecznych, spotkań mieszkańców, rad osiedli i sołectw, wydarzeń lokalnych oraz bezpośrednio w CUS.

Zgłaszane inicjatywy będą analizowane pod kątem zainteresowania mieszkańców, możliwości organizacyjnych oraz dostępnych zasobów. W miarę posiadanych środków i kompetencji będą sukcesywnie włączane do oferty usług społecznych realizowanych przez Centrum Usług Społecznych lub jego partnerów.

Przykładowe działania zgłaszane przez mieszkańców mogą obejmować:

- warsztaty edukacyjne i rozwojowe;
- szkolenia podnoszące kompetencje społeczne i zawodowe;
- spotkania tematyczne i grupy zainteresowań;
- zajęcia integracyjne i międzypokoleniowe;
- wydarzenia kulturalne i rekreacyjne;
- wyjazdy edukacyjne, krajoznawcze i integracyjne;
- inicjatywy wspierające zdrowy styl życia;
- działania skierowane do rodzin, seniorów, młodzieży i osób z niepełnosprawnościami;
- lokalne projekty sąsiedzkie i obywatelskie.

Model ten pozwoli na bieżące dostosowywanie oferty do zmieniających się potrzeb społeczności lokalnej oraz zwiększy zaangażowanie mieszkańców w życie gminy. Jednocześnie będzie stanowił praktyczną realizację zasady partycypacji społecznej, zgodnie z którą

mieszkańcy stają się współtwórcami usług społecznych i aktywnymi uczestnikami procesu rozwoju lokalnego.

Dzięki otwartemu katalogowi usług społecznych Gmina Łapy będzie mogła szybciej reagować na pojawiające się potrzeby mieszkańców, rozwijać innowacyjne formy wsparcia oraz budować kulturę współodpowiedzialności za rozwój lokalnej wspólnoty.

Zasada działania oparta będzie o jedno z głosów pozyskanych podczas panelu ekspertów: „To mieszkańcy najlepiej wiedzą, czego potrzebują. Naszym zadaniem jest słuchać, wspólnie planować i – tam gdzie to możliwe – realizować zgłaszane inicjatywy.”

9. Budowanie marki CUS jako centrum życia społecznego

W kolejnych latach Centrum Usług Społecznych powinno być postrzegane nie tylko jako instytucja pomocowa, ale również jako lokalne centrum integracji, aktywności i rozwoju społecznego.

Rekomenduje się:

- organizację dni otwartych CUS,
- cykliczne targi usług społecznych,
- lokalne fora mieszkańców,
- kampanie promujące wolontariat i aktywność społeczną,
- rozwój partnerstw z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami.

Pozwoli to zwiększyć rozpoznawalność instytucji oraz budować pozytywny wizerunek usług społecznych jako elementu wspierającego rozwój całej społeczności lokalnej.

Wniosek strategiczny

Przełamywanie barier informacyjnych, infrastrukturalnych i społecznych powinno stanowić jeden z kluczowych kierunków rozwoju polityki społecznej Gminy Łapy. Skuteczny system usług społecznych wymaga nie tylko odpowiedniej oferty wsparcia, ale również aktywnego docierania do mieszkańców, zapewnienia pełnej dostępności przestrzeni publicznej oraz tworzenia przyjaznego środowiska życia dla wszystkich grup społecznych. Inwestycje w promocję usług, dostępność i zieloną infrastrukturę będą jednocześnie wspierać i integrację społeczną, poprawę jakości życia oraz budowanie nowoczesnej, przyjaznej mieszkańcom gminy.

Realizacja tych rekomendacji pozwoli Gminie Łapy na utrzymanie roli lidera w wdrażaniu modelu CUS, przy jednoczesnym elastycznym reagowaniu na nowe, trudniejsze wyzwania demograficzne nadchodzącej kadencji.

Mapa lokalnego systemu usług społecznych

Niniejszy rozdział przedstawia inwentaryzację i analizę zasobów, które tworzą fundament systemu wsparcia w Gminie Łapy. System ten opiera się na zintegrowanym modelu, w którym Centrum Usług Społecznych pełni rolę koordynatora współpracy między instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi oraz sektorem prywatnym.

7.1. ....Z asoby instytucjonalne i kadrowe gminy

130

Gmina Łapy dysponuje rozbudowaną siecią instytucji publicznych, które realizują zadania z zakresu polityki społecznej, edukacji i kultury:

- **Centrum Usług Społecznych (CUS)**

Kluczowy podmiot odpowiedzialny za koordynację 14 typów usług społecznych.

Jednostka zatrudnia, w tym wyspecjalizowanych pracowników socjalnych, asystentów rodziny oraz koordynatorów indywidualnych planów usług społecznych.

- **Wsparcie specjalistyczne**

W strukturach gminy funkcjonują m.in. Środowiskowy Dom Samopomocy (48 uczestników), Centrum Opiekuńczo-Mieszkalne w Daniłowie Dużym (20 miejsc) oraz Świetlica Socjoterapeutyczna „Świat w kolorach” (50 miejsc).

- **Infrastruktura aktywizująca**

Seniorzy korzystają z Dziennego Domu i Klubu Senior+, natomiast ogół mieszkańców ma dostęp do Centrum Aktywności Społecznej oraz nowoczesnego Domu Kultury z 21 pracownikami tematycznymi, Biblioteki Publicznej i Ośrodka Kultury Fizycznej.

- **Oświata i bezpieczeństwo**

System uzupełnia 7 szkół podstawowych, 2 żłobki, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz Komisariat Policji, ściśle współpracujący z CUS w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

7.2. Potencjał organizacji pozarządowych i sektora prywatnego

Zewnętrzny potencjał gminy stanowi istotne uzupełnienie oferty publicznej, szczególnie w obszarze usług deinstytucjonalnych:

- **Sektor NGO**

Na terenie gminy zarejestrowanych jest 57 organizacji pozarządowych (49 stowarzyszeń i 8 fundacji).

- **Sektor prywatny**

Przedsiębiorczość w gminie opiera się na 2 174 podmiotach gospodarczych, z czego 98% to mikroprzedsiębiorstwa. Potencjał ten jest wykorzystywany przez Inkubator Przedsiębiorczości, który wspiera lokalny rynek pracy.

- **Potencjał społeczny**

Istotnym zasobem jest Klub Wolontariusza (38 wolontariuszy) oraz gotowość mieszkańców do świadczenia pomocy sąsiedzkiej, co popiera 64,9% ankietowanych.

7.3. Analiza luk i nadmiarów w systemie usług

Porównanie potrzeb mieszkańców z zasobami pozwoliło na zidentyfikowanie kluczowych obszarów wymagających interwencji:

- **Nadmiary - zasoby wystarczające**

Gmina skutecznie zlikwidowała lukę w opiece nad dziećmi do lat 3 (brak kolejek w żłobkach) oraz posiada nowoczesną, w pełni wystarczającą bazę kulturalno-sportową. Sukcesem są także usługi mobilne (teleopieka, door-to-door), które pokrywają bieżące zapotrzebowanie osób o ograniczonej mobilności.

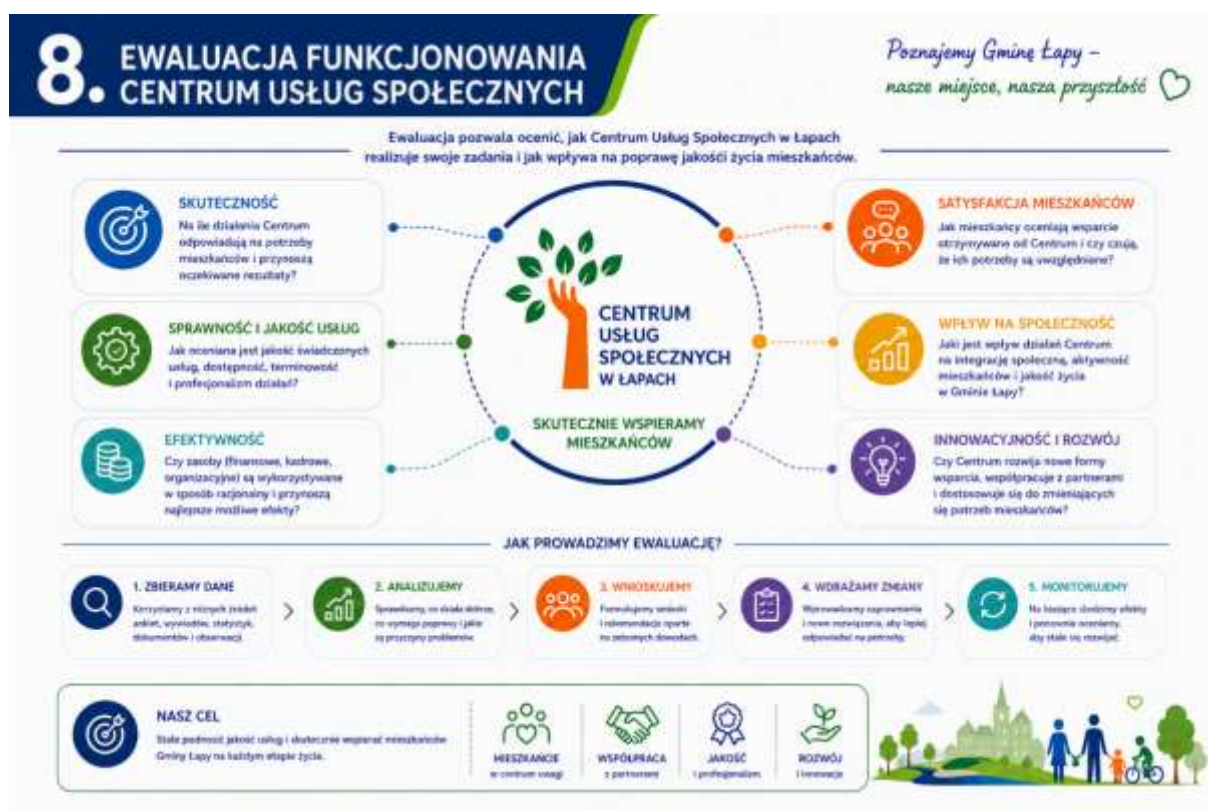
- **Luki i deficyty - krytyczne braki**

Najpoważniejszą luką niematerialną jest brak dostępu na terenie Gminy Łapy do psychiatry dziecięcego finansowanego ze środków NFZ. Odnotowano również deficyt miejsc w placówkach opieki całodobowej dla seniorów (DPS) oraz brak systemowej psychoterapii rodzinnej.

- **Barieri systemowe**

Głównym problemem nie jest brak infrastruktury, lecz bariera informacyjna oraz trudności transportowe mieszkańców wsi w dotarciu do usług zlokalizowanych w centrum Łap.

Ewaluacja funkcjonowania Centrum Usług Społecznych

Niniejszy rozdział przedstawia ocenę efektów transformacji Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Centrum Usług Społecznych (CUS), która dokonała się w sierpniu 2021 roku. Ewaluacja opiera się na analizie pięciu lat działalności instytucji, zestawiając założenia modelowe z realnymi wynikami społecznymi i opiniami mieszkańców.

8.1.....K

Kryterium trafności: Adekwatność usług do potrzeb mieszkańców

133

Zrealizowane badania wykazują, że usługi wdrożone przez CUS w latach 2021–2026 zostały pozytywnie przyjęte przez lokalną społeczność i trafnie odpowiadają na zdiagnozowane problemy.

- **Wsparcie specjalistyczne**

Utworzenie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego (PPS) było odpowiedzią na ogromny deficyt pomocy psychologicznej – usługa ta zyskała poparcie 84,5% mieszkańców i systematycznie zwiększa liczbę odbiorców (z 11 osób w 2021 r. do 92 osób w 2025 r. i 462 godzin wsparcia psychologa i terapeuty uzależnień).

- **Integracja społeczna**

Centrum Aktywności Społecznej (CAS) skutecznie zniwelowało skutki izolacji popandemicznej, stając się drugą najwyżej ocenianą usługą w gminie (45,6% rozpoznawalności).

- **Mobilność i bezpieczeństwo**

Usługi takie jak transport door-to-door (123 użytkowników w 2025 r.) oraz usługi teleopiekuńcze w zakresie opasek bezpieczeństwa (37 opasek w 2025 r.) bezpośrednio odpowiadają na potrzeby najszybciej rosnącej grupy demograficznej – seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami.

8.2. Kryterium skuteczności i efektywności realizacji Programów Usług Społecznych

Działalność CUS charakteryzuje się wysoką skutecznością w przechodzeniu od modelu zasiłkowego do modelu usługowego.

- **Spadek deprywacji**

Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej spadł z 10,98% w 2019 r. do 6,45% w 2025 r. Wskazuje to na sukces działań aktywizujących i osłonowych.

- **Skala oddziaływania**

CUS systematycznie realizuje ponad 500 Indywidualnych Planów Usług Społecznych (IPUS) rocznie, co świadczy o wysokiej wydolności operacyjnej systemu.

- **Efektywność finansowa**

Usługi świadczone w miejscu zamieszkania (sąsiedzkie, opiekuńcze) zostały zidentyfikowane jako znacznie tańsza i bardziej pożądana alternatywa dla kosztownego umieszczania osób w Domach Pomocy Społecznej.

- **Pozyskiwanie funduszy**

Gmina wykazuje bardzo wysoką skuteczność w zdobywaniu środków zewnętrznych (EFS+, Fundusz Solidarnościowy), co pozwala na finansowanie innowacyjnych projektów bez nadmiernego obciążania budżetu własnego.

134

8.3. Analiza procesu deinstytucjonalizacji i integracji usług

Centrum Usług Społecznych stało się realnym koordynatorem lokalnego systemu wsparcia, realizując model „jednego okienka”.

- **Rozwój usług środowiskowych**

Kluczowym elementem deinstytucjonalizacji było wdrożenie asystencji osobistej (60 beneficjentów) oraz mieszkań treningowych (4 lokale z pełnym obłożeniem), co pozwala mieszkańcom na zachowanie autonomii.

- **Mechanizmy integracji**

Powołanie Partnerskiego Zespołu Koordynacji Służb (PZK) pozwoliło na zacieśnienie współpracy między urzędem, policją, oświatą i sektorem NGO, eliminując dublowanie działań.

8.4. Bariery wdrożeniowe i dobre praktyki

Przeprowadzona ewaluacja funkcjonowania Centrum Usług Społecznych w Łapach pokazuje, że wdrożony model usług społecznych przyniósł szereg pozytywnych efektów zarówno dla mieszkańców, jak i dla lokalnego systemu wsparcia społecznego. CUS skutecznie rozwinął ofertę usług środowiskowych, aktywizacyjnych i profilaktycznych, zwiększył dostępność wsparcia dla różnych grup mieszkańców oraz przyczynił się do budowania lokalnych partnerstw społecznych. Jednocześnie badanie pozwoliło zidentyfikować bariery, które ograniczają pełne wykorzystanie potencjału instytucji i wymagają dalszych działań rozwojowych.

Analiza doświadczeń z ostatnich lat wskazuje również na wypracowanie szeregu rozwiązań, które można uznać za dobre praktyki w zakresie organizacji usług społecznych na poziomie lokalnym. Są to działania stosunkowo innowacyjne, odpowiadające na rzeczywiste potrzeby mieszkańców i wpisujące się w założenia deinstytucjonalizacji usług społecznych.

8.4.1. Bariery wdrożeniowe

Pomimo wysokiej oceny działalności Centrum Usług Społecznych, ewaluacja wskazuje na kilka istotnych ograniczeń utrudniających dalszy rozwój usług społecznych.

1. Bariera informacyjna

Jednym z najczęściej identyfikowanych problemów pozostaje niewystarczająca wiedza części mieszkańców na temat oferty CUS. Dotyczy to przede wszystkim:

- mieszkańców sołectw,
- osób starszych,
- osób wykluczonych cyfrowo,
- mieszkańców korzystających sporadycznie z usług społecznych.

Choć rozpoznawalność Centrum Usług Społecznych znacząco wzrosła od momentu jego utworzenia, część mieszkańców nadal nie zna pełnego zakresu dostępnych usług lub nie wie, w jaki sposób uzyskać pomoc. Problem ten może prowadzić do sytuacji, w której osoby wymagające wsparcia nie korzystają z dostępnych form pomocy lub zgłaszają się po pomoc zbyt późno.

Ewaluacja wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania działań informacyjnych, bezpośrednich spotkań z mieszkańcami oraz docierania do osób mniej aktywnych społecznie.

2. Deficyty kadrowe w usługach specjalistycznych

Drugim istotnym ograniczeniem są trudności związane z dostępnością specjalistycznych usług psychologicznych i psychiatrycznych.

W okresie objętym ewaluacją średni czas oczekiwania na konsultację psychologiczną wynosił około **5–6 tygodni**, co przy rosnących potrzebach mieszkańców stanowi istotne wyzwanie organizacyjne. Szczególnie odczuwalny jest brak:

- psychiatry dzieci i młodzieży (finansowanego ze środków NFZ),
- psychoterapeutów rodzinnych,
- specjalistów zajmujących się zdrowiem psychicznym młodzieży.

Problem ten wpisuje się w ogólnokrajowy kryzys kadrowy w obszarze ochrony zdrowia psychicznego, jednak jego skutki są szczególnie widoczne na poziomie lokalnym. W świetle wyników diagnozy społecznej oraz sondy młodzieżowej rozwój usług zdrowia psychicznego powinien stać się jednym z priorytetów kolejnych lat funkcjonowania CUS.

3. Rosnące koszty usług instytucjonalnych

Pomimo rozwoju usług środowiskowych oraz działań deinstytucjonalizacyjnych, jednym z najpoważniejszych wyzwań pozostają stale rosnące wydatki związane z pobytem mieszkańców w domach pomocy społecznej.

W ostatnich latach obserwowany jest systematyczny wzrost kosztów utrzymania mieszkańców w DPS, wynikający m.in. z:

- wzrostu kosztów pracy,
- rosnących kosztów utrzymania placówek,
- zwiększającej się liczby osób wymagających całodobowej opieki.

Oznacza to coraz większe obciążenie budżetu gminy oraz konieczność dalszego rozwijania alternatywnych form wsparcia umożliwiających mieszkańcom pozostawanie jak najdłużej w środowisku lokalnym.

4. Ograniczenia infrastrukturalne

Ewaluacja wskazuje również na potrzebę dalszych inwestycji w infrastrukturę społeczną. Szczególnej uwagi wymaga obiekt przy ul. Leśnikowskiej 54, w którym funkcjonują m.in. Klub Integracji Społecznej oraz placówka Senior+.

Konieczne są:

- remont i modernizacja budynku,
- poprawa dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- zwiększenie funkcjonalności pomieszczeń,
- dostosowanie obiektu do rozwijających się usług społecznych.

8.4.2. Dobre praktyki

Pomimo wskazanych barier ewaluacja potwierdza, że CUS w Łapach wypracował szereg rozwiązań, które mogą stanowić przykład skutecznych działań realizowanych na poziomie lokalnym.

1. Teleopieka domowa

Jednym z najlepiej ocenianych rozwiązań jest system usług teleopiekuńczych skierowany do osób starszych i niesamodzielnych. W skład usług teleopiekuńczych wchodzi usługi opiekuńcze, asystenckie, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie i opaski bezpieczeństwa.

Usługa dotycząca opasek bezpieczeństwa obejmuje całodobowy monitoring bezpieczeństwa użytkowników poprzez wykorzystanie urządzeń alarmowych umożliwiających szybkie wezwanie pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia. Najważniejsze efekty funkcjonowania teleopieki to:

- zwiększenie poczucia bezpieczeństwa seniorów,
- ograniczenie ryzyka długotrwałego pozostawania bez pomocy,
- wsparcie rodzin sprawujących opiekę,
- możliwość dłuższego pozostawania seniorów w miejscu zamieszkania.

Teleopieka jest przykładem nowoczesnej usługi wpisującej się w założenia deinstytucjonalizacji i wykorzystującej nowe technologie do poprawy jakości życia mieszkańców.

2. Klub Wolontariusza

Na szczególne wyróżnienie zasługuje działalność Klubu Wolontariusza funkcjonującego przy CUS. Inicjatywa ta umożliwia angażowanie mieszkańców w działania na rzecz innych osób oraz budowanie lokalnych więzi społecznych. Wolontariusze uczestniczą m.in. w:

- pomocy seniorom,
- organizacji wydarzeń społecznych,
- działaniach integracyjnych,
- inicjatywach międzypokoleniowych.

Klub Wolontariusza stanowi przykład skutecznego wykorzystania potencjału społeczności lokalnej oraz budowania kapitału społecznego opartego na wzajemnej pomocy i solidarności międzypokoleniowej.

3. Koperta Życia

Kolejną dobrą praktyką jest realizacja programu „Koperta Życia”.

Rozwiązanie polega na przechowywaniu w łatwo dostępnym miejscu podstawowych informacji o stanie zdrowia seniora, przyjmowanych lekach, chorobach przewlekłych oraz danych kontaktowych do najbliższych osób.

Korzyści wynikające z wdrożenia programu obejmują:

- skrócenie czasu udzielania pomocy medycznej,
- poprawę bezpieczeństwa osób starszych,
- zwiększenie skuteczności działań ratowniczych,
- niski koszt wdrożenia przy wysokiej efektywności społecznej.

Program ten jest przykładem prostego, taniego i skutecznego rozwiązania, które może być z powodzeniem rozwijane również w kolejnych latach.

4. Usługi transportowe i mobilne

Do dobrych praktyk należy również zaliczyć rozwój usług transportowych typu door-to-door oraz mobilnych form wsparcia realizowanych przez CUS. Usługi te znacząco poprawiły dostępność:

- usług zdrowotnych,
- rehabilitacji,
- wydarzeń społecznych,
- aktywności senioralnej.

Szczególnie duże znaczenie mają one dla mieszkańców terenów wiejskich oraz osób o ograniczonej mobilności.

5. Centrum Aktywności Społecznej jako lokalny integrator

Ważnym osiągnięciem ostatnich lat jest również rozwój Centrum Aktywności Społecznej, które stopniowo staje się miejscem integrującym różne grupy mieszkańców oraz inicjatywy społeczne.

CAS pełni funkcję:

- miejsca spotkań mieszkańców,
- przestrzeni aktywności społecznej,
- centrum integracji międzypokoleniowej,
- zaplecza dla organizacji społecznych i wolontariatu.

Jest to przykład skutecznego wykorzystania infrastruktury społecznej do budowania aktywności obywatelskiej i przeciwdziałania izolacji społecznej.

138

Podsumowanie

Przeprowadzona ewaluacja potwierdza, że Centrum Usług Społecznych w Łapach skutecznie realizuje założenia nowoczesnej polityki społecznej opartej na usługach środowiskowych, aktywizacji mieszkańców i deinstytucjonalizacji wsparcia. Jednocześnie dalszego rozwoju wymagają działania związane z promocją oferty CUS, zwiększeniem dostępności specjalistów oraz ograniczaniem kosztów opieki instytucjonalnej.

Wypracowane w ostatnich latach rozwiązania, takie jak teleopieka, Klub Wolontariusza, Koperta Życia, usługi transportowe czy rozwój Centrum Aktywności Społecznej, stanowią cenne przykłady dobrych praktyk, które mogą być rozwijane i upowszechniane również w kolejnych latach funkcjonowania Centrum Usług Społecznych.

Podsumowanie wniosków i rekomendacje strategiczne

Ostatni rozdział raportu stanowi syntezę zdiagnozowanych potrzeb oraz wyników ewaluacji, przekuwając je w konkretny plan działań dla Gminy Łapy na lata 2026–2030. Rekomendacje opierają się na paradygmacie deinstytucjonalizacji oraz dążeniu do zatrzymania negatywnych trendów demograficznych.

9.1. .... G

łowne deficyty i wyzwania rozwojowe

140

Na podstawie przeprowadzonych badań zidentyfikowano kluczowe bariery ograniczające dobrostan mieszkańców:

- **Kryzys demograficzny i emigracja młodych**
Największym wyzwaniem jest fakt, że jedynie ok. 15% uczniów szkół ponadpodstawowych planuje wiązać swoją przyszłość z gminą.
- **Luka w ochronie zdrowia psychicznego**
Odnotowano odczuwalny brak dostępu do psychiatrii dziecięcego finansowanego ze środków NFZ oraz długi czas oczekiwania na konsultacje psychologiczne (5–6 tygodni), przy jednoczesnym wzroście zaburzeń lękowych i depresyjnych u młodzieży.
- **Bariera informacyjna i transportowa**
Mieszkańcy (szczególnie terenów wiejskich) wskazują na niedostateczną wiedzę o ofercie CUS oraz trudności w dotarciu do usług zlokalizowanych w centrum Łap.
- **Bezradność opiekuńczo-wychowawcza**
Narastające problemy w rodzinach dysfunkcyjnych (alkoholizm, przemoc) generują lawinowy wzrost kosztów pieczy zastępczej, które w 2025 r. osiągnęły blisko 1,38 mln zł.

9.2. Rekomendacje operacyjne i priorytety działań na lata 2026–2030

W celu zniwelowania luk w systemie usług, priorytetyzuje się następujące działania:

9.2.1. Wsparcie rodziny i zdrowia psychicznego

- **Uruchomienie „Akademii Rodziny”**
Uruchomienie w ramach CUS nowej usługi oferującej systemową psychoterapię rodzinną i mediację w celu zapobiegania rozpadom rodzin i umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej.
- **Rozszerzenie PPS o psychiatrię dziecięcą**
Zapewnienie regularnych konsultacji psychiatrycznych w Punkcie Poradnictwa Specjalistycznego.

9.2.2. Aktywizacja młodzieży i nowoczesna oferta czasu wolnego

- **Transformacja CAS i Domu Kultury**

Wprowadzenie nowoczesnych sekcji (np. e-sport, projektowanie graficzne, coworking) oraz zajęć bezpłatnych dla młodzieży, aby Łapy przestały być postrzegane jako „sypialnia Białegostoku”.

9.2.3. Usługi dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami

- **Rozwój usług sąsiedzkich i opieki wytchnieniowej**

Przesunięcie ciężaru z opieki instytucjonalnej (DPS) na wsparcie w miejscu zamieszkania, szczególnie dla grupy seniorów 80+.

- **Modernizacja infrastruktury**

Konieczna jest termomodernizacja i modernizacja obiektu KIS i Senior+ przy ul. Leśnikowskiej oraz dalsza likwidacja barier architektonicznych.

9.2.4. Promocja i komunikacja:

- **Kampania „CUS bliżej mieszkańca”**

Intensyfikacja promocji w mediach społecznościowych oraz uruchomienie mobilnych punktów informacyjnych w sołectwach.

9.3. Proponowane wskaźniki monitoringu nowych usług

Skuteczna realizacja Programu Usług Społecznych wymaga systematycznego monitorowania stopnia osiągnięcia założonych celów, jakości świadczonych usług oraz ich wpływu na mieszkańców Gminy Łapy. Monitoring powinien umożliwiać nie tylko ocenę skali realizowanych działań, ale również identyfikację nowych potrzeb społecznych i szybkie reagowanie na pojawiające się wyzwania.

Wskaźniki monitoringu zostały zaprojektowane w taki sposób, aby obejmowały zarówno wymiar ilościowy (liczba uczestników, liczba usług, liczba wydarzeń), jak i jakościowy (satysfakcja mieszkańców, skuteczność wsparcia, poziom integracji społecznej). Szczególną rolę w procesie monitorowania powinno odgrywać Centrum Usług Społecznych, które jako koordynator lokalnego systemu usług społecznych będzie gromadzić dane, analizować trendy oraz przygotowywać okresowe raporty dla władz samorządowych i mieszkańców.

9.3.1. Proponowane wskaźniki monitoringu usług społecznych

Obszar: Usługi psychologiczne i wsparcie zdrowia psychicznego

- liczba osób korzystających z poradnictwa psychologicznego;
- liczba godzin wsparcia psychologicznego i terapeutycznego;
- liczba grup wsparcia i warsztatów profilaktycznych;
- liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem psychologicznym;
- poziom satysfakcji uczestników korzystających z pomocy psychologicznej;
- średni czas oczekiwania na pierwszą konsultację.

Obszar: Młodzież i aktywizacja społeczna

- liczba młodych osób uczestniczących w działaniach realizowanych przez CUS;
- liczba wydarzeń, warsztatów i inicjatyw skierowanych do młodzieży;
- liczba wolontariuszy młodzieżowych zaangażowanych w działania lokalne;
- liczba projektów i inicjatyw zgłoszonych przez młodzież;
- poziom deklarowanego przywiązania młodzieży do miejsca zamieszkania;
- liczba partnerstw realizowanych ze szkołami i organizacjami młodzieżowymi.

Obszar: Seniorzy i usługi opiekuńcze

- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi;
- liczba osób korzystających z usług sąsiedzkich;
- liczba uczestników klubów seniora i działań aktywizujących;
- liczba godzin usług opiekuńczych świadczonych w środowisku;
- liczba opiekunów faktycznych objętych wsparciem;
- poziom satysfakcji seniorów z oferowanych usług.

Obszar: Osoby z niepełnosprawnościami

- liczba osób korzystających z usług asystenckich;
- liczba osób objętych usługami wspierającymi samodzielne funkcjonowanie;
- liczba działań poprawiających dostępność usług;
- liczba uczestników programów integracyjnych i aktywizacyjnych;
- poziom zadowolenia z dostępności usług publicznych.

Obszar: Integracja społeczna i aktywność obywatelska

- liczba wydarzeń integracyjnych organizowanych w gminie;
- liczba mieszkańców uczestniczących w konsultacjach społecznych;
- liczba inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców w ramach otwartego katalogu usług społecznych;
- liczba inicjatyw zrealizowanych na wniosek mieszkańców;
- liczba aktywnych wolontariuszy;
- poziom zaufania społecznego i poczucia wpływu mieszkańców na sprawy lokalne.

Obszar: Otwarty katalog usług społecznych

- liczba propozycji działań zgłoszonych przez mieszkańców;
- liczba nowych usług uruchomionych w odpowiedzi na zgłoszone potrzeby;
- liczba uczestników działań realizowanych na podstawie inicjatyw mieszkańców;
- odsetek zgłoszonych inicjatyw poddanych analizie;
- odsetek inicjatyw wdrożonych do realizacji;
- poziom satysfakcji mieszkańców z możliwości współdecydowania o ofercie usług.

Obszar: Kampania „Łapy – tu się dobrze żyje”

- liczba działań promocyjnych i wydarzeń realizowanych w ramach kampanii;
- liczba odbiorców działań informacyjnych;
- liczba mieszkańców uczestniczących w wydarzeniach integracyjnych;
- liczba lokalnych partnerów zaangażowanych w realizację kampanii;
- poziom pozytywnej oceny jakości życia w gminie.

Obszar: Funkcjonowanie Centrum Usług Społecznych

- liczba mieszkańców korzystających z usług CUS;
- liczba usług świadczonych przez CUS i partnerów;
- liczba partnerstw międzysektorowych;
- liczba wspólnych przedsięwzięć realizowanych przez instytucje i organizacje;
- poziom satysfakcji mieszkańców z działalności CUS;
- liczba zgłoszonych i rozwiązyanych problemów społecznych.

9.3.2. Wskaźniki strategiczne programu

143

Oprócz bieżącego monitoringu usług rekomenduje się obserwowanie wskaźników długookresowych obrazujących kierunek rozwoju społecznego Gminy Łapy:

- wzrost poziomu aktywności społecznej mieszkańców;
- wzrost liczby osób korzystających z usług środowiskowych zamiast instytucjonalnych;
- wzrost poczucia bezpieczeństwa społecznego mieszkańców;
- poprawa dostępności usług dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- wzrost liczby mieszkańców angażujących się w wolontariat i inicjatywy obywatelskie;
- poprawa dobrostanu psychicznego dzieci, młodzieży i dorosłych;
- wzrost poziomu satysfakcji mieszkańców z jakości życia w gminie;
- zwiększenie udziału młodzieży w życiu społecznym i publicznym;
- rozwój partnerstw lokalnych oraz współpracy międzysektorowej.

9.3.3. Podsumowanie

Gmina Łapy posiada wyjątkowy potencjał rozwojowy wynikający z funkcjonowania CUS integrującego działania różnych instytucji i umożliwia elastyczne dostosowywanie oferty do zmieniających się potrzeb mieszkańców. System monitoringu pozwoli na bieżącą ocenę skuteczności wdrażanych usług oraz szybkie identyfikowanie nowych wyzwań społecznych. W perspektywie najbliższych lat szczególnego znaczenia nabiera rozwój specjalistycznego wsparcia psychologicznego i środowiskowego, wzmacnianie procesów deinstytucjonalizacji usług społecznych oraz tworzenie atrakcyjnej oferty dla dzieci i młodzieży. Równie istotne będzie rozwijanie mechanizmów partycypacji społecznej, w tym otwartego katalogu usług społecznych oraz inicjatyw budujących lokalną tożsamość pod wspólnym hasłem „**Łapy – tu się dobrze żyje**”. Dzięki temu mieszkańcy będą nie tylko odbiorcami usług, ale również ich współtwórcami, co stanowi fundament nowoczesnej polityki społecznej i trwałego rozwoju lokalnej wspólnoty.

Bibliografia i wykaz źródeł danych

10.1. ....A

kty prawne

1. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 165).
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 639).
3. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 49).
4. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1673).
5. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 662).

144

10.2. Dokumenty strategiczne i programowe Gminy Łapy

1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łapy na lata 2024–2030 (Uchwała Nr V/59/24 Rady Miejskiej w Łapach).
2. Program Usług Społecznych w Gminie Łapy na lata 2025–2026 (Uchwała nr XXII/167/25 Rady Miejskiej w Łapach).
3. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łapy do 2035 roku.
4. Plan Wdrażania Centrum Usług Społecznych w Łapach (edycja czerwiec 2021 oraz aktualizacja sierpień 2023).
5. Statut Centrum Usług Społecznych w Łapach (Uchwała Nr XLI/312/21 Rady Miejskiej w Łapach).
6. Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Łapy na lata 2023–2025.

10.3. Raporty, sprawozdania i opracowania analityczne

1. Raport o stanie Gminy Łapy za rok 2025 (Urząd Miejski w Łapach, publikacja maj 2026).
2. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS) Gminy Łapy za rok 2024 i 2025.
3. Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Łapach za rok 2025.
4. Analiza danych zastanych dla Gminy Łapy (opracowanie na potrzeby Diagnozy 2021–2026).
5. Sprawozdanie z konsultacji społecznych w zakresie usług społecznych w Gminie Łapy.

10.4. Publiczne bazy danych i statystyka

1. Główny Urząd Statystyczny – Bank Danych Lokalnych (BDL): dane demograficzne, rynek pracy, podmioty gospodarcze (REGON) dla Gminy Łapy za lata 2015–2025.

2. Ewidencja Ludności Urzędu Miejskiego w Łapach: dane o zameldowaniach, urodzeniach i zgonach.
3. Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku (Filia w Łapach): statystyki bezrobocia rejestrowanego.

10.5. Literatura metodologiczna i poradniki

1. Biblioteczka CUS: Seria materiałów edukacyjnych „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych” (Kancelaria Prezydenta RP, Warszawa 2020).
2. Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych (Brozura nr 2, Kancelaria Prezydenta RP).

145

10.6. Wyniki badań własnych (Narzędzia Diagnozy 2026)

1. Rezultaty ankiety ogólnej mieszkańców Gminy Łapy (N=350, 2026 r.).
2. Rezultaty sondażu dla młodzieży (N=150, 2026 r.).
3. Protokoły z wywiadów pogłębionych (IDI) z Radnymi, pracownikami CUS i mieszkańcami.
4. Raport z warsztatów metodą World Cafe i Panelu Ekspertów (maj 2026 r.).

Spis tabel, wykresów i rysunków

Rysunek 1 Kryteria ewaluacji CUS	27
Rysunek 2 System edukacji w Gminie Łapy	36
Rysunek 3 Wsparcie materialne i systemowe powiązane z edukacją	39
Rysunek 4 Zidentyfikowane luki w zakresie przeciwdziałania przemocy	39
Rysunek 5 Rekomendacje w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży	41
Rysunek 6 Kluczowe zrealizowane projekty i usługi w ramach CUS.....	43
Rysunek 7 Infrastruktura i kluczowe placówki wsparcia	45
Rysunek 8 Kapitał społeczny w Gminie Łapy. Diagnoza 2026.....	81
Rysunek 9 Czynniki mogące zniwelować chęć migracji poza Gminę Łapy. Sonda 2026.....	100
Rysunek 10 Czynniki mogące mieć wpływ na decyzję o pozostaniu w Gminie Łapy. Sonda 2026.....	101
Rysunek 11 Lokalna sieć współpracy.....	120
Tabela 1 Zestawienie przyrostu naturalnego w Gminie Łapy (2016–2025)	34
Tabela 2 Wydatki na oświatę i wychowanie (Dział 801) w latach 2021–2025	40
Tabela 3 Bezrobotni zarejestrowani z terenu Gminy Łapy porównanie 2021 i 2025 r.	42
Tabela 4 Podmioty gospodarcze w REGON. Porównanie najważniejszych danych w latach 2021 i 2025.....	42
Tabela 5 Struktura Centrum Usług Społecznych.....	44
Tabela 6 Najważniejsze problemy społeczne wskazane przez mieszkańców. Porównanie badań z 2021 i 2026 r.....	61
Tabela 7 Czynniki wpływające na niechęć do posiadania dzieci. Badanie 2026.	63
Tabela 8 Wyzwania w obszarze służby zdrowia. Porównanie wyników ankiet z 2021 i 2026 r.69	
Tabela 9 Jakie usługi mogą wspierać seniorów i ich rodziny? Badanie 2026.	72
Tabela 10 Wyzwania w zakresie wsparcia osób starszych. Porównanie badań z 2021 i 2026 r.	73
Tabela 11 Jakie usługi powinny być rozwijane wśród osób z niepełnosprawnościami. Diagnoza 2026.....	77
Tabela 12 Wyzwania dotyczące osób z niepełnosprawnościami w Gminie Łapy. Porównanie diagnozy 2021 i 2026 r.....	78
Tabela 13 Aktywność społeczna i kapitał społeczny w Gminie Łapy. Porównanie 2021 i 2026 r.	82
Tabela 14 Kluczowe grupy wymagające wsparcia	84
Tabela 15 Oczekiwane obszary rozwoju usług zdrowotnych. Badanie 2026.	86
Tabela 16 Usługi dla osób starszych i dla osób z niepełnosprawnościami. Badanie 2026.	87
Tabela 17 Poczucie bezpieczeństwa. Sonda 2026.	91
Tabela 18 Relacje z nauczycielami i możliwość uzyskania wsparcia. Sonda 2026.....	92
Tabela 19 Najważniejsze zmiany i wyzwania pomiędzy badaniami 2021 i 2026.....	102
Tabela 20 Mapa luk i nadmiarów systemu usług społecznych	112

Wykres 1 Liczba mieszkańców zameldowanych na pobyt stały w gminie Łapy w latach 2010 - 2025	29
Wykres 2 Ekonomiczne grupy ludności w gminie Łapy 2021 r.	31
Wykres 3 Ekonomiczne grupy ludności w gminie Łapy 2025 r.	32
Wykres 4 Piramida wieku. Gmina Łapy. Dane GUS 2024 r.....	32
Wykres 5 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą według sekcji PKD 2007	42
Rysunek 1 Kryteria ewaluacji CUS	27
Rysunek 2 System edukacji w Gminie Łapy	36
Rysunek 3 Wsparcie materialne i systemowe powiązane z edukacją	39
Rysunek 4 Zidentyfikowane luki w zakresie przeciwdziałania przemocy	39
Rysunek 5 Rekomendacje w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży	41
Rysunek 6 Kluczowe zrealizowane projekty i usługi w ramach CUS.....	43
Rysunek 7 Infrastruktura i kluczowe placówki wsparcia	45
Rysunek 8 Kapitał społeczny w Gminie Łapy. Diagnoza 2026.....	81
Rysunek 9 Czynniki mogące zniwelować chęć migracji poza Gminę Łapy. Sonda 2026.....	100
Rysunek 10 Czynniki mogące mieć wpływ na decyzję o pozostaniu w Gminie Łapy. Sonda 2026	101
Rysunek 11 Lokalna sieć współpracy	120